

cum a vobis super hoc fuerint requisiti, deponere habitum huiusmodi per censuram ecclesiasticam, cumlibet appellationis obice non obstante, arcus compellantur. Quod si iidem dioecesani vel ordinarii id efficere malitiose forte neglexerint, postquam a vobis vel nunciis vestris super hoc requisiti fuerint, in suspensionis laqueum incidant ipso facto.

Ordinem pro-
ficientes quomo-
do de incertis
debeant satis-
facere.

§ 28. Adiciamus etiam, quod si aliqua in aliquo monasteriorum vel locorum vestrorum professus, ante ingressum suum in religionem, aliquibus personis, universitatibus vel collegiis, de quibus quorumque nominibus memoria penitus non habetur, in aliqua quantitate pecuniae, vel ad restitutionem aliquarum rerum esset obnoxius, illam et rerum aestimationem ab eo licite recipere, et in locis vestris, in quibus expedire videbitur, in usus utiles convertere valeatis, et huiusmodi satisfactionem impendens, a praestatione satisfactionis alterius remaneat absolutus.

Umnimoda ec-
clesiarum ordi-
nis libertas.

§ 29. Nullisque religiosi vel saecularibus, cuiuscumque status vel conditionis existant, liceat aliquorum corpora defunctorum, vobis inuitis (quod prohibemus), penitus in vestris sepelire coemeteriis, nec in monasteriis, ecclesiis, prioratibus et aliis locis vestris missarum solennia vel mortuorum officia celebrare.

Personae or-
dinalis eius prae-
latis constan-
tur.

§ 30. Nullisque ex vestris monachis fratribus et conversis licitum sit cuiquam, absque praelatorum suorum licentia, nisi praelatis ipsis sua confiteri peccata.

De oblatio vel
legatis nihil a-
liis solvant.

§ 31. Concedimus quoque vobis, ut de iis, quae in ornamentis, vel pro eis, aut libris, fabrica, luminaribus, anniversario, septimo, vigesimo, trigesimo, sive aliis ad perpetuum cultum divinum, seu pro pitantiis aut victu ad sustentationem vestram, vel indumentis et calceamentis vestris, necnon pro annuis censibus redimendis, ad quorum solutionem aliqua monasteria, ecclesiae, prioratus, membra, aliaque loca vestri ordinis obli-

gata forsitan viderentur, aut de iis, quae pro domibus, praediis, hortis, aliisque locis emendis vobis legantur, de oblationibus quoque et obventionibus etiam, quas occasione funerum, et aliis, quae iure institutionis seu successionis, aut legati vel relicti, aut fidei commissi ad vos, et ecclesias, et loca vestra, pietatis intuitu devenire contigerit, nulli teneamini iustitiam seu portionem canonicam exhibere: et ad hoc vos decernimus aliquatenus non teneri.

Exemptio a iurisdictione ordinariarum (1).

§ 32. Caeterum cum felicitis recordationis Innocentius Papa quartus praedecessor noster olim duxerit statuendum, ut exempti quantacumque gaudeant libertate; nihilominus tamen ratione delicti seu contractus, aut rei, de qua contra ipsos agitur, rite possint coram locorum ordinariis conveniri, et illi quoad hoc suam in ipsos iurisdictionem, prout ius exigit, exercere. Nos vobis, ut occasione constitutionis huiusmodi nullum libertatibus et immunitatibus seu indulgentiis vel privilegiis, vobis et monasteriis et locis vestris per nos (ut praemittitur) apostolica auctoritate concessis, praedictum generetur, auctoritate vobis praesentium indulgemus.

Prædicandi facultas (2).

§ 33. Propterea proponendi populo verbum Dei, et dandi omnibus vere poenitentibus et confessis, qui huiusmodi praedicationi interesse voluerint, quadraginta dierum indulgentiam de iniunctis eis poenitentis.

Confessiones que audiendi.

§ 34. Audiendi quoque confessiones, et iniungendi poenitentias, et imponendi absolutionem debitam pro confessis; conferendi etiam ecclesiastica sacramenta, tam hominibus et vassallis vestris, quam caeteris christifidelibus.

Campanas pulsandi.

§ 35. Necnon habendi et pulsandi campanas die noctuq. ad horas canonicas, et quandocumque de vestra processerit voluntate, absque cuiusque contradictionis obiectu.

(1) Vide Conc. Trid., sess. 24, c. 11 et 14.
(2) Item, sess. 24, cap. 4.

Dispensandi eum intransibus ordinem.

§ 36. Dispensandi etiam cum fratribus seu monachis ad vestra monasteria et loca convolantibus, et ibidem degentibus, super irregularitatibus quibuscumque, etiam si prius eas fortasse contracterint, quam praedicta loca et monasteria intravissent, dummodo ex homicidii vel mutilationis causa, irregularitates ipsae minime sint contractae. Absolvendi etiam fratres et monachos memoratos ab excommunicatione quacumque, etiam si eius absolutio tantum sit Sedi Apostolicae reservata, plenam et liberam vobis, filii abbates, auctoritate apostolica concedimus potestatem.

Oblationes recipiendi, etiam si sint bona feudalia.

§ 37. Indulgemus etiam vobis, ut bona feudalia vel alia quaelibet vobis oblata libere recipere valeatis ac licite retinere, nulla constitutione seu consuetudine contraria obsistente; aut etiam si loci dioecesanus bona ipsa pro decimis non solutis, aut praestationibus aliis sibi aut Ecclesiae suae asserat obligata.

Et praecipuum monasterium ad libitum mutandi.

§ 38. Et quia mutatio temporum facti mutationem forte requireret, licitum sit vobis aliquod aliud de monasteriis vestris, praesentibus aut futuris, caput aliorum monasteriorum et membrorum vestrorum (si expediens fuerit) ordinare.

Irritatio omnium quae contra praemissa attentata fuerint.

§ 39. Nos enim ex nunc decernimus irritum et inane quicquid contra tenorem concessionum, constitutionum, indulgentiarum et inhibitionum huiusmodi, et capitulorum omnium et etiam singulorum, quae superius sunt expressa, per quoscumque attentatum est, vel in posterum contigerit attentari; et interdicti, suspensionum et excommunicationum sententias, si quas contra praemissa, vel aliquod praemissorum, in vos vel in vestrum aliquem, sive aliquos, aut loca vestra, seu benefactores vestros aut executores vel haeredes, a quocumque cuiuscumque praeminentiae, dignitatis, aut

honoris vel status existat, in posterum contigerit promulgari, volumus eo ipso penitus non tenere.

Annua reo-
gnitio debita
Sedi Apost.

§ 40. In signum vero perceptae libertatis vestrae, et subiectionis solius Romanae Ecclesiae per nos vobis concessae, ut superius praemittitur, unam unciam auri, solvendam annis singulis in festo Nativitatis Domini, tam pro capite, quam pro membris vestris, nobis et successoribus nostris Romanis Pontificibus persolvatis (1).

Nulli ergo omnino hominum etc.

Dat. Aquilae v kalendas octobris, pontificatus nostri anno 1.

Dat. die 27 septembris 1294, pont. anno 1.

BONIFACIUS VIII

PAPA CXCIH

Anno Domini MCCXCIV.

Die 14 decembris anni 1294 electus est Neapoli in Summum Pontificem Benedictus Caietanus, Anagninus patria, patre vero Luitfredo, illustri Caietano stemmate ortus, qui fuerat antea presbyter cardinalis Ss. Silvestri et Martini tituli Equitii. In Pontificem electus, Bonifacius VIII voluit appellari: consecratus vero est et coronatus Romae mense ianuario anni sequentis. Sedit in pontificatu annos viii, mens. ix, dies xviii (2), imperantibus in Oriente Andronico, in Occidente vero Rodulpho, mox Alberto regibus Romanorum. Obiit Romae die 11 octobris anno 1303, et sepultus est in basilica Sancti Petri. Vacavit sedes dies xi.

(1) Forsan persolvatis. (2) Ab electionis die computandos.

I.

Bonifacius Papa Eduardum Angliae regem certiores facit de Coelestini PP. abdicatione, sui que in Pontificem electione (1).

SUMMARIUM

Exordium. — 1. Dei assistentia Ecclesiae: — Quae tutior est, et constantior in adversitatibus. — 2, 3. Maximum Ecclesiae malum, si providum non habeat pastorem. — 4. Coelestini V Summi Pontif. cessionem narrat. — 5. Electionem suam in Summum Pontificem: — 6, 7. Suam exponit in acceptando pontificatu dubietatem. — 8. Quid demum ad accipiendum moverit. — 9. Angliae regem hortatur ut administret iustitiam, ecclesiasticorumque tueatur privilegia: — 10, 11. Atque in suis et regni negotiis ad Pontificis benevolentiam recurrat.

Bonifacius episcopus servus servorum Dei, carissimo in Christo filio Eduardo regi Angliae illustri, salutem et apostolicam benedictionem.

Exordium. Gloriosus et mirabilis in operibus suis Deus, qui, cum sit in misericordia copiosus, in huius orbis orbita, plena malis, confecta dissidiis, innumeras miserationes exercet; Ecclesiam suam, quam ipse Summus Opifex rerum instituit, ac supra fidei firmam petram alia (2) et solida fabrica stabilivit, opportunis favoribus prosequi non desistit.

Dei assistentia Ecclesiae. § 1. Assistit enim illi miserator et propitiator assiduus, non obdormiens, nec dormitans, in suarum opportunitatum eventibus pervigil custos eius. Ipse siquidem sibi est in turbatione solamen, in necessitate succursus; tumque maxime in adiutorium eius sua pietas larga diffunditur, cum adversus illam mundi nubila tempore caligante levantur, quae inter molestias et afflictiones intrepida colligens in vexatione vigorem, in ipsa ma-

(1) Ex Archiv. Angliae Rimer., tom. II, pag. 667. — Raynaldus eiusdem fere tenoris literas Senonensi archiepiscopo, eiusque suffraganeis datas refert ad annum 1298, § 7. (2) Forssan alta-

lorum instantia convalescit; nam divino semper munita praesidio, nec comminationum strepitu deterretur, nec adversitatum superatur ineursu, sed in terroribus tutior et constantior in adversis, pressa praevalet, passa triumphat.

§ 2. Haec est arca, quae per confluentias et multiplicationes aquarum elevatur in altum, et subactis culminibus montium, libera et secunda profundas impetuosi diluvii calcet undas. Haec est uti navis, quae, vento contrario irruente, strepentis maris furibundis motibus agitur; firma tamen et solida fragoribus non dissipatur aequoreis, nec marini furoris rapiditate sorbetur; sed elatas procellas obruens, ac spumosa et tumida freta sternens, triumphantes exequitur suae navigationis incessus, quae ad vitalem crucis salvificae arborem rectae intentionis alis totaliter elatis, in caelum semper intenta procellosum intrepide mundi pelagum peragrat; eo quod secum habet seduli gubernatoris auxilium, marium praeceptoris; unde regente illo et dirigente salubriter, ac Spiritu Sancto flante, adversitatum quarumlibet nebulis dissipatis, victoriosa peregrinationis suae liberum agit iter, ad patriae coelestis portum supernis nutibus feliciter perducenda. Cumque sic adversis innumeris prematur et turbetur Ecclesia illa; in intimis ipsam acerbius sauciat, duriusque ferit adversitas, cum pastore provido viduatur.

§ 3. Sed licet saepius Ecclesia eadem pastoris regimine destituta, longae viduitatis lamenta protraxit, expectando gemebunda diutius consolationem plenariam successoris; in huiusmodi tamen moeroris nubilo dignanter illi clementia divina illuxit, doloribus et necessitatibus suis opportune subveniens per substitutionem optatam et delectabilem novisponsi; ac eam de amissione prioris, interdum inutilis, per promotionem celebrem accommodi successoris instaurans.

§ 4. Sane, vacante Romana Ecclesia per liberam et spontaneam dilecti filii

Quae tutior est, et constantior in adversitatibus.

Maximum Ecclesiae malum, si providum non habeat pastorem.

Coelestini V Summi Pontif. cessionem narrat.

fratris Petri de Murrone, olim Romani Pontificis, cessionem coram venerabilibus fratribus episcopis et filiis nostris presbyteris et diaconis cardinalibus, de quorum numero tunc eramus, ex certis rationabilibus et legitimis causis factam ab ipso in festo beatae Lucia virginis proximo praeterito, et a cardinalibus praedictis admissam, cum illam posse legitime fieri, et priorum gesta Pontificum, et constitutiones declararent apertius; et ad eam etiam faciendam expressus accesserit cardinalium praedictorum assensus;

§ 5. Cardinales ipsi considerantes attentius, quam sit onusta dispendiis, quam gravia malorum incommoda secum trahat proluxa Ecclesiae memoratae vacatio: et propterea votis et ardentibus desideriis cupientes per efficacia et accelerata remedia huiusmodi periculis obviare; die Iovis decimo kalendas ianuarii post festum subsequens praedictum, missarum solemnibus ad honorem Sancti Spiritus celebratis, hymnoque solito cum devotione cantato, se in quodam conclavi apud castrum novum, civitati Neapolitanae contiguum, ubi tunc idem frater cum sua residebat familia, incluserunt, ut per mutui commoditatem colloquii Ecclesiae praedictae provisio, superna cooperante virtute, celerius proveniret. Die vero Veneris immediate sequente praefati cardinales, mentis oculis erectis ad Dominum, pia desideria benignius prosequentem in electionis negotio, per viam scrutiniis ferventibus studiis, ut praedicta vitarentur incommoda, procedentes; et tandem cum divina clementia Ecclesiae praelibatae compatiens eam nollet ulterioris vacationis periculis subiacere, ad personam nostram, licet immeritam, intentum animum dirigentes, quamquam inter eos quamplures magis idonei et digniores etiam haberentur;

§ 6. Nos tunc tituli Sancti Martini presbyterum, in summum Pontificem canonice elegerunt, gravis oneris sarcinam nostris debilibus humeris imponendo. Nos autem, profunda et sedula meditatione

Suam exponit in acceptando pontificatu dubietatem.

pensantes difficultatem officii pastoralis, continui laboris angustias, et praecellentiam apostolicae dignitatis, quae sicut honoris titulis altioris attollit, sic magnitudine ponderis deprimit gravioris; attendentes insuper nostrae simplicis imperfectionis instantiam, expavimus et haesitavimus vehementer, nimioque concussum extitit stupore cor nostrum.

§ 7. Nam cum ad tolerandas particulares vigilias vix possibilitas nostra sufficiat, ad universalis speculae solitudinem vocabamur, et intolerabile apostolici ministerii iugum inferebatur instanti debilitatis nostrae cervici iugiter supportandum; ac meritorum non suffulti praesidio ad suscipiendas Apostolorum Principis Petri claves, et gerendum super omnes ligandi et solvendi pontificium angebamur.

§ 8. Verum tamen, ne divinae Providentiae opus impedire forsitan videremur, aut nolle nostrae voluntatis arbitrium suo beneplacito confirmare; ac etiam, ne corda electorum concordia per nostrae dissensionis obiectum ad discordiam verteremus, voluntatibus tandem acquievimus eorundem ad subeundum iugum huiusmodi nostros impotentes humeros submittendo; non quod de aliqua nostrae probitatis virtute fiduciam habeamus, sed quia in Eius speramus clementia, qui confidentes in se non deserit, sed eis propitius opportunis auxiliis semper adest, quique de sublimi polorum solio Ecclesiam sponsam suam intuetur misericorditer, et tuetur; suaeque illam exaltare non desinit copiosis beneficiis pietatis.

§ 9. Ideoque celsitudinem tuam rogamus et hortamur attente, ac obsecramus in Domino Iesu Christo, quod iudicium diligit regis honor, metas iustitiae curiosus observes, illamque sincere diligere studeas, aequitatem non deserens, clementiam non omittens, ut subiectus tibi populus copiosus in pacis pulchritudine sedeat, et in requie opulenta quiescat. Ecclesiam insuper matrem tuam, et ipsius

Quid demum ad accipiendum moverit

Angliae regem hortatur ut administret iustitiam, et ecclesiasticorum tueatur privilegia.

SUMMARIUM

praelatos nostri utique Salvatoris ministros, caeterasque personas ecclesiasticas, eius obsequiis dedicatas, quin potius in illis Regem coelorum, et Dominum, per quem regnas et regeris, incessanter et solerter honorans, ipsos regii favoris ope confoveas, et in pulchritudine libertatum aliorumque suorum iurium efficaciter protegere studeas et tueri. Sicque in his tamquam filius benedictionis et gratiae te geras et dirigas, quod clarae memoriae progenitores tuos, qui erga praefatam Ecclesiam summae devotionis et reverentiae titulis, dum viverent, claruerunt, non solum imitari sollicite, sed etiam reverenter excedere dignoscaris, ad laudem et gloriam Dei Patris, et celebre magnumque tui honoris et nominis incrementum.

Atque in suis et regni negotiis ad Pontificis benevolentiam recurrat.

§ 10. De nobis autem, ut patre benevolo et sincero, qui te, prout celsitudinem regiam latere non credimus, in minori etiam officio constituti, affectuose dileximus et diligere non cessamus, spem certam, et fiduciam firmam gerens, in tuis et eiusdem regni negotiis et opportunitatibus, quae occurrent, ad nos recurrere non postonas.

§ 11. Nam in his, super quibus ex parte regia fuerimus requisiti, libenter, quantum cum Deo poterimus, votis regis annuemus, tuam et eiusdem regni prosperitatem omnimodam non solum studiis conservare sollicitis, sed etiam plenis augmentare favoribus intendentes etc.

Datum Laterani nono kalendas februarii, pontificatus nostri anno primo.

Dat. die 24 ianuarii anno Domini 1295, pontif. anno 1.

H.

Contra dantes aliquid, vel promittentes, aut recipientes, pro obtinenda gratia vel iustitia apud Sedem Apostolicam, ac etiam contra scientes et non revelantes (1).

(1) Constitutio ista licet sit inter extrav. commun. in tit. De sentent. excomm., eam tamen

Excommunicatio in dantes quicquam aut promittentes et recipientes pro obtinenda gratia vel iustitia apud Sedem Apostolicam: — 1. Promittentesque et recipientes: — 2. Scientes et non revelantes. — 3. Reservatio absolutionis. — 4. Irritatio gratiae vel iustitiae hac via obtentae. — 5. Excommunicatio scienter ea utentium.

Bonifacius episcopus servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

Excommunicamus et anathematizamus ex parte Dei omnipotentis Patris, et Filii et Spiritus Sancti, auctoritate quoque beatorum apostolorum Petri et Pauli, et nostra, omnes clericos, religiosos et laicos utriusque sexus, sive sint familiares curiae, sive alii undecumque, qui aliquod parvum, vel magnum promiserint, vel promissionem receperint, aut ex pacto, sive promissione occulta vel manifesta facta sub generalibus, et plenarie non expressis aperte verbis, quicquam dederint, aut receperint, magnum vel parvum, vel promissionem de quacumque re aut utilitate propter hoc consequenda fecerint vel receperint, pro aliqua iustitia sive gratia, pro se aut pro alio, in causis vel iudiciis, seu alias per literas apostolicas et quibusque modis apud Sedem Apostolicam obtinenda.

§ 1. Et hanc sententiam ad promittentes et acceptantes, et dantes et recipientes, duximus extendendam.

§ 2. Illos quoque, qui aliquem sciverint culpabilem in praedictis, et vobis intra dierum trium spatium non retulerint, vel alicui, per quem ad nos verbum

posui tamquam curialibus admodum necessariam, et quia in hoc opere extat Bulla Greg. XIII incipien. *Ab ipso*, ubi haec extenditur ad praedictorum complices et auxiliares. Prout etiam confirmata et ampliata fuit a Clemen. VIII in eius const. *Pro commissa*. Quam diligenter attende, quoniam puto eam esse intelligendam secundum eius subiectam materiam, idest ligare dantes aliquid vel recipientes de bonis communitatum Status Ecclesiastici, et non alios. Cherubius.

Excommunicatio in dantes quicquam aut promittentes et recipientes pro obtinenda gratia vel iustitia apud Sedem Apostolicam.

Promittentesque et recipientes

Scientes et non revelantes

fideliter perferatur, simili decernimus sententiae subiacere.

Reservatio absolutionis.

§ 3. Decernimus etiam, ut nullus hanc incurrens excommunicationis sententiam pro praedictis, vel aliquo praedictorum, absque speciali mandato nostro absolutionis beneficium valeat obtinere, nisi forsitan ad nos habere accessum non posset, in mortis articulo constitutus. Nec etiam ad absolutionis gratiam admittatur, nisi prius quantum dedit, vel recepit, integraliter pauperibus largiatur.

Irritatio gratiae vel iustitiae hac via obtentae.

§ 4. Iustitiam vero, sive gratiam sic obtentam, nullius prorsus esse momenti volumus, omnique statuimus carere effectu et robore firmitatis.

Excommunicatio scienter ea utentium.

§ 5. Sed scienter utentes ipsis, simili sententia excommunicationis adstringimus, et reservantes nobis absolutionem eorum cum praemissis in omnibus ad poenas similes obligamus.

III.

Quod prope Ecclesias et conventus fratrum Eremitarum ordinis S. Augustini, non possint alii religiosi Mendicantes nova loca aedificare infra spatium cannarum centum quadraginta.

SUMMARIUM

Exordium. — 1. Causa huius prohibitionis. 2. Prohibitio (de qua in rubrica). — 3. Qui sint religiosi Mendicantes. — 4. Qualitas cannarum. — 5. Derogatio contrariorum.

Bonifacius episcopus servus servorum Dei, dilectis filiis generali, aliisque provincialibus, prioribus, ac universis fratribus Ordinis Eremitarum S. Augustini, salutem et apost. benedictionem.

Exordium

Ad consequendam gloriam coelestis patriae sic divina pietas per suam gratiam humilitatem vestram cernitur allexisse, quod semper ad hoc intenti estis et vigiles, ut illam vobis, et proximis per innocentis vitae studium acquiratis.

Haec et alia sancta pauperrimae religionis vestrae merita nos inducunt, quod animus ex intimo cordis affectu solliciti, ut in omnibus, quae ad laudem Dei, et tranquillum statum devotionis vestrae cupitis, habeamus providentiae studium efficacis.

Causa bulae prohibitionis.

§ 1. Sane non sine quadam turbatione animi frequenter audivimus, quod inter vos et religiosos aliquos, illa de causa, aemulationis et dissensionis materia oritur, quod ipsi domos et ecclesias regulares iuxta loca vestra, non sine gravi vestro praedicio et scandalo manifesto, quandoque construere praesumebant.

Prohibitio (de qua in rubrica).

§ 2. Cum itaque ad apostolici spectet officii dignitatem de regno militantis Ecclesiae cuiuslibet scandali materiam abolere: nos digne volentes, quod huiusmodi aemulationis et dissensionis occasio per diligentiae nostrae studium amputetur; auctoritate praesentium ordinamus, et districtius inhibemus, quod nulli liceat amodo de Minorum, Praedicatorum, Poenitentiae Iesu Christi, S. Mariae de Monte Carmelo, S. Clarae, aliisque ordinibus in paupertate fundatis, nullique mulierum de praedictis seu quibuslibet aliis ordinibus aliquod monasterium, ecclesiam vel oratorium aedificare seu construere; nulli quoque saeculari vel religioso, cuiuscumque professionis, ecclesiam vel monasterium seu oratorium iam aedificatum, in aliquem transferre de ordinibus memoratis, infra spatium centum quadraginta cannarum a vestris Ecclesiis mensurandarum per aerem, etiam ubi alias mensurari loci dispositio non permittit. Praeterea, statuimus, ut quodcumque, contra huiusmodi ordinationis et inhibitionis nostrae tenorem ex nunc in antea aedificatum fuerit, diruatur.

Qui sint religiosi Mendicantes.

§ 3. Et ne de notitia ordinum et quantitate cannarum huiusmodi, aliqua possit dubitatio exoriri, illos ordines intelligi volumus in paupertate fundatos, qui ex regula vel constitutionibus suis, extra septa Ecclesiarum, monasteriorum suo-

rum vel officinarum eorum, et clausuram ipsorum nullas debent possessiones habere; quod si aliquis de ordinibus ipsis possessiones in aliquibus membris habere, in aliis vero non habere noscatur, eum, quoad ordinationem et inhibitionem huiusmodi, praedictis ordinibus in paupertate fundatis annumerari volumus.

Qualitas cano-
narum.

Derogatio con-
trariorum.

§ 4. Et quamlibet cannarum ipsarum octo palmorum longitudinem continere.

§ 5. Non obstantibus varia locorum consuetudine seu privilegiis, indulgentiis sive literis quibuscumque tam supradictis ordinibus quam mulieribus, vel alicui eorum ab Apostolica Sede, sub quacumque forma concessis, seu etiam concedendis, quae de praesentibus specialem et expressam non fecerint mentionem. Nulli ergo, etc.

Dat. Later. 11 kalendas martii, pontificatus nostri anno 1.

Dat. die 19 februarii 1295, pont. anno 1.

IV.

Quod conservatores concessi certis Ecclesiis a Sede Apostolica ab iniuriis manifestis defendantur, qui iubentur esse canonici aut praediti dignitatibus in Ecclesiis cathedralibus (1).

SUMMARIUM

1. Conservatores eligendi qui sint in dignitate aliqua constituti. — 2. Aliis committere vices suas quando possint. — Conservatorum officium expirat post obitum concedentis. — 3. Quibus in causis concedendi ii conservatores qui a petente postulantur. — 4. Eadem statuuntur de iudicibus de simplici iustitia. — 5, 6. Aliae ad rem dispositiones. — Clausulae.

Bonifacius episcopus servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

Conservatores
eligendi qui sint
in dignitate ali-
qua constituti.

§ 1. Statuimus, ut conservatores, qui ab Apostolica Sede conceduntur interdum, ut aliquos a manifestis iniuriis et

(1) Ex Archiv. Angliae Rimer., tom. 1, pag. 33.

molestiis tueantur, sint in alicuius civitatis Ecclesia cathedrali canonici, vel dignitatem aliquam seu personatum in civitate vel dioecesi eius obtinentes, extra quam siquidem civitatem vel aliquos ad iudicium evocare non valeant, nec etiam procedere contra illos, qui de civitate vel dioecesi non fuerint supradictis, vel infra civitatem eandem dumtaxat de commissis sibi negotiis sive causis possint cognoscere: aliis tamen nequeant committere vices suas, nisi expresse hoc eis ex litterarum conservatoriarum beneficio competere dignoscatur.

Aliis committ-
tere vices suas
quando possint.

§ 2. Citationes tamen et denuntiationes sententiarum, quas iidem personaliter tulerint, possint tantum infra civitatem vel dioecesim praedictam facere per se vel alium, seu alios, qui de civitate vel dioecesi fuerint memoratis; quodque conservatorum ipsorum, quoad non cepta negotia, ipso iure expiret officium post obitum concedentis; ubi vero huiusmodi civitas minime haberetur, seu destructa fortasse existeret, et in eius dioecesi locus reperiretur insignis, in loco ipso de huiusmodi negotio cognoscatur, et totalis processus habeatur in ipso.

Conservatorum
officium expirat
post obitum
concedentis (1)

§ 3. Cum autem per capitulum cathedralis Ecclesiae alicuius civitatis, vel singulares personas ipsius aut per immediatum superiorem eorum, utpote patriarcham, primatem, archiepiscopum vel episcopum, quisquam se diceret molestari; tunc illi taliter proponenti, ipsoque volente, poterunt conservatores concedi hi, qui in ipsa Ecclesia cathedrali canonicatum habeant vel personatum seu dignitatem in civitate vel dioecesi praedictis; vel, si maluerit impetrator, sibi concedantur conservatores, qui canonicatum habeant in cathedrali Ecclesia civitatis, vel personatum seu dignitatem, in eadem civitate vel eius dioecesi illorum, contra quos, qui de civitatibus seu dioecesibus praedictis non fuerint, vel extra civitatem, in cuius cathedrali Ec-

Quibus in cau-
sis concedendi
ii conservato-
res qui a pe-
tente postulan-
tur

(1) Vide in Lucio III, Constit. xiv.

clesia canonicatum, vel in qua seu cuius dioecesi dignitatem aut personatum obtinent, possint de negotiis sibi commissis cognoscere vel ferre sententiam contra eos.

Eadem statu-
untur de iudi-
cibus de sim-
plici iustitia.

§ 4. Adicimus insuper statutum huiusmodi, ut iudices, qui in litteris de simplici iustitia conceduntur, sint in alicuius civitatis Ecclesia cathedrali canonici, vel personatum seu dignitatem in eadem civitate vel eius dioecesi obtinentes: extra quam civitatem vel dioecesim aliquos ad iudicium evocare non valeant, nec procedere contra illos, qui de civitate vel dioecesi non fuerint supradictis; infra quam etiam civitatem dumtaxat de commissis sibi negotiis sive causis personaliter possint cognoscere, ac vices suas quoad cognitionem causarum talium commissarum eisdem, vel prolationes interlocutoriarum vel diffinitivarum sententiarum, aut ipsarum executiones committere nequeant, nisi his, qui in eiusdem civitatis cathedrali Ecclesia canonicatum, vel in ipsis civitate vel dioecesi dignitatem obtinent, seu etiam personatum, sed nec alia media causae, articulos vel ministeria certa minora committere liceat, nisi personis civitatis vel dioecesis earundem.

Aliae ad rem
dispositiones

§ 5. Cum autem contra capitulum cathedralis Ecclesiae alicuius civitatis, vel singulares personas ipsius, aut contra immediatum superiorem ipsorum, utpote patriarcham, primatem, archiepiscopum vel episcopum huiusmodi litterae de simplici iustitia impetrantur, expresse impetratore volente, concedi poterunt iudices talium litterarum, qui in ipsa cathedrali Ecclesia canonicatum habeant, vel personatum seu dignitatem in eisdem civitate seu dioecesi; vel, si maluerit impetrator, concedantur iudices, qui canonicatum habeant in cathedrali Ecclesia civitatis, vel personatum seu dignitatem in eadem civitate vel eius dioecesi vicinis, continuis seu conterminis civitati vel dioecesi illorum, contra quos,

ut praemittitur, tales iudices impetrantur: in hoc etiam casu nullus extra dictas civitates vel dioeceses ad iudicium evocetur, nec procedatur contra eos, qui non fuerint de civitatibus vel dioecesibus memoratis.

§ 6. De causis, auctoritate et negotiis sibi commissis in civitate, in cuius Ecclesia cathedrali canonicatum, vel in qua, seu cuius dioecesi, personatum vel dignitatem obtinent, dumtaxat cognoscant; nec quoad cognitionem de negotiis et causis ipsis prolationem interlocutoriarum vel diffinitivarum sententiarum vel executionem ipsarum possint alii, vel aliis committere vices suas, qui in eiusdem civitatis cathedrali Ecclesia canonicatum, vel dignitatem seu personatum in civitate ac dioecesi non obtinent supradictis, sed nec alia media causae, articulos vel ministeria certa minora committant nisi personis civitatis et dioecesis earundem. Decernimus quoque, ut ipso iure sit irritum et inane si quid contra praemissa contigerit attentari.

Clausulae

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostri statuti et constitutionis infringere, vel ei ausu temerario contraire; si quis autem hoc attentare praesumpserit, indignationem omnipotentis Dei ac beatorum Petri et Pauli apostolorum eius se noverit incursum.

Datum Laterani vi idus aprilis, pontificatus nostri anno primo.

Dat. die 8 aprilis 1295, pontif. anno 1.

V.

Restituitur regi Aragonum regnum, quo ex causa occupationis regni Siciliae privatus fuerat (1).

SUMMARIUM

Proemium. — 1. Petrus Aragoniae rex excommunicatus, regnoque privatus: — Aragoniae regnum, alique principatus Phi-

(1) Ex Regest. in Archiv. Vatic.

lippo Francorum regi concessi. — 2. Iacobus Petri successor pacem fecit cum Philippo rege Francorum, et Siciliam Papae restituit. — 3. Carolus Valesius, obtento ab Ecclesia regni Aragonici iure, decedit. — Restituit Iacobo Bonifacius Aragoniae et Valent. regnorum iura. — 4. De Pontificis manu cardinalis S. Clementis, Iacobi nomine, accepto annulo, iis investitur. — 5. Clausulae.

Bonifacius episcopus servus servorum Dei, ad certitudinem praesentium, et memoriam futurorum.

Splendor gloriae, et figura substantiae Dei Patris, in cuius lumine lumen inspicitur, operoso mysterio lenitatem pacis amare nos instruit, et quodam exemplaris speculo fragilitati nostrae viam humanae miserationis ostendit.

§ 1. Sane propter iniustitiam manifestam quondam Petri, olim regis Aragonum, circa occupationem insulae Siciliae, terrae peculiaris Ecclesiae, variisque conatus et insidias ad alias partes regni Siciliae occupandas, seditionem in ea insula motam, commotionem et concitationem populi factam inibi contra rempublicam Ecclesiamve Romanam, et clarae memoriae Carolum Siciliae regem, non absque strage et occisione multorum; felicitis recordationis Martinus Papa quartus, praedecessor noster, regnum Aragoniae, caeterasque terras Petri praefati exponens, de fratrum suorum consilio, ipsum Petrum, dudum Aragonum regem, eidem regno et terris regioque honore sententialiter, iustitia exigente, privavit, et privans exposuit eadem regnum et terras occupanda catholicis, de quibus, et prout Sedes Apostolica duceret providendum. Postmodum vero idem regnum Aragonum atque Valentiae, et comitatum Barchinonae, quae sunt de terris positae, quae olim fuerant dicti Petri, clarae memoriae Philippo regi Francorum, et dilecto filio nobili viro Carolo nato eius Alanzoni et Valesii comiti electo, ad dictorum regnorum, et

comitatus regimen a rege praefato per ministerium seu deputationem bonae memoriae Iohannis tituli Sanctae Ceciliae presbyteri cardinalis, de ipsorum fratrum consilio, praehabita deliberatione, concessit.

§ 2. Verum, praefato Petro sublato de medio, post varios tractatus pacis habitos inter charissimum in Christo filium nostrum Carolum Siciliae regem illustrem eiusdemque Petri posteros, sibi successores in vitium, Qui facit concordiam in sublimibus suis, Iacobi de Aragonia praefati quondam Petri, olim regis Aragonum filii, praecipue succedentis in culpam, praefatam insulam et nonnulla alia loca, in regno Siciliae citra Pharum occupata tenentis, hostis Ecclesiae, regisque dictorum, ut insinuatio nobis et fratribus nostris facta continet, animum convertit ad pacem: sicque inter iam dictos regem et Iacobum tractatus pacis est habitus et firmatus; in quo ex parte praefati Iacobi illa inter caetera sunt conventa: quod insula memorata Siciliae cum omnibus terris et castris, casalibus, fortalitiis, insulae Maltae aliisque omnibus insulis eidem insulae Siciliae adiacentibus, ubicumque sint, sicuti bonae memoriae praefatus rex Siciliae ante rebellionem insulae praenominatae tenebat, iuxta nostri determinationem arbitrii per eundem Iacobum Romanae restitueretur Ecclesiae; aliis locis, castris et insulis, quae per ipsum Iacobum, valitores, factores, complices et ministros ipsius citra Pharum occupata tenentur, restituendis praefato Carolo regi viventi, iuxta nostrae provisionis arbitrium, nec non liberis et aliis obsidibus dicti regis, quos idem Iacobus apud se detinet, iuxta formam in serie praefati tractatus annexam, certis hinc inde pro firmiori pacis nexu et charitatis mutuae matrimoniis copulandis.

§ 3. Nos itaque cernentes frementia undique mundi pericula, et quae instant prae foribus ruinam minantia, gravia

Iacobus Petri successor pacem fecit cum Philippo rege Francorum, et Siciliam Papae restituit.

detrimenta super Terram Sanctam, desertam incolis christifidelibus, ipsorum destitotam suffragiis, flentes amare; cum, catholicis principibus distractis ad bella civilia, non sit, qui consoletur eam ex omnibus charis suis; ac misericordiam potius, quam iudicium cantare cupientes Altissimo; ad reparationem quoque status praefati regis Siciliae filii specialis Ecclesiae specialem habentes considerationis intuitum; et memoratum tractatum pacis paternae charitatis brachiis amplectentes, facta iam in manibus nostris per charissimum in Christo filium nostrum Philippum Francorum regem illustrem, et dilectum filium nobilem virum Carolum fratrem eius Alanzoni et Valesii comitem, renunciatione legitima et solemniter de praedictis regnis, et comitatu Barchinonae, clarae memoriae praedicto Philippo regi Francorum eorum parenti, et eidem Carolo comiti, ut praemittitur, per Ecclesiam ipsam concessis, omnique iure et actione eius competente pro illis, eidem Iacobo et suis haeredibus, de fratrum nostrorum consilio et assensu, restituimus, reddimus atque concedimus iam dicta regna Aragonum atque Valentiae, ac comitatum Barchinonae, honorem regium ac omnia et singula, quae sententia dictae Sedis Apostolicae lata contra dictum Petrum, olim regem Aragonum, patrem suum, continebat expresse; et ea, atque verba sententiae, vel effectus eiusdem sententiae se extendunt, ut ea habeant et teneant eo modo, quo habebat et tenebat dictus Petrus, quondam rex Aragonum, pater suus, antequam Romanam Ecclesiam offendisset in aliquo; et de praedictis regnis et comitatu in quondam Alphonsum primogenitum eius donationem, ut dicitur, contulisset: nec intendimus, quod per praedictas restitutionem, redditionem et concessionem, nobis vel ipsi Ecclesiae ius aliquod acquiratur nec retineatur in illis, occasione retentionis seu reservationis, quam fecit

Ecclesia in dictis regnis et comitatu cum ipsa praedicto quondam Philippo Francorum regi concessit; nec ratione concessionis factae de ipsis per Romanam Ecclesiam dicto Carolo comiti, aut renunciationis seu resignationis praefatae factae in manibus nostris per eundem regem Francorum et Carolum comitem fratrem eius; sed eidem Iacobo, suisque successoribus in eisdem regnis, comitatu seu terris sua iura firma et illibata persistant; nec ex iis sibi vel suis in aliquo praeiudicium generetur: sed ea habeant et teneant, ut praedicitur, eo modo, quo habebat et tenebat dictus Petrus, antequam Romanam Ecclesiam in aliquo offendisset, et de praefatis regnis et comitatu contulisset donationem in Alphonsum, ut dicitur, memoratum: investientes per nostrum anulum de praedictis omnibus et singulis, eiusdem Iacobi et haeredum suorum nomine, dilectum filium nostrum Guillelmum tituli Sancti Clementis presbyterum cardinalem, quem pro votiva perfectione tractatus eiusdem versus partes ultramontanas praesentialiter destinamus.

§ 5. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrarum restitutionis, redditionis, concessionis et investiturae infringere, vel ei ausu temerario contraire; si quis autem etc.

Datum Anagniae per manum magistri Petri de Piperno Sanctae Romanae Ecclesiae vice-cancellarii, undecimo kalendas iulii, indictione octava, incarnationis dominicae anno millesimo ducentesimo nonagesimo quinto, pontificatus vero domini Bonifacii Papae octavi anno primo.

EGO BONIFACIUS catholicae Ecclesiae episcopus.

(Sequuntur subscriptiones dominorum Cardinalium, qui interfuerunt in forma).

Dat. die 24 iunii 1295, pontif. anno 1.

Carolus Valesius, obtento ab Ecclesia regni Aragonici iure, decedit.

Restituit Iacobo Bonifacius Aragoniae et Valent. regnorum iura.

De Pontificis manu cardinalis S. Clementis, Iacobi nomine, accepto annulo, iis investitur.

Clausulae

Petrus Aragoniae rex excommunicatus, re- gnoque privatus.

Aragoniae regnum, alique principatus Philippo Francorum regi concessi.

Preamium.

VI.

*Dismembratio archiepiscopatus Tolosan.
et erectio episcopatus Appamiarum (1).*

SUMMARIUM

Exordium. — 1. Causae erigendi novi episcopatus. — Villa Appamiarum in civitatem erigitur: — Et Ecclesia S. Martini in cathedralam. — 2. Dos novi episcopatus. — 3. Robur decreto additum.

**Bonifacius episcopus servus servorum Dei,
ad perpetuam rei memoriam.**

Exordium. Romanus Pontifex, qui, supernae dispositionis arbitrio in supremae dignitatis specula constitutus, Ecclesiarum omnium rector agnoscitur, vineaeque dominicae custos generalis et cultor, ac totius ovilis catholici pastoremque omnium Summus Pastor, de apostolica plenitudine potestatis tradita sibi a Domino, cuius nutui evocata subserviunt, obediunt singula, obtemperant universa; interdum cathedrales et alias unit et adnectit Ecclesias; interdum vero ad episcopatum divisiones procedere non omittit: cum temporis qualitas suggerit, causae rationabiles persuadent: ut omnia, quae pontificali noscuntur officio imminere, prudenter et solerter exercent ac salubri et provida exequi studeat actione.

Causae erigendi novi episcopatus. § 1. Sane considerantes attentius, et infra claustra pectoris meditatione sollicita revolventes, quod Tolosana Ecclesia usque adeo amplam et diffusam dioecesim obtinet, prout ex ipsa facti evidentia innotescit, quod Tolosanus episcopus, qui extitit pro tempore, nequit ipsam, ut debet et convenit, visitare, non sine gravi animarum dispendio personarum degentium in eadem: pensantes etiam, quod Ecclesia ipsa in proventibus et redditibus annuis tam affluenter, tamque magnifice abundare conspicitur, prout famae veridicae revelat assertio, et clara fide dignorum testimonia profitentur, quod de ipsorum multitudine copiosa non so-

(1) Ex Regest. in Archiv. Vatic.

lum duobus, sed pluribus etiam potest episcopis iuxta suae dignitatis decentiam annis singulis provideri; quodque propter ea felicitatis recordationis Clemens Papa quartus praedecessor noster, animarum fidelium saluti prospiciens, et illarum partium notitiam plenam habens, ad divisionem huiusmodi episcopatus Tholosani, dum viveret, firmiter intendebat, certam ad hoc, sicut asseritur, dioecesim distinguendo, villam Appamiarum, pridem de dicta Tholosana dioecesi existentem, locum utique nobilem et insignem, multisque commoditatibus praeditum, ad Dei laudem et gloriam, exaltationem catholicae fidei, et divini cultus augmentum, de fratrum nostrorum consilio et assensu ac potestatis plenitudine supradictae, in civitatem erigimus, et civitatis vocabulo insignimus, eam a iurisdictione qualibet Tholosani episcopi penitus eximentes: auctoritate Sedis Apostolicae decernendo, ut Beati Martini confessoris ecclesia, eadem civitati vicina, in qua corpus gloriosi Antonini martyris, prout proponitur, requiescit, sit de caetero et habeatur praedictae civitatis Ecclesia cathedralis.

Dos novi episcopatus. § 2. Concedimus quoque ex nunc auctoritate praedicta et donamus, deputamus, et etiam providemus futuro Appamiarum episcopo, eiusque successoribus, qui pro tempore fuerint, de situatis redditibus et proventibus supradictis septem millia librarum Turonen. parvarum, percipienda integre anno quolibet ab eisdem: ita quod idem Appamiarum episcopus et successores ipsius habeant et percipiant in huiusmodi redditibus annuatim decem millia librarum eiusdem monetae, computatis in eis tribus millibus libris monetae ipsius ad quos redditus et proventus Ecclesiae Appamiarum annis singulis ascendere dignoscuntur.

Robur decreto additum. § 3. Quia vero, quod de civitate ipsa per Apostolicae Sedis providentiam circumspectam factum et ordinatum esse dignoscitur in hac parte, perpetuis futuris temporibus esse volumus valiturum,

Villa Appamiarum in civitatem erigitur.

Et Ecclesia S. Martini in cathedralam.

Dos novi episcopatus.

Robur decreto additum.

et robur obtinere incommutabilis firmitatis, auctoritate praedicta districtius ihibemus, ne aliquis cuiuscumque praeminentiae, ordinis, conditionis, aut status, etiamsi episcopali vel archiepiscopali seu regia praefulgeat dignitate, huiusmodi ordinationem Sedis eiusdem quovis quaesito colore vel modo, sive causa vel occasione qualibet adinventis, turbare seu quomodolibet impedire praesumat. Nos enim ex nunc irritum decernimus et inane, si secus super hoc per quemcumque apostolica vel alia quavis auctoritate contigerit attentari: et nihilominus in eos, qui ex certa scientia contrarium quovis modo praesumpserint, excommunicationis, suspensionis et interdicti sententiam promulgamus, a qua non nisi per Romanum Pontificem absolutionis beneficium valeat obtineri. Nulli ergo omnino hominum liceat, hanc paginam nostrarum erectionis, insignitionis, exemptionis, constitutionis, concessionis, dationis, deputationis, provisionis, inhibitionis et promulgationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem etc.

Datum Anagninae decimo kalendas augusti, pontificatus nostri anno primo.

Dat. die 23 iulii 1295, pontif. anno 1.

VII.

Quod fratres ordinis B. Mariae de Monte Carmelo cappis albis de caetero utantur, dimissis aliis mantellis diversorum colorum (1).

SUMMARIUM

Exordium. — 1. Petitio ad Pontificem. — 2. Statutum capituli generalis de cappis — 3. Confirmatur a Pontifice.

(1) Ordinem, regulasque Carmelitarum confirmavit Honorius III PP., Constit. LXXVIII, tom. III, pag. 413. Quas regulas declaravit Innocentius IV, Constit. XIV, *ibid.*, pag. 835. Illis vero diversas vestium species iuxta diversas in Ordine gradus distribuit Alexander IV, Constit. XVI, *ibid.*, pag. 613.

Bonifacius episcopus servus servorum Dei, dilectis filiis generali, et caeteris prioribus et fratribus ordinis B. Mariae de Monte Carmelo, salutem et apostolicam benedictionem.

Iustis petentium desideriis dignum est nos facilem praebere consensum, et vota, quae a rationis tramite non discordant, effectu prosequente complere.

§ 1. Sane lecta coram nobis vestra petitio continebat, quod olim bo. mem. Latino Ostien. episcopo, et Gervasio tit. S. Martini in Montibus presbytero cardinali significantibus, per suas literas inter alias continentes, priori generali, caeterisque fratribus vestri ordinis in generali nunc instanti capitulo congregandis, quod fel. recor. Honorius Papa IV praedecessor noster, de fratrum suorum consilio, eis, pia et provida deliberatione concesserat, ut eorum habitum, sive varietatem ipsius minus decentem, et displicentem quam pluribus, in alium decentem commutaret.

§ 2. Idemque prior generalis et fratres postmodum in capitulo congregati praedicto, deliberatione super mutatione huiusmodi praehabita diligenti, unanimiter statuerunt, ut ex tunc caeteri priores et fratres ipsius ordinis mantellis diversorum colorum, quibus uti consueverant, dimissis, omnino cappis albis in posterum uterentur.

§ 3. Nos itaque vestris supplicationibus inclinati, quod circa huiusmodi mutationem habitus in hac parte provide factum est, ratum et firmum habentes, id auctoritate apostolica confirmamus, et praesentis scripti patrocinio communimus. Nulli ergo etc.

Datum Romae apud S. Petrum 7 kalendas decembris, pontificatus nostri anno primo.

Dat. die 25 novembris 1295, pont. anno 1.

Exordium.

Petitio ad Pontificem.

Statutum capituli generalis de cappis.

Confirmatur a Pontifice.

VIII.

De auctoritate praelatorum ordinis fratrum Praedicatorum S. Dominici, eorum subditos, iuris apicibus et appellatione postpositis, compescendi.

SUMMARIUM

Causae addendae constitutionis. — 1. Auctoritas praelatorum ordinis (de qua in rubrica). — Prohibitio appellandi.

Bonifacius episcopus servus servorum Dei, dilectis illis magistro, prioribus, ac fratribus universis ordinis Praedicatorum, salutem et apostolicam benedictionem.

Ad augmentum continuum religionum et ordinum, quos Romana suscepit et approbavit Ecclesia, paternis studiis intendentes, et considerantes attentius, quod non intermissa sedulitas disciplinae, religiones et ordines supradictos, statusque regulares salubriter dirigit et conservat, quodque si eam perire vel remitti contingeret, ordo quilibet collabi necessario cogeretur; pensantes etiam, quod si regularium personarum correctio, rimas iuris et apices sequeretur, huiusmodi rigor lentesceret, ac multiplici laxatione torperet;

§ 1. Nos, vestris supplicationibus inclinati, vobis, auctoritate apostolica indulgemus, ut ad correctiones et punitiones fratrum eiusdem ordinis delinquentium infligendas, praelati ordinis supradicti, ad quos eadem spectare noscuntur, rimulis et apicibus ipsis postpositis, libere procedere valeant secundum consuetudines approbatas, et generalia facta, et etiam facienda, ipsius ordinis instituta.

§ 2. Nec volumus eisdem licere fratribus, ab eisdem correctionibus et punitionibus aliquatenus appellare, provida in hoc deliberatione ac maturitate debita observatis. Nulli ergo etc.

Datum Romae apud S. Petrum, videlicet idus maii, pontificatus nostri anno II.

Dat. die 10 maii 1296, pontif. anno II.

IX.

Novam haeresim in administratione sacramentorum exortam, alisque scatentem erroribus damnat (1).

SUMMARIUM

Ecclesiae catholicae firmitas. — 1. Iudiciorum acta in haereticos. — Nova exorta haeresis cuius praecipua enarrantur capita. — 2. Huius sectatores tamquam haeretici damnati. — Inquisitorum facultas contra eosdem etc. procedendi.

Bonifacius episcopus servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

Saepe Sanctam Ecclesiam pestis haeretica impugnavit, in eam a suae natiuitatis exordio insilivit, eius iuventutem impetiit, nec prosequi desivit senectutem: sed Qui eam supra se, firmam Petram, firmavit, ac sua dextera excelsa tuetur, in tantum, ut non praevaleant portae inferi contra eam, ipsam usque ad senectam et senium non relinquet; sed fecit et faciet eam de vipereis hostibus triumphare, qui in exercitium dantur fidelibus, ut, eorum expoliti tunctionibus (1) et pressuris, suis coaptandi locis per manum artificis disponantur sacris aedificiis permansuri aeternae vitae praemium consequendo.

§ 1. Sane nuper ad audientiam nostram pervenit, quod nonnulli in viam Cayn noviter abeuntes, errore Balaam effusi, mercede et contradictione Chore incendio perituri, quasi nubes sine aqua, quae circumferuntur a ventis, infructuosi ut arbores autumnales, sunt errantia sidera, quibus in aeternum tenebrarum procella servatur, et novis adinventionibus caecitatis aeterni supplicii non contenti conantur in proximos contagionis venena diffundere: ut ad terram tenebrosam et opertam mortis caligine ipsos deducant, ubi sempiternus horror inhabitat. Accepimus namque, quod nonnullae personae se contra sanctam ca-

(1) Ex Regest. in Archiv. Vatic. (1) Forsan tentationibus.

Nova exorta haeresis cuius praecipua enarrantur capita.

tholicam Ecclesiam Romanam erigentes, etiam sexus foeminei, dogmatizant, se ligandi et solvendi claves habere, poenitentias audiunt et a peccatis absolvunt, conventicula non solum diurna faciunt, sed nocturna, in quibus de suis pravitatibus conferunt, et de erroribus conveniunt in id ipsum, et praedicare praesumunt; tonsura clericali contra ritum Ecclesiae abutentes, Spiritum Sanctum se dare per impositionem manuum mentiuntur, et exhibendam soli Deo (1), et non alteri, cuiuscumque fuerit conditionis, dignitatis et status. Efficaciores etiam illas orationes affirmant, quae a nudatis toto corpore offeruntur: mulieres invicem se desponsant; dicunt fidelibus operari manibus non licere: mares nudi huiusmodi sectae damnatae foeminas antecedunt; et in dicta Sancta Ecclesia ligandi atque solvendi fore abnegant potestatem: non solum praemissis, et aliis novis in viis obvoluti, quibus erronee adhaerentes, ipsa sustinent et defendunt, sed et nonnullis erroribus, quos vetustas damnata produxit: inter quos aliqui esse dicuntur apostatae, qui professi fuerant in ordinibus approbatis; qui sagittas pestiferas cordibus simpliciorum infligunt.

Huius sectatores tamquam haeretici damnati.

§ 2. Commissi ergo nobis universalis Ecclesiae cura regiminis et apostolicae solium dignitatis nos angunt et pungunt et hortantur instanter, ut talibus, qui inconsutilem Domini tunicam dissuere moliantur, salubribus remediis obviantes, insaniae tantae malum nostro intuitu, divina nobis assistente gratia, dissipemus. Quapropter, huiusmodi sectam tam haeticam, quam insanam de fratrum nostrorum consilio omnino damnantes, damnatam et haeticam nunciamus, et universis christifidelibus ecclesiasticis vel mundanis cuiuscumque fuerint dignitatis, conditionis, aut status, districte praecipimus, ut mortale huiusmodi virus abiciant, et talia nefanda credentibus nul-

(1) Deest aliquid, forsitan reverentiam, generationem, etc.

lum per se vel per alium publice vel occulte praestent auxilium, consilium vel favorem, et ut non receiptent eosdem: Ecclesiarum vero praelatis, et etiam inquisitoribus haereticae pravitatis, auctoritate apostolica institutis ubilibet et instituendis imposterum, districtius iniungentes, ut contra tales, sicut contra haereticos, auxiliores, consiliores, receptatores et fautores eorum debitum sui officii diligentius exequantur: quos puniri volumus sententiis, poenis et multis, illatis ipso iure et inferendis per apostolicas, canonicas, ecclesiasticas et saecularium principum sanctiones: praesertim quondam Friderici olim Romanorum imperatoris, tempore quo idem in devotione Romanae Ecclesiae persistebat, contra haereticos, seu quorumcumque ratione pravitatis haereticae ordinatas.

Datum Anagninae, kalendis augusti, pontificatus nostri anno secundo.

Dat. die 1 augusti 1296, pontif. anno II.

X.

Sardinia et Corsica Aragonum regi Iacobo iure beneficiario traditae, sub annua praestatione duorum millium marcharum argenti Sedi Apostolicae (1).

SUMMARIUM

Exordium ab auctoritate et stabilitate Sedis Apostolicae petium. — 1. Bonifacii erga Iacobum regem amor: — 2. Eum de Sardinia et Corsica investit sub nonnullis conditionibus. — Militum numerus in Ecclesiae obsequio substantandus. — Quae ratione terrestres copiae cum maritimis commutandae. — 3. Census annuus. — Poenae non solventi obiectae. — 4. Ex nunc promulgantur poenae in regem si conditionibus hisce non satisfecerit. — 5. Ordo successionis servandus qualis, et quo casu regna haec ad Ecclesiam devolvantur. — De successione per foeminas. — Sardiniam et Corsicam regna inter plures haeredes non dividenda. — 6, 7. Forma iuramenti Sedi Apost. per reges prae-

(1) Ex Regest. in Archiv. Vatic.

Inquisitorum facultas contra eosdem etc. procedendi.

standi. — Idem iuramentum singulis Pontificibus renovandum. — Libertas Ecclesiarum servanda. — Ecclesiasticorum causarum ab ordinariis cognoscendae. — 8. Antiquae laudabiles servandae consuetudines. — 9. Leges contra libertatem ecclesiasticam latae revocandae. — 10. Aliae conditiones. — 11. Nova tributa Ecclesiis non imponenda. — 12. Iura et laudabiles consuetudines servari debent. — 13. Obsides Romani liberandi. — 14. Foedus contra Rom. Ecclesiam non ferendum. — 15. In Urbe aut eius provinciis nulla praefectura admittenda. — 16. Sardiniae rex Rom. imperii spe exclusus. — Regnum ipsum in cautionem dandum: — 17. Dandaque a rege bulla, etc. — 18. In dubiis declarationi Rom. Pontificis standum.

Bonifacius episcopus servus servorum Dei, charissimo in Christo filio Iacobo, Sardiniae et Corsicae regi illustri, salutem et apostolicam benedictionem. Ad perpetuam rei memoriam.

Exordium ab auctoritate et stabilitate Sedis Apostolicae petendum.

Super reges et regna positi ex divinae praeminentia potestatis, de ipsis opportune disponimus, prout commodius ex alto prospicitur, actionum se qualitas ingerit, et iudicium sanioris inspectionis inducit. Nonnunquam enim in ipsis evellimus, de gente in gentem propter culpas et dolos solia transferendo regnantium: interdum plantamus et colimus, caros filios et devotos almae Matris Ecclesiae ad nova regnorum praeficiendo dominia, ut, eradicatis vitis et plantatis virtutibus, laudetur virtus Altissimi in Ecclesia sponsa sua, quam sic supra petram fidei soliditate fundavit, ei tribuens in confessionis apostolicae fortitudine fundamentum, ut ipsam foetu novae proles amplificet, et ei nec procella turbis, nec praevalere possit spiritus tempestatis.

Bonifacii erga Iacobum regem amor.

§ 1. Sane ad genus tuum, ex quo prodierunt filii benedictionis et gratiae, dirigentes intuitum considerationis internae, tibi de regione dissimilitudinis reddenti brachiis paternae affectionis accumbimus, et te solidae charitatis amplexu pressius osculamur; et quo plus tuae ferventis devotionis affectum erga

nos, et ipsam Ecclesiam, a cuius olim unitate recesseras, oculate et attente conspiciamus, eo potius erga te ipsius benignitas excitatur Ecclesiae, et nostrae dilectionis sinceritas incalescit.

§ 2. Ad honorem igitur Dei Patris omnipotentis et Filii et Spiritus Sancti, ac Beatae et Gloriosae semperque Virginis Mariae, beatorum quoque apostolorum Petri et Pauli, necnon et sanctae Romanae Ecclesiae, de fratrum nostrorum consilio et assensu, regnum Sardiniae et Corsicae, quod ipsius Ecclesiae iuris et proprietatis existit, cum iuribus omnibus et pertinentiis suis tibi et tuis haeredibus, ex tuo et ipsorum corporibus legitime descendentibus utriusque sexus natis iam et etiam nascituris, in perpetuum feudum gratiose conferimus, et ex Apostolicae Sedis liberalitate concedimus et donamus sub modo, forma, tenore, et conditionibus, seu conventionibus contentis praesentibus, a nobis, nostrisque successoribus canonice intrantibus, et dicta Romana Ecclesia tenendum in feudum, et per euppam auream te de eodem praesentialiter investimus: ita quod tam tu, quam quilibet tuorum haeredum in dicto regno, pro ipso regno Sardiniae et Corsicae nobis et ipsi Romanae Ecclesiae praestabis et praestare tenebimini ligium homagium, vassallagium plenum, et fidelitatis iuramentum sub forma inferius adnotata; et pro eodem regno Sardiniae et Corsicae supradicto nobis et eidem Ecclesiae servire infra Italiam situs adstricti de centum equitibus decenter armatis cum uno equo ad arma, et duabus equitaturis ad minus per quemlibet, et quingentis peditibus, inter quos sint saltem centum balistarii de bonis balistis armati et muniti; et reliqui pedites suo modo sint convenienter armati: et tam equites quam pedites sint incolae terrae vestrae, in Aragoniae vel Cathaloniae vel aliis partibus eisdem adiacentibus constitutae, cum sumptibus, gagiis, et expensis vestris per trimestris temporis

Eum de Sardinia et Corsica investit sub nonnullis conditionibus.

Militum numerus in Ecclesiae obsequio substatendus.

spatium, a die, quo ipsi equites et pedites intrabunt terram Ecclesiae, computandum. Erit autem in potestate Romani Pontificis seu dictae Ecclesiae praedictos equites et pedites ultra praefati trimestris temporis spatium ad similia sumptus, gaggia et expensas ipsius Ecclesiae, si plus eos vel ipsorum aliquos voluerit retinere. Et si Romanus Pontifex, vel ipsa Ecclesia maluerit dictum servitium equitum et peditum commutare totaliter cum stolio, vel certo numero galearum, seu vasorum marinorum armatorum intra maritimam Italiae, possint hoc facere; et tu et haeredes ipsi commutationem eandem facere teneamini, et situs astricti, dando infra ipsam maritimam quinque galeas bene guarritas, munitas et armatas de bonis hominibus et aliis opportunis, vestris expensis, per tres menses computandos a die, quo ingressae fuerint maritimam Italiae terris Ecclesiae supradictae vicinam: quas munitas taliter ultra dictos tres menses ad similia gaggia et expensas suas si Romanus Pontifex vel Ecclesia ipsa voluerit, poterunt retinere; praestabis autem et praestare tenebimini supradicta servitia equitum, peditum et galearum, ut superius est expressum, semel in anno, quodcumque indigebit Romanus Pontifex seu Romana Ecclesia: de quo ipsius Romani Pontificis vel ipsius Ecclesiae simplici verbo credetur.

Qua ratione terrarum copiae cum maritimis commutandae

Census annuus

§ 3. Et insuper tam tu, quam quilibet tuorum haeredum in dicto negotio Sardiniae et Corsicae pro ipso regno census duorum millium marcarum argenti bonorum et legalium sterlingorum, ubicumque Romanus Pontifex fuerit, ipsis, Romano Pontifici, qui erit pro tempore, et Ecclesiae, vel ipsi Ecclesiae, ubi ipsa fuerit, sede vacante, recipienti pro futuro Pontifice, et pro portione collegium ipsius Ecclesiae cardinalium contingente, in festo beatorum apostolorum Petri et Pauli annis singulis integraliter pro dicto regno Sardiniae et Corsicae persolvetis: ad quem

censum, ut praemittitur, persolvendum, iam tu, quam quilibet haeredum tuorum in dicto regno tenebimini et situs astricti. Si vero tu vel quicumque haeredum tuorum in ipso regno, statuto termino, non solveritis integre, ut praemittitur, censum ipsum; et expectati per quatuor menses terminum ipsum immediate sequentes, de illo ad plenum non satisfeceritis, eo ipso eritis excommunicationis vinculo innodati. Quod si tam in secundo termino, quam infra subsequentes alios quatuor menses, eundem censum, sine diminutione quolibet, non persolveritis, totum regnum Sardiniae et Corsicae erit ecclesiastico suppositum interdicto: si vero nec in tertio termino, nec infra alios quatuor menses proximos, per plenam satisfactionem eiusdem census, tu et haeredes tui vobis duxeritis consulendum, ita quod, transactis eodem tertio termino et quatuor proxime sequentibus mensibus, non sit de huiusmodi censu primi termini ipsi Ecclesiae integre satisfactum, ab eodem regno Sardiniae et Corsicae ipso iure cadatis ex toto, et regnum ad Romanam Ecclesiam eiusque dispositionem integre ac libere revertatur. Nihilominus pro singulis duobus millibus marcarum singulorum terminorum, si simili modo in eorum solutione cessaveritis, vel illa non solveritis, tu, et quivis tuorum haeredum in dicto regno Sardiniae et Corsicae poenas similes incurratis, salvo aliis poenis, processibus et sententiis, quae vel qui de iure inferri vel haberi seu proferri poterunt per Romanum Pontificem, vel Sedem Apostolicam specialiter in hoc casu. Sed ad censum ipsum solvendum, et ad ipsum servitium exhibendum dictae Ecclesiae tunc teneamini cum effectu, cum tu vel haeredes tui in dicto regno Sardiniae et Corsicae ipsius regni, vel maioris partis eius fueritis possessionem adepti.

Poenae non solvendi obiectae.

Ex tunc promulgantur poenae in regno et conditionibus

hinc non se-
tulerit.

rum praesentibus contentorum, expres-
sive continetur, quod in certis casibus, tu
et tui in eodem regno haeredes excom-
municationis sententiam incurris, et
dictum regnum sit ecclesiastico supposi-
tum interdicto, quodque tam tu, quam
haeredes ipsi cadatis a regno, seu sitis
regno ipso privati; nos ex nunc huius-
modi sententias, videlicet excommunica-
tionis in te ac eosdem haeredes et in-
terdicti in praefatum regnum Sardiniae
et Corsicae, et privationis regni eiusdem,
si tua vel ipsorum culpa huiusmodi ca-
sus emerit, de dictorum fratrum no-
strorum consilio, auctoritate apostolica,
promulgamus.

Ordo succe-
ssionis servan-
dus qualis, et
quo casu regna
haec ad Eccle-
siam devolvantur.

§ 5. In succedentibus vero tibi, tuis-
que haeredibus circa successionem tuam,
tuorumque haeredum in dicto Sardiniae
et Corsicae regno forma adiicitur et ser-
vabitur infrascripta, videlicet quod ille
vel illa dumtaxat, qui vel quae tibi tuis-
que haeredibus in Aragoniae regno de-
bebit succedere, in dicto Sardiniae et
Corsicae regno succedat, et non alius
vel alia, ita quod unus et idem sit rex
regni Aragoniae et regni Sardiniae et
Corsicae praedictorum: et in suis casibus,
ubi ad successionem foemina admit-
teretur, utriusque regni eadem sit regina:
et si in tuo vel haeredum tuorum obitu,
legitimos haeredes, prout sequitur, te et
ipsos, quod absit, non habere contingat,
de tuo vel ipsorum corporibus legitime
procreatos, regnum ipsum Sardiniae et
Corsicae ad Romanam Ecclesiam supra-
dictam, et eius dispositionem libere re-
vertatur. Descendentes autem ex te, et
tuis haeredibus Sardiniae et Corsicae re-
gibus, ex tuo vel ipsorum corporibus de
legitimo matrimonio nati, mares et fo-
eminae in eodem regno succedent; sic ta-
men, quod de liberis pluribus maribus
in eodem gradu per eandem lineam con-
currentibus primogenitus, et de pluribus
foeminis similiter primogenita, et de mare
et foemina in eodem gradu similiter con-
currentibus masculus omnibus aliis prae-

feratur: sed nec mares, nec foeminae il-
legitime natae succedant. Quod autem de
foeminis rectae lineae dicitur, intelligen-
dum est tam de nuptis quam etiam de
innuptis; dummodo tamen nuptae sint
fidelibus, et Ecclesiae Romanae devotis.
Et sicut inter has personas gradum ser-
vari volumus, ut scilicet prior gradu po-
steriori gradui praefatur; sic et in eo-
dem gradu, pluribus concurrentibus, prio-
rem natum posteriori, et marem foeminae
in huiusmodi successionibus volumus
anteferri; personarum autem huiusmodi
nulla superstite, regnum ipsum Sardiniae
et Corsicae ad Romanam Ecclesiam et
eius dispositionem libere revertatur. Quod
si forte, deficientibus masculis, contigerit
foeminam innuptam in regno ipso suc-
cedere, illa maritabitur personae, quae
ad ipsius regni regimen et defensionem
existat idonea, Romani tamen Pontificis
prius super hoc consilio requisito: nec
nubet nisi viro catholico et Ecclesiae
Romanae devoto: et si contra hoc fieret,
licebit eidem Romano Pontifici contra
ipsam ad privationem regni Sardiniae et
Corsicae, de plano sine strepitu et figura
iudicii, et absque omni iuris solemnitate,
in quacumque aetate filia ipsa consisteret,
procedere, si hoc ei videbitur expedire.
Verumtamen quandocumque, te vi-
vente, vel quovis tuo haerede in eodem
regno Sardiniae et Corsicae vivente, tu
vel quis haeredum tuorum in ipso regno
voluerit cum consensu expresso Summi
Pontificis et Romanae Ecclesiae de per-
sona, quae tibi vel ei successura sit in
praedicto regno Sardiniae et Corsicae,
aliter ordinare, illud de huiusmodi per-
sona successura servabitur, quod per te,
vel per quemvis haeredum tuorum in ipso
regno cum consensu expresso Romani
Pontificis et Romanae Ecclesiae fieri vel
ordinari contingeret. Ad haec tam tu quam
tui in regno ipso haeredes, regnum ip-
sum Sardiniae et Corsicae nullatenus
dividatis, sed semper illud unus tantum
sub ipsis modo et forma, tenore, condi-

De successione
per foeminas.

Sardicum et
Corsicum regna
inter plures ha-
redes non divi-
denda.

tionibus et conventionibus, immediate
ac in capite a nobis ac successoribus
nostris et ab ipsa Romana tenebit Ec-
clesia.

§ 6. Forma vero iuramenti fidelitatis,
vassallagii, et ligii homagii, quae tu in
nostra praesentia facies, et praestabis pro
regno Sardiniae et Corsicae saepedicto,
et quam praestari et fieri volumus, ac
servari a tuis haeredibus in eodem, ver-
bis competenter mutandis, talis est:

Forma iura-
menti Sedi Apo-
stolicae per re-
ges praestandi.

§ 7. Ego Iacobus, Dei et Apostolicae
Sedis gratia rex Sardiniae et Corsicae,
plenum vassallagium, fidelitatem et ligium
homagium faciens, et iuramentum prae-
stans pro dicto regno Sardiniae et Corsi-
cae, ab hac hora in antea fidelis et obe-
diens ero beato Petro et domino meo
domino Bonifatio, divina providentia Pa-
pae octavo, suisque successoribus cano-
nicis intrantibus, sanctaeque apostolicae
Romanae Ecclesiae: non ero in consilio,
aut consensu vel facto, ut vitam perdant,
aut membrum, aut capiantur mala cap-
tionae: consilium, quod mihi credituri
sunt per se, aut per nuncios, sive per
litteras, ad eorum damnum, me sciente,
nemini pandam; et si scivero fieri vel
procurari, sive tractari aliquod, quod sit
in ipsorum damnum, illud pro posse
impediam; et si impedire non potero,
illud eis significare curabo: Papatum
Romanum et regalia Sancti Petri, tam
in regno praedicto, quam alibi existentia,
adiutor eis ero ad retinendum, defenden-
dum et recuperandum, et recuperata ma-
nutenendum contra omnem hominem:
universas et singulas condiciones, modos,
seu formas et tenores contentos in literis
concessionis dicti regni Sardiniae et Cor-
sicae, ac omnia et singula, quae conti-
nentur in eisdem literis, plenarie adim-
plebo, et inviolabiliter observabo; nec
ullo unquam tempore veniam contra illa:
sic me Deus adiuvet, et haec sancta Dei
Evangelia. Similia autem fidelitatem, vas-
sallagium plenum, et homagium ligium,
et iuramentum renovabis, facies et prae-

stabis unicuique Romano Pontifici, et
dictae Ecclesiae infra annum a die, quo
in Romanum Pontificem electus fuerit,
computandum. Et similia praestabit, fa-
ciet, et similiter renovabit, et facere,
praestare et renovare tenebitur unuquis-
que haeredum tuorum in dicto regno
unicuique Romano Pontifici, qui erit pro
tempore et ipsi Romanae Ecclesiae se-
cundum formam praescriptam, nomen
Romani Pontificis, qui tunc erit, et suum
proprium exprimendo; sed postquam tu,
et haeredes tui in regno Sardiniae et
Corsicae saepedicto praestiteritis et fece-
ritis personaliter iuramentum, fidelitatem,
homagium, seu vassallagium, secundum
praedictam formam, uni Romano Ponti-
fici, per vos ipsos alii Romano Pontifici
non astringemini personaliter praestare
et facere; dummodo illa praestetis et fa-
ciatis infra annum per idoneum vel ido-
neos substitutos, ad hoc plenum manda-
tum habentes: et si plus placuerit Ro-
mano Pontifici vel Romanae Ecclesiae
iuramentum, fidelitatem, vassallagium, et
homagium praedicta praestabitis et fa-
ciatis tu et haeredes tui nomine Summi
Pontificis et Romanae Ecclesiae illi vel
illis, quem vel quos ad hoc specialiter
ipse Romanus Pontifex, vel Sedes eadem,
deputabit. Quandocumque vero tu, vel
haeredes tui in regno praedicto praedicta
iuramentum, fidelitatem, vassallagium et
homagium praestabitis et facietis per vos
vel alium seu alios, ut superius contine-
tur, dabitur infra mensem post Romano
Pontifici et eidem Ecclesiae patentes
litteras vestras aurea bulla bullatas, prae-
dictos et infrascriptos modos, conven-
tiones, condiciones, tenorem et formam
acceptantes expresse; et formam dicto-
rum homagii et iuramenti fidelitatis et
vassallagii similiter et specialiter expri-
mentes. Sane omnibus Ecclesiis tam ca-
thedralibus, quam aliis regularibus et
saecularibus, nec non et omnibus prae-
latis et clericis, ac universis personis ec-
clesiasticis saecularibus et religiosis, et

Idem iuramen-
tum singulis
Pontificibus re-
novandum.

Libertas Ec-
clesiarum servan-
da.

quibuslibet religiosis locis dicti regni Sardiniae et Corsicae libere dimittantur et conserventur integre omnia bona et iura eorum. Omnes insuper Ecclesiae tam cathedrales quam aliae regulares et saeculares, nec non et omnes praelati et clerici, ac universae personae ecclesiasticae religiosae et saeculares, ac quaecumque religiosa loca cum omnibus bonis suis in electionibus, postulationibus, nominationibus, provisionibus, et omnibus alijs plena libertate gaudebunt; nec ante electionem, sive in electione, vel post, regius assensus vel consilium aliquatenus requiratur; quam utique libertatem tu et tui in eodem regno haeredes semper manutenebitis et manuteneri et conservari facietis ab omnibus subditis vestris; dictaeque Ecclesiae et personae utentur libere omnibus bonis et iuribus suis, salvo tibi et tuis in regno ipso haeredibus iurepatronatus in Ecclesijs in tantum, quantum in hoc patronis Ecclesiarum canonica instituta concedunt, in illis dumtaxat Ecclesijs, in quibus tibi, tisque haeredibus iurepatronatus competere dignoscetur. Omnes etiam causae, ad forum ecclesiasticum pertinentes, libere et absque ullo impedimento agitabuntur, tractabuntur et ventilabuntur coram suis ordinariis et alijs ecclesiasticis iudicibus, et terminabuntur per eos: et si ad Sedem Apostolicam super huiusmodi causis appellari contigerit, tam appellantes quam appellati ad eandem venire Sedem pro appellationum prosecutionibus libere et absque inhibitione aliqua permittantur. Omnibus insuper capitulis, collegiis, conventibus et personis ecclesiasticis, religiosis et saecularibus, ac communitatibus vel universitatibus et personis saecularibus quorumcumque locorum dicti regni, cuiuscumque conditionis et status extiterint, quoties per te, vel aliquem haeredum tuorum tuos officiales vel ministros, aut alicuius eorum senserint se gravatos, ad Apostolicam Sedem liberum super hoc liceat habere recursum; nec praestabitur

eis obstaculum, quominus libere et se cure recurrant. Sacramenta vero fidelitatis seu assecurationis praestabuntur secundum antiquam et rationabilem consuetudinem, prout canonica instituta permittunt, ab illis Ecclesiarum praelatis, quorum praedecessores illa antiquitus soliti sunt praestare.

§ 8. Ab illis autem praelatis et Ecclesijs, qui temporalia bona tenent, si qui tamen sunt, qui huiusmodi bona teneant a domino dicti regni, et alijs dominis temporalibus, et qui ratione huiusmodi bonorum ab antiquo consueverunt regibus vel alijs dominis temporalibus, in dicto regno Sardiniae et Corsicae constitutis, servitia exhibere, huiusmodi honesta et antiqua servitia eis secundum rationabilem et antiquam consuetudinem, et sicut instituta patiuntur canonica, impendantur: salva semper circa Ecclesias cathedrales, et alias regulares et saeculares, ac personas et loca ecclesiastica, tam in faciendis provisionibus et electionibus confirmandis, quam in omnibus quibuscumque alijs, Romani Pontificis et Ecclesiae Romanae iurisdictione, ac auctoritate plenaria et libera potestate.

§ 9. Revocabis quoque omnes constitutiones, seu leges vel statuta per reges seu principes saeculares Sardiniae et Corsicae editas contra ecclesiasticam libertatem; nec statuta vel constitutiones aliquas tu vel aliquis haeredum tuorum in dicto regno edetis aut promulgabitis, per quae seu quas iuri et libertati ecclesiasticae derogetur.

§ 10. Promittes etiam, quod, tuo vel haeredum tuorum tempore, nullus clericus vel persona ecclesiastica eiusdem regni in civili vel criminali causa convenietur coram iudice saeculari, nisi super feudis iudicio petitorio conveniatur civiliter, quatenus canonica iura permittunt: sed omnibus Ecclesijs et personis ecclesiasticis conservetur libertas; nisi sit de illis personis, de quibus iura permittantur.

Antiquae laudabiles servandae consuetudines.

Leges contra libertatem ecclesiasticam laetas revocandae.

Aliae conditiones.

Nova tributa Ecclesijs non imponenda.

§ 11. Nullas insuper tu aut quisvis alius tuus in regno Sardiniae et Corsicae haeres tallias imponetis Ecclesijs, monasteriis, clericis et viris ecclesiasticis, vel rebus seu vassallis eorum; et in Ecclesijs vacantibus tu, vel tui in praedicto regno haeredes nulla habebitis regalia, nullosque fructus, redditus et proventus, nullas etiam obventiones, ac nulla prorsus alia percipietis ex eis; nihilominus custodia earumdem Ecclesiarum, iurium et bonorum ipsarum interim libera remanente penes personas ecclesiasticas iuxta canonicas sanctiones; salvis tibi dictisque haeredibus iis, quae tibi vel eis, tanquam regi vel domino temporali, competerent ex praescriptione legitima, consuetudine antiqua et rationabili, privilegijs legitimis, aut alias de iure, quibus iura divina vel canonica non obsistant.

Iura et laudabiles consuetudines servari debent.

§ 12. Iudices vero, comites et barones, milites et personae caeterae saeculares regni eiusdem tam magnae quam parvae in suis bonis, iuribus, rationabilibus et laudabilibus consuetudinibus servabuntur: et tam tu, quam tui in praedicto regno haeredes per vos vel alium seu alios exercebitis regimen dicti regni secundum iura civilia, quibus canonica instituta non obviant, et laudabiles consuetudines; salvis regiminibus Ecclesiarum, vel saecularium personarum competentibus eis de approbata et laudabili consuetudine, privilegijs legitimis, aut alias de iure.

Obsides Romanorum liberandi.

§ 13. Omnes captivos et obsides, praesertim romanos, et alios de terra Ecclesiae oriundos, si quos tu, vel tui in dicto regno haeredes tempore, quo acquiretis dictum regnum Sardiniae et Corsicae, invenietis in eo, ad mandatum Romani Pontificis seu Romanae Ecclesiae restituertis pristinae libertati; vel de eis facietis, quod dictus Romanus Pontifex vel Romana Ecclesia ordinabunt.

Foedus contra Rom. Ecclesiam non ferendum.

§ 14. Nullam etiam confoederationem seu pactionem, vel societatem cum aliquo imperatore, vel rege, seu principe,

vel barone christiano vel graeco, aut saraceno, vel cum aliqua provincia, seu civitate, vel communitate, aut loco aliquo seu personis, scienter contra Romanam Ecclesiam tu, vel tui in eodem regno haeredes in damnum Ecclesiae facietis; et, si etiam feceritis ignoranter, teneamini ad mandatum Romani Pontificis seu Romanae Ecclesiae revocare. Et tam tu, quam tui in eodem regno haeredes amicos et devotos Ecclesiae habebitis pro amicis et pro devotis; et inimicos et indevotos Ecclesiae pro (1) indevotis habebitis; nec emulis seu inimicis Ecclesiae auxilium dabitis, consilium vel favorem.

§ 15. In Urbe urbisque districtu, seu in circumposita regione, aut in provinciis, civitatibus, terris, seu locis Romanae Ecclesiae subiectis, non recipietis vel assumetis aut acquiretis dominium, regimen, seu rectoris officium, quocumque nomine censeatur: nec de occupandis, vel recipiendis, aut capiendis, vel subiugandis eisdem, seu alijs bonis et iuribus eiusdem Ecclesiae tu et quisvis tuorum haeredum intromittetis vos publice vel occulte, scienter: quod si contra feceritis ignoranter, et moniti ab ipsa Ecclesia, non destiteritis, cadetis a iure dicti regni Sardiniae et Corsicae ipso facto; et eritis illo privati; et regnum ipsum ad Romanam Ecclesiam libere devolvatur.

§ 16. Quod si forte contigeret, te, vel haeredes tuos in praedicto regno Sardiniae et Corsicae successores, in regem vel imperatorem Romanorum, seu regem Theutoniae eligi vel assumi, electus vel assumptus nullo modo dictum regnum Sardiniae et Corsicae cum dictis imperio et regimine valeas vel valeant retinere: et si moniti ab ipsa Ecclesia, dicta imperium et regna Romanorum seu Theutoniae non dimiseritis, a iure dicti regni Sardiniae et Corsicae ipso facto cadetis ex toto, ac regnum ipsum ad Romanam Ecclesiam libere devolvatur: nisi forte

In Urbe aut alia provincia nulla penesfectura admittenda.

Sardiniae rex Rom. imperii spe exclusus.

(1) Addendum forsitan inimicis et.

tu, vel idem electus aut assumptus filium habeat successurum sibi in regno Aragoniae, quem, si voluerit emancipare, legitime poterit, sine fraude renunciando dicto regno Sardiniae et Corsicae, nihil unquam iuris habiturus in eo publice vel occulte, et dicta regna Romanorum seu Theutoniae ac imperium retinere. Quod si contra tu vel tui in praedicto regno Sardiniae et Corsicae haeredes, feceritis, et moniti ab ipsa Ecclesia, non destiteritis, a iure dicti regni Sardiniae et Corsicae ipso facto cadatis, et regnum ipsum ad Romanam Ecclesiam libere devolvatur. Ad haec, ut tibi plus praesidii et favoris accrescat, te, regna et bona tua stabilia ubilibet constituta sub beati Petri et nostra protectione suscepimus; disponentes, te et ipsa gladio spirituali defendere ac tueri, prout expediens esse videbimus, et tibi fuerit opportunum. Demum in nostra praesentia confiteberis et recognosces expresse, ex gratia et liberalitate nostra et dictae Ecclesiae dictum regnum Sardiniae et Corsicae tibi, tuisque haeredibus fore concessum in feudum; et sic te illud recipere, vel recepisse sub conditionibus, conventionibus, sive pactis, modo, tenore ac forma, quae in praesentibus nostris literis continentur: quos per stipulationem solemnem promittes et iurabis te inviolabiliter servaturum; pro quibus etiam servandis dictum regnum Sardiniae et Corsicae, iura tibi in eo competentia et competitura, et bona tua, quae ibidem consistent, nobis et ipsi Ecclesiae obligabis; et promittes nihilominus, quod successores tui, haeredes in dicto regno Sardiniae et Corsicae, eo tempore, quo facient et praestabunt vassallagium, homagium et fidelitatis iuramentum sub forma praedicta, similia confessiones, recognitiones, promissiones, iuramentum et obligationes facient et praestabunt Romano Pontifici, qui erit pro tempore, et Ecclesiae supradictae.

§ 17. Insuper tam tu, quam quilibet haeredum tuorum in dicto regno Sardi-

niae et Corsicae, illis temporibus, quibus feceritis et praestiteritis vassallagium, homagium et fidelitatis iuramentum pro eodem regno Sardiniae et Corsicae, dabit, infra mensem post, privilegium seu literas aurea bulla bullatas, in quo vel quibus fatebimini et recognoscetis expresse dictum Sardiniae et Corsicae regnum a nobis et Romana Ecclesia recepisse in feudum, sub conditionibus, conventionibus, modo et forma, atque tenore, quae in praesentibus nostris literis continentur: quos tenorem, modum, conditiones, conventiones et formam promittetis vos inviolabiliter servaturos: pro quorum observantia obligabit vos et dictum Sardiniae et Corsicae regnum, iura et bona vobis competentia et competitura in eo.

§ 18. Omnium autem praedictorum, et quae in praesentibus literis nostris continentur declaratio et interpretatio, quoties opus fuerint, faciendae, ad Romanum Pontificem, seu ad Romanam Ecclesiam pertinebunt, quotiescumque super ipsis vel eorum aliquo vel aliquibus ambiguitatis aliquid vel dubii oriri continget: cuius Romani Pontificis, vel Romanae Ecclesiae interpretationi et declarationi stabitur verbo seu literis, prout ipsis Romano Pontifici vel Ecclesiae placuerit faciendis. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrarum collationis, concessionis, donationis, investiturae, promulgationis et voluntatis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare praesumpserit, indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri et Pauli apostolorum eius se noverit incursum.

Datum Romae apud Sanctum Petrum secundo nonas aprilis, pontificatus nostri anno tertio.

Dat. die 4 aprilis 1297, pontif. anno III.

Dandaque a rege bulla, etc.

In dubiis declarationi Rom. Pontificis standum.

Regnum ipsum in cautionem dandum:

XI.

Erectio prioratus S. Antonii Viennen., ubi eius corpus requiescit, in abbatiam, et institutio illius prioris in abbatem, data regula S. Augustini, et habitu cum signo T, quod potentiam vocant.

SUMMARIUM

Prooemium. — 1. Controversia inter abbates Montis Maioris Arelaten. et S. Antonii Viennen. exorta super hoc prioratu. — 2. Pontifex eundem prioratum soli Apost. Sedi subiectum declarat: — 3. Et in abbatiam erigit: — 4. Eique unit hospitale: — 5. Addita lege, ut prior abbas deinde nuncupetur; — 6. Cui obediant monachi. — 7. Eis regulam dat S. Augustini. — 8. Habitum cum signo T praescribit. — Monasterium, abbatem, etc. soli subicit Rom. Pontifici. — 10. Monasterio Montis Maioris de nonnullis compensat bonis. — 11. Novae abbatiae dat abbatem. — 12. De obedientia ei praestanda.

Bonifacius episcopus servus servorum Dei, dilectis filiis priori et conventui monasterii S. Antonii, ad Romanam Ecclesiam nullo medio pertinent., ordinis S. Augustini Viennen. dioecesis, salutem et apostolicam benedictionem.

In dispositione ministrorum Ecclesiae Dei nobis creditae potissimum considerare nos expedit, tempus, causas, personas et loca, secundum quae pro emergentibus negotiis nova sunt consilia capienda. Et licet ex multarum inopinabilium diversitate causarum iugiter emergentium continua reddamur attentione solliciti, et profundis circa illa vigiliis excitemur, ne desit apostolicae sollicitudinis studium, ubi pastorale tenemur iniunctum nobis officium exercere; in eo tamen praecipue studiorum nostrorum sedulitas officiosa versatur, quod ad curam omnium Ecclesiarum et locorum ac religiosorum maxime, quorum (licet immeriti) regimini praesidemus, opportunam solertiam et solertem diligentiam impendamus, ut, gratia cooperante divina, sic eorum statui salubriter consulatur, quod expiatis

dissidiis et perturbationibus, ab eisdem praeserventur innoxii, quietis ubertate laetentur, et rectoribus providis, cum tempus provisionis occurrat, eorum regimen committatur.

§ 1. Sane inter dilectos filios abbatem et conventum monasterii Montis Maioris ad Romanam Ecclesiam nullo medio pertinentium, ordinis S. Benedicti Arelaten. dioecesis ex parte una, et dilectum filium Aymonem abbatem monasterii S. Antonii ad eandem Romanam Ecclesiam nullo medio pertinentis, ordinis S. Augustini, Viennen. dioecesis, tunc magistrum, necnon praedecessores suos magistros, et fratres hospitalis S. Antonii eiusdem dioec. Viennen. ex altera, tam super prioratu S. Antonii eiusdem dioec. tunc ad ipsum monasterium Montis Maioris pertinentis, quam super votis et promissis ipsi S. Antonio factis, et legatis in testamentis relictis eiusdem, aliisque diversis articulis suscitata, instigante generis humani inimico, iam dudum gravi materia quaestionis, ex qua olim, strages corporum, animarum pericula, et eorum grandia discrimina pervenerunt et pervenire poterant in futurum, nisi Sedis Apostolicae circumspecta providentia, cuius interest singulorum, prout est possibile, praecavere periculis, super his opportunum remedium adhiberet.

§ 2. Nos, qui regis pacifici existentes ministri, ut commissum nobis ministerium digne implere possimus, quietem et pacem inter universos sollicitudini nostrae commissos, intentae sollicitudinis studio votisque ferventibus procuramus, praetacta discrimina sedula meditatione pensantes, et attendentes, quod nondum huiusmodi potuerat discriminibus obviari, licet per aliquos diversae compositiones sive ordinationes, diversis temporibus pro danda pace partibus hinc inde factae fuissent, diligentia excitati paterna, quae consiliis providis filios libenter fovet et dirigit, illo cogitato remedio in hac parte, per quod, superni favoris dex-

Controversia inter abbates Montis Maioris Arelaten. et S. Antonii Viennen. exorta super hoc prioratu.

Pontifex eundem prioratum soli Apost. Sedi subiectum declarat.

tero suffragante, finis praedictae imponeretur discordiae, ac via deinceps praetactis discriminibus tolleretur, de fratrum nostrorum consilio et assensu praedictum prioratum cum omnibus Ecclesiis, membris, iuribus et pertinentiis suis existentibus ubicumque ab omni spirituali et temporali potestate, iurisdictione, dominio, subiectione, iure, obedientia et dispositione quacumque praedicti monasterii Montis Maioris, nec non abbatis et conventus, et personarum eiusdem, de Apostolicae Sedis plenitudine potestatis, omnino duximus eximendum, ipsumque ab eis decernimus esse liberum penitus et exemptum; priorem, monachos et conversos, et alios quoscumque si qui existant in ipso prioratu per abbatem et conventum eosdem, vel eorum mandato seu auctoritate per alios forsitan deputatos ab eo totaliter amovendum, eisque priori, monachis et conversis praecipendum, ut ad dictum monasterium redire curarent, inibi Domino servituri.

Et in abbatiis erigitur.

§ 3. Et quia prioratum eundem propter ipsius B. Antonii reverentiam, cuius gloriosa merita per universas Ecclesiae in huius Orbis latitudine constitutas manifestius innotescunt, cuiusque corpus, sicut fama celebris misit ad posteros, et innumera, quae per eundem Sanctum ibidem Dominus miracula iugiter operatur, patenter ostendunt, in prioratu ipso quiescit, condignis efferi honoribus, non tam dignum, quam debitum existimantes, prioratum ipsum in abbatiam ereximus, de praedictorum fratrum consilio, et eiusdem plenitudine potestatis, certo canonicorum seu fratrum inibi numero constituto.

Et in unitis hospitalibus.

§ 4. Ac ut dissensionis et aemulationis cuiuslibet occasio inde praecideretur omnino, praedictum hospitale cum omnibus membris suis, in quibuscumque mundi partibus constitutis, eorumque pertinentiis et iuribus, ipsi subiecimus et univimus abbatiae.

§ 5. Auctoritate apostolica statuentes,

ut locus ipse qui prioratus in antea dicebatur, foret et appellaretur de caetero abbatia, et ii qui praessent eidem, nomen semper et dignitatem obtinerent abbatis, et abbatiam ipsam ac dictum hospitale sibi unitum simul perpetuis futuris temporibus, constitutione vel consuetudine quavis non obstante contraria, gubernarent, nec magistri vel domini de caetero, sed abbates monasterii S. Antonii tantummodo appellarentur.

Addita lege, ut prior abbas deinde nuncupetur.

§ 6. Quibus universi fratres hospitalis et membrorum eorumdem, quos canonicos seu fratres monasterii S. Antonii volumus de caetero nuncupari, parerent humiliter in omnibus et intenderent.

Cui obediunt monachi.

§ 7. Quodque in eodem monasterio S. Antonii, et hospitali, ac membris eiusdem, B. Augustini regula servaretur, et secundum eam dicti abbas et canonici seu fratres perpetuo vivere tenerentur.

Eis regulam dat S. Augustini.

§ 8. Habitum vero cum signo T, quod potentiam vocant, in honorem ipsius B. Antonii tam abbas, quam canonici seu fratres praefati, iuxta morem solitum ipsius hospitalis, semper et ubique portarent.

Habitum cum signo T praescribitur.

§ 9. Ipsum quoque monasterium cum hospitali praedicto, et omnibus membris, ac honis suis existentibus ubicumque, et abbatem, canonicos seu fratres eiusdem nunc praesentes atque futuros, ab omni iurisdictione ac dominio archiepiscopi, episcopi et ordinarii cuiuseumque omnino duximus eximenda. Decernentes ea omnia immediate soli dumtaxat Romano Pontifici subiacere.

Monasterium, abbatem, et soli subiecti Romano Pontifici.

§ 10. Et quia erat aequitati et rationi conveniens, ut praedictum monasterium Montis Maioris, nobis et Ecclesiae Romanae immediate subiectum, et abbatem et conventum eiusdem sic benigno respiceremus affectu, quod exemptio, amotio et alia, quae in favorem monasterii S. Antonii et hospitalis praedictorum, et propter bonum pacis et concordiae per nos ordinata erant, in ipsorum

Monasterium Montis Maioris de nonnullis compensat bonis.

monasterii, abbatis et conventus Montis Maioris non cederent omnino dispendium et iacturam, in recompensationem eorum, quae praemissorum occasione subtracta noscebantur eidem, certam quantitatem honorum stabilium in locis idoneis infra certas provincias, eiusdem monasterio, abbati et conventui Montis Maioris, per abbatem S. Antonii certo modo praecipimus assignari, prout haec et alia in aliis nostris literis inde confectis plenius continentur.

Novae abbatiae dat abbatem.

§ 11. Cum igitur praedicto monasterio S. Antonii, quod per huiusmodi ordinationem nostram praefectione abbatis noscitur indigere, sit de abbate idoneo providendum, nos de ipsius statu prospere, more patris solliciti propensius cogitantes, et considerantes attentius, quod vix ulli committi posset melius eius cura, quam praedicto Aymoni, qui loci et personarum condiciones et statum oculata fide palpavit, et cui, sicut fide dignorum testimonio accepimus, religionis observantia, morum honestas, circumspicientis industria, et alia dona virtutum multipliciter suffragantur, praefatum Aymonem olim hospitalis praedicti magistrum, a vinculo quo ipsi hospitali tenebatur haecenus absolutum, eidem monasterio S. Antonii, de fratrum praedictorum consilio, in abbatem praefecimus et pastorem, sibi curam, administrationem et regimen ipsius monasterii S. Antonii in spiritualibus et temporalibus committentes.

De obedientia ei praestanda.

§ 12. Quocirca universitatem vestram monemus, rogamus et hortamur attente, et per apostolica vobis scripta mandamus, quatenus eundem abbatem benigne recipientes et honeste tractantes, exhibeatis ei obedientiam et reverentiam debitam et devotam, eius salubria monita et mandata suscipiendo, devote et efficaciter adimplendo, ita quod mutuo inter vos ac ipsum et spirituale possit abundare gaudium, et prosperitatis optatae consurgere incrementum: alioquin sen-

tentiam quam ipse propter hoc rite tulerit in rebelles, ratam habebimus, et faciemus, auctore Domino, usque ad satisfactionem condignam inviolabiliter observari.

Dat. apud Urbem Veterem 13 kalendas iunii, pontificatus nostri anno tertio.

Dat. die 18 maii 1297, pontif. anno III.

XII.

Canonizatio S. Ludovici regis Franciae, confessoris: et institutio festivitatis pro die 25 augusti quotannis celebrandae; ac indulgentiarum elargitio pro visitantibus eius sepulchrum.

SUMMARIUM

Proemium. — 1. Nonnulla de eius virtutibus delibat: — 2. Amor in Deum. — 3. A Blanca matre prudenter educatus. — 4. Divinorum officiorum recitationi diligentem navat operam. — 5. Terrae Sanctae recuperationi se vovet: — 6. Quo magno cum apparatu se confert. — 7. Captivitatem patienter sustinet. — 8. Cum Saracenis contra conscientiam pacisci renuit. — 9. Christianum exercitum periclitantem nullo pacto induci potest, ut deserat. — 10. Obsidem se pro exercitu christianorum captivo liberando spondet. — 11. Agarenos quam plurimos convertit ad Christum. — 12, 13. In christianos liberalis. — 14. In Franciam reversus, multa pietatis opera exercet. — 15. Leproso ministrat suis manibus alimenta. — 16. Hospitalium infirmis servit. — 17. Pauperibus eleemosynas: — Virginibus dotes elargitur. — 18. In haereticos severus. — 19. Egestatis tempore pauperibus consulit. — 20. Humilis in vestibus. — 21. Ciliciis et ieiuniis carnem domat: — 22. Ligneo contentus lecto. — 23. Hostis mendacii. — 24. Pius in sermonibus. — 25. Turneti animam Deo reddit. — 26. Multa per eum Deus operatur miracula. — 27. Mulieris brachium aridum: — 28. Aliudque pene emortuum vivificat. — 29. Paralyticos sanat. — 30, 31. Caecos illuminat, etc. — 32. Exultatio pro tanti

regis gloria. — 33. Ss. confessorum albo adscribitur. — 34. Eius festus dies celebrandus. — 35. Indulgentia eius sepulchrum invisentibus proposita.

Bonifacius Papa VIII, universis Christi fidelibus, salutem et apostolicam benedictionem.

Proemium.

Gloria, laus et honor Patri luminum, a quo est omne datum optimum, et omne donum perfectum, a crucis fidei orthodoxae cultoribus, quorum spes tendit ad superos, summis et sedulis devotionis et reverentiae studiis referatur. Ipse namque in misericordia copiosus, liberalis, in gratiis, et in retributione munificus, de supremis coelorum ad ima mundi oculos suae maiestatis inflectens, et benigna consideratione discutiens, B. Ludovici quondam regis Franciae inclyti, sui que gloriosissimi confessoris merita grandia, opera que mirifica, quibus in tempore constitutus, in saeculo ceu lucerna luminosa resplenduit, eaque velut iustus index et retributor laudabilis, dignanter intendens condignis recompensare muneribus, enim tamquam emeritum et retributione dignissimum, post vitae praesentis ergastulum et laboriosa mundi certamina, quae fervens in divinis obsequiis potenter et patenter exercuit, aethereis sedibus collocavit, ut sedeat cum principibus, et solium gloriae teneat, felicitatis aeternae dulcoribus potiturus. Exultet igitur Mater Ecclesia et solemnia festiva concelebrat gaudiorum, quod tantum et talem filium genuit, produxit natum, educavit alumnum iam inter regum gloriosa coelestium agmina rutilantem. Laetetur, inquam, et iubeat, ac in laudes Altissimi voces promat, quod sobolis tam praecelsae, tam celebris illustrata fulgoribus, insigniis decorata conspicitur, quae sonoris attollenda praeconiis, summaeque venerationis exhibitione colenda enucleatius aperit, evidentius explicat, illos ad perennis beatitudinis gaudia et haereditatis aeternae participium admittendo, qui praedictam Ecclesiam, Matrem fidelium, Sponsam

Christi, claris fidei et operis testimoniis profitentur, nullosque in supernae patriae gloriam, nisi per eius, utpote coelorum clavigeri, ministerium virtuosum, ostiis reseratis altissimis, introire. Gaudeant incolarum turbae coelestium de tam sublimis, tam lucidi habitatoris adventu, quodque ipsis expertus probatusque fidei christianae colonus cultorque praecipuus aggregatur. Personet laetitiae iubilum civium generosa nobilitas supernorum, quod tanti talisque concivis suscepisse dignoscitur adiectivum, ac venerabilis Sanctorum coetus gaudio et exultatione refloreat de nova dignissimi adhibitione consortis. Exurge itaque concilio fidelium numerosa, exurgite fidei zelatores, et una cum eadem Ecclesia laudis uberis hymnum concinite: perfundantur imbre copioso laetitiae vestra praecordia, et foecundo rore dulcedinis arcana pectoris repleantur, de tanta et tam potentis et egregii principis exaltatione terreni, spei tutissimae plenitudine praconcepta, quod nobis de condigena terrenorum compatriota coelestium iam effectus, apud aeterni Patris Filium efficax patronus accrevit, qui pro salutis nostrae profectibus iam in eius praesentia positus, solertis exercet officium oratoris. Porro quis posset amplo famine praepotens, quis disertus quantumlibet aut eloquentiae nitore coruscans, sufficienter exprimere praecelsa sanctitatis insignia, et multiplicum excellentiam meritorum, quibus B. Ludovicus praedictus in terris constitutus effulsit, cum eo plura de ipsius laudabilibus actibus referenda se offerant, quo plura calamus exprimit, pandunt labia, lingua pangit? Sed ne ipsorum actuum claritas sub nubilo lateat, et tenebris obducatur, dignum duximus, ut de illis aliqua sermo noster aperiat et deducat in publicam notionem.

§ 4. Hic profecto clarissimus genere, sublimis potentia, facultatibus opulentus, praecelsus virtutibus, moribus elegans,

Nonnulla de eius virtutibus delibet.

conspicuus extitit honestate, inhonestis et turpibus a se penitus relegatis. Nam sic pudicitiae adhaesit operibus, sic carnis studuit evitare contagia, quod (sicut habet certa credulitas plurimorum) nisi ei nexus accessisset uxoris, candore virgineo rutilasset. Longo quippe temporis spatio praedicti regni regimini praefuit, eiusque gubernacula plena curis provida circumspectione direxit. Nulli noxius, non iniuriosus alicui, nemini violentus, iustitiae limites summo opere servavit et coluit, aequitatis tramitem non relinquens, perversorum conatus nefarios poenae debitaе mucrone compescuit, malorum molimina conterens, pravorum illicitos ausus fraenans, pacis zelator eximius, fervidus amator concordiae, promotor extitit sollicitus unitatis, dissidia fugiens, vitans scandala, dissensiones abhorrens, propter quod sui felicitis regimini tempore, sedatis undique fluctibus, subductis noxiis, turbibus profugatis, regni eiusdem incolis aurora dulcissimae tranquillitatis illuxit, laetaque serenitas votivae prosperitatis arrisit.

Amor in Deum.

§ 2. Et ut de vita ipsius aliqua referamus, licet illa quo maiori dispositione discutitur, examine indagatur, eo referentis afferat gustui plus dulcoris, mentesque delectet obnoxius auditorum: ab ineuntis aetatis primordiis Dei Filium tenera mentis affectione dilexit, nec diligere desiit studia continuando salubria, dum vitae sibi commoditas affuit temporalis; sed quanto maiori profecit aetate, ac in tempora prolixiora prosiliit, tanto Eius exarsit amore, fervore spiritus ampliori.

A Blanca matre prudenter educatus.

§ 3. Hic quidem cum esset annorum duodecim, pateruo destitutus auxilio, sub clar. mem. Blancae reginae Franciae matris suae custodia et gubernatione remansit, quae circa divina obsequia ferventer intenta, eum prudenter dirigere ac diligenter instruere satagebat, ut ad praefati regni regimen, quod suae directionis expetere providentiam noscebatur,

dignus et sufficiens fieret, idoneus haberetur.

§ 4. Cumque per incrementa temporum idem rex aetatis annum quartumdecimum attigisset, praedicta regina illi magistrum proprium deputavit, qui eum scientia literarum imbueret, ac bonis moribus informaret, ipseque rex sub eiusdem magistri ferula positus, sic ei obediens et reverens existebat, sicque illius recipiebat humiliter disciplinam, quod superna praeventus gratia, profecit laudabiliter in utrisque circa divina sic intentus officia, ut nequaquam ipsorum auditione contentus existeret, nisi ea quae coram se die noctuque a suis faciebat clericis solemniter celebrari, ab ipso cum eorum aliquo attentius dicerentur.

§ 5. Demum successu temporis in anno vigesimo constitutus, et quadam sibi aegritudine superveniente gravatus, a Parisien. et Melden. episcopis assistentibus tunc eidem, vivificae crucis signaculum in Terrae Sanctae subsidium sibi cum multa instantia petiit exhiberi. Et licet hoc ei, rationabili causa moti, praefati dissuaderent episcopi, ipse tamen utpote servens spiritu erga Dominum, eique votis ardentibus famulari desiderans, illorum salubriter dissuasionibus non admissis, signum huiusmodi de manu praefati Parisien. episcopi cum multa laetitia et exultatione suscepit, praelatis, nobilibus et militibus pluribus signum ipsum assumentibus cum eodem.

§ 6. Et tandem amplo praeparato navigio, factisque apparatus aliis, quae in talibus requiruntur, cum trigesimum quartum annum attigisset aetatis, in praedictum subsidium transfretavit, N. consortem et quondam Robertum Artebaten., Alphonsum Pictaviae, et clar. mem. Carolum regem Siciliae, tunc Andegaviae comites, fratres suos dum adhuc viverent secum ducens, multa graviisque pericula, quae solent aequoris fluctus infligere sustinendo.

Divinorum officiorum recitationi diligentem navat operam.

Terrae Sanctae recuperationi se totum.

Quo magno cum apparatu non fecit.

Captivitatem
patienter susti-
net.

§ 7. Cumque ad partes illas ingenti circumfultus potentia pervenisset, et habito de civitatis Damiatæ captione triumpho, processisset ulterius, generali quasi totius eiusdem exercitus, sicut Domino placuit, aegritudine subsecuta, et aliis adversis urgentibus, praefatus rex cum toto fere exercitu supradicto in N. Soldani et Saracenorum manus ac potentiam incidit, multa opprobria, multasque iniurias, quae inferentium foeda conditio adaugebat, patienter et humiliter tolerando, praefato Roberto comite pro fide Christi ab illis immaniter interempto.

Cum Saracenis
contra con-
sententiam par-
ter renuit.

§ 8. Postmodum autem habito cum Soldano tunc vivente tractatu de iam dictis rege et exercitu liberandis, maxima interveniente pecuniae quantitate, ipsoque Soldano occasione huiusmodi a vassallis propriis interfecto, Saraceni qui eius dominium usurparant, ad pecuniam anhelantes eandem, cum multa instantia postulabant, ut in conventionibus ordinatis concorditer inter partes iureiurando firmandis adderetur, quod nisi ipsi pacta servarent, omnino Machomettum, quem colunt, ut dicitur, denegarent, ac idem rex in suo similiter adiceret iuramento, quod et ipse Dei negaret Filium, ac extra fidem eius existeret, si conventiones praedictae ab eo minime servarentur. Quod praefatus rex prorsus abhominans, id efficere constantissime recusavit, quin potius quadam indignatione commotus patenter asseruit, quod talia tam nefanda suis labiis aliquatenus non proferret, neque in tam vesanam et reprobam prorumperet negativam: quamquam id ei iam dicti Pictaviae et Audegaviae comites alique tunc plurimi circumstantes instantissime suaderent, cum exinde sibi caeterisque Christicolis mortis periculum verisimiliter imminere conspicerent, praesertim cum hoc ageretur cum illis, qui, sicut praemittitur, Soldanum praedictum occiderant, eius sibi dominium usurpantes, ipsique regi apertius diceretur, quod nisi in actum perduceret, quod petebant.

ipsum et suos crucifigere non differrent: ipsius regis ad hoc intrepida firmaque responsione secuta: quod si Saraceni praedicti eius corpus occiderent, ipsius tamen animam non haberent.

§ 9. Sane cum iam dicti passagii tempore, post conflictus diversos et varios, validae famis inedia, graves penurias, diraque vulnera, quae fideles Christi pertulerant, eodem rege tunc temporis fluxum ventris et aegritudines alias patiente, christianus reverteretur exercitus Damiatam, rex ipse nolens ipsum omnino deserere, sed eius potius clementer intendens communicare laboribus et participare periculis, quae tunc ex verisimili poterant coniectura timeri, illuc rediit cum eodem, contra Saracenorum rabiem truculentam insultusque nefarios sibi efficacax defensionis impendendo praesidium, ut ab huiusmodi hostium scelestis insidiis servaretur. Et tandem cum Saracenorum ipsorum astuta nequitia et dolosa calliditas, tam grandi bellantium copia christianum circumdedisset exercitum: valida tunc, sicut praemittitur, infirmitate detentum, ipsumque tam graviter invasisset, quod regem et exercitum supradictos oportuit se praefatis reddere Saracenis, ac idem rex nisi facto voluntatis libitum obstitisset, navis tunc promptae potuisset evasisse suffugium, sibi que hoc plurimi magnique praesentes inibi suaderent; ipse tamen propter nimiae caritatis ardorem, quo vehementius aestuabat, volens potius periculis corpus exponere, ut christianus populus servaretur illaesus, licet Saracenorum notitiam ipsius debilitas non lateret exercitus, nec Saracenorum existeret innotata potentia christianis, evadere noluit remanentibus caeteris vinculo captionis adstrictis, apertius asserendo, quod militiam quam secum duxerat, secum si posset reducere intendebat, vel capi seu mori pariter cum eadem.

10. Cumque inter regem et christianos, ac Saracenos praedictos, de ipsorum

Christianum
exercitum peri-
citantem nullo
pacto induci po-
teat, ut desere-
rat.

Obidem se pro
exercitu chri-
stianorum ca-
ptivo liberando
respondet.

regis et christianorum, sicut superius est expressum, liberatione tractatus habitus, et conventionum subsecuta ordinatio extitissent, Saraceni pro quadam parte pretii redemptionis huiusmodi, quae solvenda restabat, securitatem plenariam habere intendentes, in electionem ipsius regis totaliter posuerunt; ut vel ipse liberaretur a carcere, remanentibus caeteris christianis in vinculis, donec huiusmodi solutio perfecta succederet, vel quod idem in carcere remaneret, christianis ipsis omnimode liberatis, praefatus rex super hoc promptum nec dilatum responsum praebuit: quod ipse, quousque solutionis huiusmodi proveniret integritas, remanere in carcere intendebat, christianis eiusdem libertati pristinae restitutis, quamquam praefati Alphonsus et Carolus, ac alii viri nobiles tunc astantes expresse dicerent, et profiterentur apertius, quod in hoc nullatenus consentirent, supplici adicientes instantia, quod potius rex ipse recederet, aliis minime absolutis, rege ipso firmissime replicante contrarium, nec assentiente sermonibus eorundem. Et tandem rege caeterisque captivis eisdem plene redditis libertati, dictoque Alphonso pro eiusdem solutionis perfectione obside facienda dimisso, praefatus rex de galea, in qua erat, egredi noluit, donec ipsius solutionis defectus extitit adimpletus, dictusque Alphonsus ad eius praesentiam rediit, ac omnes etiam christiani, quos in propinquo carcere detinebat inclusos, quosque in Babyloniam manus inimica non traxerat, liberati a vinculis, ac illi etiam, qui tunc in Damiatam similiter tenebantur, fuerunt in navibus collocati.

Agarenos quum
plurimos con-
vertit ad Chri-
stum.

§ 11. Demum praefatus rex cum eodem liberatus exercitu, ad civitatem rediens Acconem, moramque inibi fere per quinquennium contrahens, et tamquam fervidus humanae salutis amator, multorum Agarenorum mentes duras quantumlibet, non solum salubribus eloquiis suadens, sed etiam exemplo vitae laudabili convertit ad Dominum, ipsos faciens ad

laudem divini nominis et exaltationem catholicae fidei honorifice baptizari, eos donis prosequendo largivus, et gratiosis favoribus confovendo.

§ 12. Multosque milites et alios christianos redimi faciens, eis de munificentia regia tam vestes, quam caetera necessaria victu, prout singulorum suadebat conditio, ministrabat.

§ 13. Muros quoque seu moenia civitatum et castrorum quamplurium, quae in illius partibus a fidelibus tenebantur, fecit reparari solemniter, eaque alias muniri plenarie, prout necessitas suadebat.

§ 14. Verum praedictus rex processu temporis, intellecto quod matrem eius mors amara subtraxerat, et eidem regno grave periculum immineret, de procerum suorum consilio, ad partes Franciae remeavit, nunc sanctitatis insistens operibus, nunc monasteria et hospitalia pauperum, nunc domos alias divinis obsequiis dedicandas (quae longum esset enarrare per singula) construi faciendo, eis de bonis propriis amplis dotibus deputatis, nunc etiam infirmos ac debiles in diversis monasteriis et xenodochiis decumbentes, personaliter visitans, ipsos verbis consolatoriis confovebat, eis manibus propriis, flexo genu, potum et cibaria ministrando.

§ 15. Cumque in monasterio regali Montis Belvacensis dioecesis, quod idem rex opere plurimum sumptuoso construxit, ac dotibus decoravit eximiis, monachus quidam Leodegarius nomine moraretur, quem adeo leprae morbus invaserat, quod abhominabilis factus et despectus quamplurimum, manebat segregatus ab aliis, in quadam camera positus monasterii memorati, eiusque oculi ob gravis infirmitatis pondus seu malitiam iam consumpti, nihil omnino videbant, eorum foraminibus sive locis rubeis et horridis iam effectis, quique nasum perdiderat, eius tumefactis non modicum labiis, et profunda fixura destructis, ac idem rex

In christianos
liberatis:

In Franciam
reverens multa
pientis opera
exeruit.

Leproso mini-
strat suis ma-
nibus alimenta.

eum, praesente dumtaxat abbate monasterii supradicti, personaliter visitaret, ipsumque sumentem cibum, ut poterat, invenisset, praefatus rex, praemisso benignae salutationis alloquio, flexit genua coram ipso, et scindens manibus propriis carnes eidem appositae, bolos in os eius studiosissime immittebat, et huiusmodi non contentus obsequio, illatis dapibus eius iussione regalibus, de ipsis eidem monacho ministrabat, loci aut aegri qualitatem horribilem non evitans, eodem abbate vehementi stupore concusso, quod tanti sublimitas principis, talibus quantumcumque salubribus involvi studiis ac servitiis poterit occupari.

Hospitalium
infirmis curis

§ 16. Praeterea cum dictus rex hospitale Compendien. ingressus, ad impendendum humanitatis obsequium infirmis in illo degentibus, et iam fessus non modicum in labore, infirmum quemdam iuxta se positum conspexisset morbum, qui S. Eligii dicitur, patientem, et flexis genibus coram ipso, morsellum piri remoto cortice poneret in os eius, sanies de illius naribus affluens, foedavit turpiter manus regis, qui pie benigneque id tolerans, nec in aliquo exinde immutatus, lotis illico manibus, salubre quod inchoaverat obsequium, diligenter extitit persecutus.

Pauperibus
eleemosynas

§ 17. Hic revera circa servos Christi ac pauperes, aliasque miserabiles ac devotas personas valde compatiens, se ipsis in eleemosynarum elargitate munificum exhibebat. Virginibus insuper, quibus inopia effectum maritalis copulae denegebatur, ne illas in carnis lubricum labi contingeret, de dotibus congruis providebat, illud de bonis regalibus laudabiliter et salubriter expensum reputans, quod in eleemosynas, et alios pios usus converti pro tempore noscebatur.

In haereticorum
satoribus

§ 18. Hic praedicationibus et aliis propositionibus verbi Dei attentum accommodabat auditum, non auditor obliviosus factus, sed factor operis. Occurrebat haereticae pravitate infectos, ne fidei

christianae cultores labe huius contagionis inficerent, de regni praedicti foibus efficacibus studiis expellendo, ac alias circa statum eius providendo sollicite, ut ab ipso, fomentis talibus prorsus exclusis, in eo fidei praedictae sinceritas rutilaret.

§ 19. Cum vero aliquibus partibus dicti regni ob sterilitatem seu malitiam temporis, victualium caristia imminebat, statim de ipsa rumoribus intellectis, certam illuc summam pecuniae, prout ipsarum exigebat qualitas partium, per fidelem mittebat nuncium inter pauperes dividendam.

§ 20. Hic profecto humilitate sublimis, sublimitate humilis, in apparatu et vestibus, quas frequenter pauperibus erogabat, post primum potissimum de ultramarinis partibus reditum, summae humilitatis insignia demonstravit. Non enim aureis vel argenteis ornamentis, non regalibus vestibus, non variis vel griseis, sed aliis humilibus pellibus usus fuit, saecularibus pompis a se penitus abdicatis.

§ 21. Et ne fervorem spiritus, sociae carnis ardor extingueret, sed mortificatione et repressione ipsius illum potius accendi contingeret, altiusque substolli, et carnem ipsam, quam assidui asperitate cilicii, prout asseritur, edomans, effraene ipsius libitum arctae abstinentiae fraeno coercuit, eiusque nexibus alligavit, ut non voti proprii ducta libidine, non sui desiderii directa remigio, sed salubri moderamine spiritus, tute ad licita pergeret, provide ab illicitis abstinere: districtis enim corpus atterebat ieiuniis, priscorum observantiae a Sanctis Patribus ordinatae, novorum austeritatem adiciens sibi motu propriae voluntatis indictam. Nam per totum quadragesimale tempus, et quadraginta dies festum Natalis Domini praecedentes, ac omnium festivitatum vigiliis, necnon et quatuor tempora, quae catholica indicit Ecclesia, in ieiuniis et orationibus existebat, deliciosis et curiosis cibariis usui proprio

Egestatis tempore pauperibus con-
sult.

Humilis in vestibus.

Cilicis et ieiuniis carnem domat.

penitus interdictis. In festivitatum vero Virginis gloriosae ac Natalis Domini memorati vigiliis, et sexta feria maioris hebdomadae, ieiunium observabat, panis et aquae dumtaxat modica sustentatione contentus. Qualibet etiam die Veneris quadragesimae supradictae, ac totius adventus, ab esu piscium abstinebat multis praeterea se vigiliis occupans, ne aliqua sibi hora temporis inutiliter pertransiret.

Ligneo contentus lecto:

§ 22. Post eius reditum supradictum non in pluma vel paleis iacuit, sed super ligneum lectum portatilem, materacio simplici superiecto, stramine nullo superposito, decumbebat.

Hostis mendacis:

§ 23. Hic insuper vitae puritate prae-lucidus, sincerus veritatis amicus extitit, hostisque durissimus falsitatis.

Pius in sermionibus.

§ 24. Cuncta quoque ipsius eloquia salutis augmentum, operaque salubria hortabantur, demulcebant auditorum praecordia, et in eorum aedificationem multiplicem redundabant.

Tuneti animam Deo reddit.

§ 25. Cumque ad incrementa catholicae fidei, et liberationem celerem Terrae Sanctae votis ardentibus anhelaret, in ipsius Terrae Sanctae subsidium assumpsit denuo signum Crucis, et denuo potenti et valido congregato navigio, copiosa et strenua comitiva suffultus, cum praefato Pictaviae comite, suisque liberis, et clar. mem. regina Navarrae, ipsius regis filia, quae in reditu debitum naturae persolvit, ad partes se transtulit transmarinas, praefato Carolo, qui tunc moram in Italiae partibus contrahebat, regis memorati vestigia subsequente, ac tandem ad partes Tunitii felici gressu perveniens, inibi de magnatum suorum consilio castra fixit, et adversus Saracenorum incursus exercens potentiae suae vires gravissimas, ob labores innumeros, quibus premebatur assidue, infirmitates incurrit, qui diebus elapsis aliquibus infirmitatum ipsarum violentia superatus, sacramenta ecclesiastica cum summa devotione recepit, ac instante sibi verisi-

miter hora mortis, oratione pro exercitu christiano praemissa, suam Domino devotis precibus animam commendans, ac literaliter exprimens verba sequentia, videlicet: *Pater, in manus tuas commendo spiritum meum, feliciter migravit ad Christum, supernis deliciis fruitorus.*

§ 26. Verum cum vitae huiusmodi functus curriculo, verius viveret quam vixisset, noluit Altissimi Filius, quem idem tota mentis affectione dilexerat, tam devoti principis tantique propugnatoris fidei orthodoxae, mundo suppressi sanctitatem, quemadmodum meritorum pluralitate praefulserat, sic miraculorum diversitate claresceret, et qui eum plenissima devotione coluerat, iam secum in coelesti palatio collocatus, venerabiliter coleretur. Nam contractis arctum extensione subvenit; curvis, terram fere tangentibus facie, plene restituit, eorum sursum erectis vultibus, sanitatem; strumosis beneficium liberationis impendit.

§ 27. Mulierem quamdam, cuius brachium aridum et omnino impotens existebat, ab infirmitate huiusmodi liberavit.

§ 28. Quidam quoque, cuius velut emortuum pendebat brachium, per eiusdem Sancti virtutem, gratiam curationis obtinuit.

§ 29. Quampluribus paralytico morbo percussis, et aliis qui diversis languoribus tenebantur, plena reddita sospitate;

§ 30. Caecisque visu; surdis auditu; claudis gressu, illius invocato nomine, restitutus;

§ 31. His et quampluribus aliis, Sanctus ipse coruscavit miraculis gloriosis, quorum seriem praesentibus non duximus inserendam.

§ 32. Gaudeat itaque domus inclita Franciae, quae talem ac tantum principem genuit, per cuius merita sublimiter illustratur; laetetur devotissimus Franciae populus, quod tam electum, tam virtuosum dominum meruit obtinere. Exultent praefatorum et cleri praecordia, quod praefatum regnum tam claris miraculo-

Multa per eum Deus operatur miracula.

Mulieris brachium aridum.

Aliudque parte emortuum vivificat.

Paralyticos sanavit.

Caecos visum, etc.

Exultatio pro tanti regis gloria.

rum ipsius regis insignis propensius decoratur, locudentur et procerum, magistrum, nobilium et militum pectora, quod per sanctissima opera dicti regis eiusdem regni status donorum multiplici praerogativa substollitur, et quasi solis radius elucescit.

Se. confes-
ram albo adscri-
bitur.

§ 53. Caeterum quia, quos superni Regis clementia corona gloriae in coelo magnificat, devote a fidelibus in hac terrestri patria convenit venerari; nos de sanctitate vitae, ac miraculorum veritate ipsius beatissimi Ludovici curiosae ac solemnis inquisitionis diligentia, et districti examinis discussione praemissis, plenariam certitudinem obtinentes, ipsum de communi fratrum nostrorum et praelatorum omnium tunc apud Sedem Apostolicam existentium, consilio et assensu, die dominico III idus augusti Sanctorum cathalogo duximus adscribendum.

Eius festus dies
celebrandus.

§ 54. Ideoque universitatem vestram monemus et hortamur attente, per apostolica scripta mandantes, quatenus in crastinum B. Bartholomaei apostoli, cum felix ipsius anima, tunc de carnis eruta vinculis, astra petens coelestem aulam adiverit aeternis gaudiis potitura, festum ipsius Sancti devote et solemniter venerari, colereque studeatis, ut eius interventibus precibus, et hic ab imminentibus possitis liberari periculis, et in futuro salutis perpetuae praemium obtinere.

Indulgentia eius
sepulchrum in-
visentibus pro-
posita.

§ 55. Ut autem ad venerabile sepulchrum ipsius ferventius et copiosius fidelium confluat multitudo, ac celebrius eiusdem solemnitas peragatur, omnibus vere poenitentibus et confessis, qui reverenter illuc in eodem festo annuatim accesserint eius suffragia petitori, de omnipotentis Dei misericordia et beatorum Petri et Pauli apostolorum eius auctoritate confisi, unum annum et quadraginta dies; accedentibus vero annis singulis ad praedictum sepulchrum, infra eiusdem festi octavas, quadraginta dies

de iniunctis sibi poenitentibus misericorditer relaxamus.

Datum apud Urbem Veterem, III idus aug., pont. nostri anno III.

Dat. die 11 augusti 1297, pontif. anno III.

XIII.

Confirmatis conciliorum decretis et Nicolai IV constitutione contra arma, victualia etc. ad Saracenorum partes deferentes, inquisitoribus haereticae pravitatis facultas datur contra delinquentes procedendi (1).

SUMMARIUM

1. Saracenis arma vel quid huius generis ferentes, vendentes, excommunicati a canonibus. — 2. Nicolaus IV similes poenas inflixit in eadem deferentes in Alexandriam vel Aegyptum: — 3. Aliasque poenas intentavit contra illuc victualia deferentes, usque ad decennium. — 4. Bonifacii studium pro recuperatione Terrae Sanctae. — 5. Nicolai decreta firmat. — Tempus prorogat ad aliud decennium. — Et haec populis explicari praecipit. — 6. Easdem poenas minatur iis, qui e Soldani terris merces extrahent, et eidem vendent. — 7. Inquisitoribus haereticae pravitatis procedendi contra inobedientes data facultas. — 8. Obstantium derogatio. — 9. Validatio singulorum actuum. — 10. Inquisitores super his nullam transactionem facere possunt Sede Apost. inconsulta. — 11. Publicatio huiusce constitutionis.

Bonifacius episcopus servus servorum Dei,
ad perpetuam rei memoriam.

§ 1. Fuit olim tam in generali, quam in Lugdunensi postmodum subsecuto conciliis, per Sedem Apostolicam celebratis, in illos falsos et impios christianos, qui contra Deum et christianum populum Saracenis ferrum et arma, quibus christianos impugnant, et lignamina galearum, et aliorum vasorum navigabilium deferrent; et in eos etiam,

Saracenis arma vel quid huius generis ferentes, vendentes, excommunicati a canonibus

(1) Ex Regest. Archiv. Vatic.

qui eis galeas venderent, aut naves; quique in piraticis Saracenorum navibus curam gubernationis exercerent; vel in machinis aut quibuslibet aliis aliquod eis in christianorum, et maxime Terrae Sanctae dispendium impenderent auxilium vel consilium, excommunicationis sententia promulgata: ipsosque rerum suarum privatione mulctari; et servos capientium fore, censent concilia supradicta: expresse quoque in ipsis praecipitur, ut talibus gremium non aperiretur Ecclesiae, nisi totum, quod de commercio tam damnato perciperent, et tantundem de sua in subsidium Terrae memoratae transmitterent; ut aequo iudicio, in quo delinquerent, punirentur.

Nicolaus IV similes poenas inflixit in eadem deferentes in Alexandriam vel Aegyptum.

§ 2. Felicis insuper recordationis Nicolaus Papa quartus praedecessor noster, gerens cordi negotium dictae Terrae, duxit haecenus autoritate apostolica statuendum, ut nullus arma, equos, ferrum, lignamina, victualia et alia quaecumque mercimonia in Alexandriam vel alia loca Saracenorum terrae Aegypti deferre vel mittere; seu de portibus suis, ut eisdem deferrentur, extrahere vel extrahi permittere, aut eis alias auxilium vel favorem praestare quoquomodo praesumeret: ac illos, qui contra huiusmodi constitutionem ipsius ausu temerario venire tentarent, eo ipso excommunicationis sententiae subiaceret decrevit, a qua non possent absolvi, nisi tantum de bonis propriis in dictae Terrae subsidium convertendum exsolvent, quantum ad partes praedictas deferrent vel mitterent, aut deferri, vel de ipsorum portibus extrahi permitterent deferendum; et si personas eorum capi contingeret, illas in servitutem et captivam illorum esse voluit, in quorum caderent captivam.

Aliasque poenas intentavit contra illuc victualia deferentes, usque ad decennium.

§ 3. Postmodum etiam praedecessor ipse nihilominus statuit, ut nullus omnino aliqua victualia usque ad decennium, a data literarum praedecessoris eiusdem computandum, alia vero praedicta, vel aliquod seu aliqua de eisdem, aut aliud

quolibet, victualibus, sicut praemittitur, usque ad praedictum tempus dumtaxat exceptis, quacumque occasione vel causa seu quovis ingenio vel colore quaesito, ullo unquam tempore in Alexandriam, vel ad partes Aegypti mittere vel deferre praesumeret, vel, quantum in eo foret, mitti vel deferri permetteret; autoritate apostolica decernendo, ut ii, qui contra huiusmodi statutum eius venire praesumerent, praeter poenas praedictas, quas illos ipso facto incurrere voluit, perpetuo esse infames, et intestabiles haberentur, ita quod, nec testari neque legata eis seu relicta percipere possent: et insuper ad successiones tam ex testamento, quam ab intestato, forent prorsus et redderentur inhabiles, nec ad publica quaelibet admitterentur officia; essentque illis omnes actus legitimi penitus interdicti; et tanquam excommunicati hostes catholicae fidei, postquam de ipsorum huiusmodi temeritate constaret, diebus dominicis et festivis publice nunciarentur: et in fiscum bona omnia devolverentur eorum, prout haec omnia in ipsius praedecessoris literis, quae in eiusdem conservantur archivio Ecclesiae, plenius continentur.

Bonifacii studium pro recuperatione Terrae Sanctae.

§ 4. Nos vero postmodum, disponente Domino, ad summi apostolatus officium, licet insufficientibus meritis, evocati, volentes providere tanto solertius in hac parte, quanto magis dictae Terrae perurgens necessitas hoc exigere noscebatur; ratificando, confirmando et innovando praedicta, nonnulla circa haec per nostros processus et literas addenda duximus, et etiam statuenda.

Nicolai decreta firmat

§ 5. Nunc autem quae ab eodem praedecessore, ac a nobis in hac parte facta noscuntur, rata habentes et grata, ea omnia autoritate apostolica ratificamus, approbamus et innovamus, et praesentis scripti patrocinio communimus: ipsaque praecipimus inconcussa servari. Et nihilominus ad obviandum super hoc notius et efficacius periculis imminentibus dictae Terrae, tempus supradicti de-

Tempus prorogatum ad aliud decennium:

Et hanc populi explere praecipit.

Eandem poenam minatur illis, qui e Solimni terris mercas extrahunt, et eidem vendunt.

centii, ab eodem praedecessore statutum, usque ad aliud decennium prorogamus: ita quod districte praecipimus ne aliquis victualia aliqua in Alexandriam, vel ad partes Aegypti mittat vel deferat, vel quantum in eo est, deferri vel mitti permittat: et eos, qui secus fecerint, decernimus supradictas sententias et poenas incurrere ipso facto: et de novo monemus venerabiles fratres nostros, archiepiscopos, episcopos, necnon duces, potestates, capitaneos, rectores, consiliarios, communitates, universitates et populos omnium et singularum civitatum maritimarum constitutarum ubilibet, ipsis universis et singulis districtius iniungentes, ut iidem archiepiscopi et episcopi ea omnia in civitatibus eorum, et in locis insignibus suarum dioecesium coram populo publicent, et faciant per alios solemniter publicari, iubentes et facientes ipsa a ducibus, potestatibus, capitaneis, rectoribus, communitatibus, universitatibus et personis singularibus provinciarum, civitatum et locorum autoritate nostra inviolabiliter observare; duces vero, potestates, capitanei, rectores, consilia, communitates et universitates omnia praedicta in cartulariis et capitularibus civitatum vel communitatum suarum conscribi faciant: ipsaque observent firmiter et faciant a suis subditis inviolabiliter observari.

§ 6. Et ad subtrahendum lucra, redditus et proventus, quibus habilitis hostis insanius fortior redditur ad impugnationem fidelium et delinquentium Terram Sanctam, et alia christianorum loca, quae nequiter occupavit, firmiter statuit, certis gravibusque poenis apposis, ut nullus omnino suarum civitatum, eorumque territorii seu districtus, ad terras Soldano subiectas accedat, mercationes aliquas ferri, armorum, lignaminum et aliarum rerum quarumlibet deferat sive mittat, sibi vel suis praestet auxilium vel favorem; eos, qui secus attentare praesumpserint, per exactiones poena-

rum adhibitaram efficaciter puniendo; non moleste, sed cum patientia portaturi, quod praesumptores huiusmodi tam per Ecclesiae, quam per aliorum galeas, aliaque vasa fidelium, iuxta ordinationem seu dispositionem Apostolicae Sedis impune ac libere perturbentur offensis, ac a talibus compescantur, ut per auctae punitionis remedium reprimatur facilis temeritas eorumdem. Districtius insuper inhibemus universis et singulis christifidelibus, ubique locorum constitutis, cuiuscumque dignitatis, praeminentiae, conditionis aut status existant, ut nullus omnino contra praemissa, vel eorum aliquod, quomodolibet scienter attentare praesumat, et qui secus egerit, praemissis poenis, sententiis, conditionibus et praecipis iuxta constitutionem eandem sit eo ipso ligatus.

§ 7. Sed nihilominus, quia non prodest iura condere, statuta edere ac emanare praecipua, si eadem non servantur poena debita non mulctarentur, firmiter statuimus, et volumus, ut inquisitores haereticae pravitatis, qui per Romanam Ecclesiam, vel autoritate ipsius, sunt vel fuerint deputati, et eorum quilibet, eo ipso, quod eis commissum est, vel committi contigerit, contra pravitatem eandem inquisitionis officium, autoritatem, iurisdictionem, potestatem et officii commissionem iteratam et plenam habeant; ac omnimoda sit eis attributa potestas in provinciis, ad quas fuerint deputati, inquirendi super iis; et quos in praedictis invenerint deliquisse, declarandi et denunciaudi, praedictas poenas et sententias incurrisse. Illis etiam ex eis, quibus processus nostri poenam aliquam non imponunt, poenas spirituales et temporales, de quibus eis videbitur, imponendi et praecipendi, quae per nos eis iniuncta noscuntur, firmiter observari: procedendi quoque contra eorum singulos ac terras et loca ipsorum, et poenas praedictas, et quae imponuntur, ab eis exigendi, ac huius-

Inquisitoribus haereticae pravitatis procedendi contra inobedientes data facultas.

Obstantiam denegatio.

Validatio singulorum actuum.

Inquisitores super his nullam transactionem facere possunt Sede Apostolica inconculta.

Publicatio huius constitutionis.

modi poenas et sententias executioni mandandi et praecipendi exigi, et executioni mandari, et invocandi ad hoc, si opus fuerit, auxilium brachii saecularis: contradictores quoque cuiuscumque status, praeminentiae, dignitatis et conditionis extiterint, per censuram ecclesiasticam, appellatione postposita, compescendi.

§ 8. Non obstante si eis, vel alicui seu aliquibus eorumdem ab eadem Sede indultum, vel contigerit indulgeri, quod interdicti, suspendi vel excommunicari non possint, per literas apostolicas, vel eorum autoritate, quae de indulto huiusmodi, ac de personarum et locorum nominibus plenam, determinatam et expressam non fecerint mentionem.

§ 9. Decernimus insuper, ut mandata et processus quae iidem inquisitores, ac eorum quilibet in hac parte fecerint; poenae, quas imposuerint, ac sententiae, quas protulerint, plenum vigorem habeant et obtineant perpetui roboris firmitatem, ac si in casu quolibet plena eis et cuilibet eorum esset specialis commissa potestas et iurisdicatio procedendi; eorumque iurisdicatio in praedictis omnibus et singulis per citationem vel modum alium perpetuata legitimam extitisset.

§ 10. Nolumus autem, quod inquisitores praedicti, vel eorum aliquis de huiusmodi poenis, sententiis et processibus vel eorum aliquibus ullam remissionem, absolutionem vel relaxationem seu transactionem faciant absque speciali mandato dictae Sedis, faciendo per eiusdem Sedis literas, quae plenam et expressam de iis faciant mentionem, et quod secus fieret, irritum decernimus et inane.

§ 11. Ut autem huiusmodi noster processus ad communem omnium notitiam deducatur, cartas sive membranas, processum continentes eundem, in basilicae Lateranensis appendi vel affigi ostiis, seu superliminaribus faciemus, quae processum ipsum suo quasi sonoro

praeconio et patulo indicio publicabunt; ita quod ii, quos processus ipse contingit, nullam postea possint excusationem praetendere, quod ad eos talis processus non pervenerit, vel quod ignoraverint eundem: cum non sit verisimile remanere quoad ipsos incognitum vel occultum, quod tam patenter omnibus publicatur. Actum Laterani in die Coenae Domini, pontificatus nostri anno quinto.

Dat. die 16 aprilis 1299, pont. anno v.

XIV.

Amotis canonicis regularibus ordinis Sancti Augustini ab Ecclesia Lateranensis saeculares canonici subrogantur.

SUMMARIUM

Proemium. — Causae submovendi ab hac Ecclesia regulares. — Quindecim canonici saeculares in eadem instituuntur.

Bonifacius episcopus servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

Romana Ecclesia, quae super universas Ecclesias obtinet divina institutione primatum, circa singulas maternas diligentiae cura sedulo vigilans, earum profectibus velut sollicita mater ardentem intendit, studens ea penitus submovere, per quae ipsae Ecclesiae substinere possent circa spiritualia seu etiam temporalia nocumenta; et illa efficaciter agere, quorum suffragio eis in utrisque augmentum Deo propitio valeat provenire.

Sane inter varias et innumeras sollicitudines, quae nobis ex officio apostolatus incumbunt, ad patriarchalem Lateranensem Ecclesiam, quam inter caeteras Urbis et Orbis Ecclesias velut caput ipsarum antiquitatis, dignitatis ac nobilitatis praerogativa fulgentem, utpote a clara memoriae Constantino imperatore Romano eximia devotione constructam, et a beato Silvestro Romano antistite ante

(1) Ex Regest. in Archiv. Vatic.

Proemium.

Causae submovendi ab hac Ecclesia regulares.

aliam eiusdem Urbis Ecclesiam dedicatam, dilectionis et devotionis affectu prosequimur speciali: praesertim ob reverentiam Salvatoris Domini nostri Iesu Christi, et beati Iohannis, quorum est ipsa Ecclesia vocabulo insignita, nostrae mentis aciem convertentes, ac attendentes, quod dicta Ecclesia, in qua ordo Sancti Augustini ab antiquo fuerat institutus, ex eo maxime, quod canonici regulares eiusdem Ecclesiae vivebant enormiter, et impotentes erant ad iura ipsius Ecclesiae defensanda, patiebatur non modicam in spiritualibus ac in suis bonis et iuribus laesionem; nec per alios, quam saeculares clericos poterat eadem Ecclesia salubriter reformari; cum propter religionis nexum, cuius observantiae recipiendos in dicta Ecclesia se adstringere oportebat, viri potentes, idonei et literati ad defensionem ipsorum honorum et iurium, qui in Ecclesia ipsa vellent institui, non poterant inveniri; firmiterque ac indubitanter credentes, quod si ex providentiae nostrae praesidio ad saeculares clericos transferatur; exinde honor proveniet ipsi Ecclesiae ac profectus: horum consideratione ducti, post deliberationem super hoc cum fratribus nostris praehabitam diligentem, de ipsorum fratrum consilio providimus, et fore decrevimus dictam Ecclesiam de huiusmodi solummodo saecularibus clericis perpetuo ordinandam, ac amotis exinde canonicis regularibus in eadem Ecclesia manentibus, quindecim electas et idoneas personas, per quarum probitatem, industriam et potentiam eadem Ecclesia salubriter poterit in spiritualibus et temporalibus gubernari, et in praedictis bonis et iuribus manuteneri utiliter, et defendi, auctoritate apostolica instituimus in ipsa Ecclesia in canonicos et in fratres. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrae institutionis infringere, vel ei ausu temerario contraire; si quis autem etc.

Quindecim canonici saeculares in eadem instituuntur

Datum Trebis tertio nonas septembris, pontificatus nostri anno v.

Dat. die 3 septembris 1299, pont. anno v.

XV.

Institutio Sanctissimi Iubilaei, plenariaeque peccatorum remissionis pro quolibet centesimo anno basilicas Ss. Petri et Pauli Apostolorum de Urbe visitantibus.

SUMMARIUM

Visitantibus Ecclesiam S. Petri Romae indulgentiae. — 1. Innovantur a Bonifacio. — 2. Pro quolibet centesimo anno Iubilaeum institutum. — 3. Quoties Apostolorum visitanda basilica.

Bonifacius episcopus servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

Antiquorum habet fide relatio, quod accedentibus ad honorabilem basilicam Principis Apostolorum de Urbe, concessae sunt magnae remissiones et indulgentiae peccatorum.

§ 1. Nos igitur qui, iuxta officii nostri debitum, salutem appetimus et procuramus libentius singulorum, huiusmodi remissiones et indulgentias omnes et singulas ratas et gratas habentes, ipsas auctoritate apostolica confirmamus et approbamus, et etiam innovamus, et praesentis scripti patrocinio communimus.

§ 2. Ut autem beatissimi Petrus et Paulus apostoli eo amplius honorentur, quo eorum basilicae de Urbe devotius fuerint a fidelibus frequentatae, et fideles ipsi spiritualium largitione munerum, ex huiusmodi frequentatione magis senserint se refertos, nos de omnipotentis Dei misericordia, et eorumdem apostolorum eius meritis et auctoritate confisi, de fratrum nostrorum consilio et apostolica plenitudine potestatis, omnibus in praesenti anno millesimo trecentesimo, a festo Nativitatis Domini nostri Iesu Christi praeterito proxime inchoato, et

Visitantibus Ecclesiam S. Petri Romae indulgentiae.

Innovantur a Bonifacio.

Pro quolibet centesimo anno Iubilaeum institutum.

in quolibet anno centesimo secuturo, ad basilicas ipsas accedentibus reverenter, vere poenitentibus et confessis, vel qui vere poenitebunt et confitebuntur, in huiusmodi praesenti et quolibet centesimo secuturo annis, non solum plenam et largiorem, imo plenissimam omnium suorum concedemus et concedimus veniam peccatorum.

§ 3. Statuentes, ut qui voluerint huiusmodi indulgentiae a nobis concessae fieri participes, si fuerint Romani, ad minus triginta diebus, seu (1) interpolatis, et saltem semel in die: si vero peregrini fuerint aut forenses, simili modo diebus quindecim ad basilicas easdem accedant. Unusquisque tamen plus merebitur, et indulgentiam efficacius consequetur, qui basilicas ipsas amplius et devotius frequentabit. Nulli ergo etc.

Datum Romae apud S. Petrum, 8 kal. martii, pont. nostri anno vi.

Dat. die 23 februarii 1300, pontif. anno vi.

XVI.

Erectio Studii generalis in civitate Firmana, provinciae Marchiae Status Ecclesiastici, cum privilegiis, gratis et indultis Studii Bononiensis.

SUMMARIUM

Exordium. — 1. Firmanorum preces. — 2. Erigitur Studium cum privilegiis ad instar Studii Bononiensis. — 3. Magisteria et laurea conferenda per episcopum. — 4. Laureatorum privilegia.

Bonifacius episcopus servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

In supremae dignitatis apostolicae specula superni dispensatione consilii licet immeriti constituti, ad universas fidelium regiones nobis creditas eorumque profectus et commoda tamquam universalis gregis dominici pastor, commissae nobis speculationis aciem, quantum nobis ex

(1) Addendum forsitan *contiguas, seu.*

Quoties Apostolorum visitanda basilica.

Firmanorum preces.

Exordium

inter alias civitates, terras, loca et oppida dictae provinciae fore dicitur, diligenti examinatione pensatis, non solum ad ipsius civitatis, sed etiam regionum circumiacentium incolarum commodum et profectum, paternis affectibus anhelantes, praedictorum communitatis et hominum in hac parte supplicationibus inclinati, ad laudem divini Nominis, et fidei propagationem orthodoxae, auctoritate apostolica statuimus, et etiam ordinamus, ut in eadem civitate de caetero sit Studium generale, ad instar Studii Bononiensis, illudque perpetuis temporibus inibi vigeat, tam in theologia, iure canonico ac civili, et artibus, quam alia qualibet licita facultate. Quodque legentes et studentes ibidem, omnibus privilegiis, libertatibus et immunitatibus concessis magistris in theologia et doctoribus legentibus et studentibus commorantibus in Studio Bononiensi, gaudeant et utantur.

Erigitur Studium cum privilegiis ad instar Studii Bononiensis.

Magisteria et laurea conferenda per episcopum.

§ 3. At quod illi quo processu temporis bravium meruerunt, in illa facultate, in qua studuerunt obtinere, sibi que docendi licentiam, ut alios erudire valeant, ac magisterii seu doctoratus honorem petierint elargiri, per magistrum seu magistros vel doctores illius facultatis, in qua examinatio fuerit facienda, venerabili fratri nostro episcopo Firmano pro tempore existenti, vel eius sufficienti et idoneo vicario, quem ad hoc idem episcopus duxerit deputandum; Ecclesia vero Firmana vacante, illi, qui ad hoc per dilectos filios capitulum ipsius Ecclesiae Firmanae deputatus extiterit, praesententur. Idemque episcopus aut deputatus, ut praefertur, magistris et doctoribus in eadem facultate actu ibi legentibus convocatis, illos in iis, quae circa promovendos ad magisterii seu doctoratus honorem requiruntur, iuxta modum et consuetudinem, quae super talibus in generalibus studiis observantur, examinare studeat diligenter, eis que, si ad hoc sufficientes et idonei reperti fuerint, huiusmodi licentiam tribuat, et magisterii

et doctoratus honorem conferat, et etiam largiatur.

§ 4. Illi vero, qui in eodem Studio dictae civitatis examinati et approbati fuerint, ac docendi licentiam et honorem huiusmodi obtinuerint, ut est dictum, ex tunc absque examine et approbatione alia, legendi et docendi tam in praedicto ipsius civitatis, quam in singulis aliis generalibus studiis, in quibus voluerint legere et docere, statutis et consuetudinibus quibuscumque contrariis, apostolica auctoritate, vel quacumque firmitate alia roboratis, nequaquam obstantibus, plenam et liberam habeant facultatem. Nulli ergo etc.

Laureatorum privilegia.

Datum Romae apud S. Petrum, 17 kal. feb., pont. nostri anno ix.

Dat. die 16 Ianuarii 1303, pont. anno ix.

XVII.

Publicatio processuum contra offendentes, venientes et recedentes ab Urbe (1).

SUMMARIUM

Poenae (prout in rubrica). — Poenae similiter contra sacramenta eis ministrantes. — Publicatio huiusce processus.

Bonifacius episcopus servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

Excommunicamus et anathematizamus omnes illos, qui ad Sedem Apostolicam venientes vel recedentes ab ea capiunt, spoliunt vel detinere praesumunt, aut impedimentum aliquod exhibent, quominus ad eandem Sedem libere cum personis, bonis et rebus suis veniant et recedant ab eadem; etiamsi imperiali aut regali fulgeant dignitate, seu cuiuscumque alterius fuerint praeminentiae, dignitatis, ordinis, conditionis aut status. Non obstantibus quibuscumque privilegiis et indulgentiis, eis vel eorum alicui vel aliquibus ab Apostolica Sede

(1) Ex Regest. in Archiv. Vatic.

sub quavis forma vel tenore concessis, quod interdici, suspendi vel excommunicari non possint; quae prorsus tollimus et revocamus omnino ad hoc, quod contra huiusmodi nostram sententiam et processum per ea nequeant se tueri, quominus includantur in eis. Declaramus insuper, omnes praedictos, et alios, qui per se vel suos officiales seu ministros aut alios, incolis imperii, regnorum seu terrarum suarum, vel transeuntibus per ea, undecumque oriundis, ad Sedem venientibus memoratam, vel redeuntibus ab eadem, equitaturas limitant vel subtrahunt, quae deferunt seu reportant pro suis opportunitatibus vel expensis, vel quasvis alias res et bona; aut aperiunt literas vel auferunt, seu taxant numerum personarum vel familiarium, seu quantitatem expensarum aut evectioinum, vel alias directe vel indirecte talibus venientibus vel redeuntibus impedimentum vel obstaculum praestare praesumunt impedidores fore ad dictam Sedem venientium et redentium ab eadem; et anathematis et excommunicationis sententiam incurrere supradictam; ipsosque sic ligatos a sacramentorum perceptione nunciamus exclusos; districte praecipientes, ut nullus ea ipsis ministrare praesumat, nec etiam sacramentum Poenitentiae, nisi in mortis articulo constitutis; sed nec tunc, nisi de stando mandatis Ecclesiae satisfactione vel sufficienti cautione praemissis; eos vero cuiuscumque fuerint praeminentiae, dignitatis, ordinis, conditionis aut status, etiamsi archiepiscopali vel episcopali dignitate praefulgeant, qui contra huiusmodi nostrum praeceptum talibus, vel eorum alicui, sacramenta vel sacramentum aliquod praesumpserint ministrare, excommunicationis et anathematis sententia innodamus, eis que interdiciamus praedicationis, sessionis, administrationis sacramentorum, et audiendi confessiones officium. Praedicantes aperte impediuntibus et contemptoribus supradictis, nos gravius contra eos spirituali-

Poenae (prout in rubrica.)

Poenae similiter contra sacramenta eis ministrantes.

ter et temporaliter, prout expedire viderimus, processuros. Ut autem huiusmodi noster processus ad communem omnium notitiam deducatur, cartas sive membranas processum continententes eundem, in praesentis Lateranensis basilicae appendi vel affigi ostiis seu super liminaribus faciemus, quae processum ipsum suo quasi novo praeconio et patulo indicio publicabunt; ita quod ii, quos processus ipse contingit, nullam postea possint excusationem praetendere, quod ad eos talis processus non pervenerit, vel quod ignoraverint eundem; cum non sit verisimile remanere quoad ipsos incognitum vel occultum, quod tam patenter omnibus publicatur. Actum Laterani die Coenae Domini, pontificatus nostri anno ix.

Dat. die 4 aprilis 1303, pontif. anno ix.

XVIII.

Confirmatio electionis Alberti regis Romanorum in imperatorem electi (1).

SUMMARIUM

Proemium. — 1. Alberti erga Apost. Sedem merita. — 2. Albertus legitime in imperatorem electus. — 3. Ut Albertus postulat iudicio ob casum Adulphum misericordiam imploravit. — 4. Fidem Ecclesiae obstrixit, eique privilegia confirmavit. — Mansuetudinis illi Bonifacius monita dat, et exempla. — 5. Eius in regem Romanorum electionem approbat. — 6. Qui intercesserant in electione eadem defectus, supplet. — 7. Eum ad grata erga Ecclesiam explicanda officia, ac imperium recte administrandum hortatur.

Bonifacius episcopus servus servorum Dei, charissimo in Christo filio Alberto regi Romanorum illustri, salutem et apostolicam benedictionem. Ad perpetuam rei memoriam.

Patris Aeterni Filius Dominus Iesus Christus, cuius licet immeriti vices in terris gerimus, misericordiae benignita-

(1) Ex Regest. in Archiv. Vatic.

Publicatio huiusce processus.

Proemium.

tem exercens, ut in Eius beneplacitis feramus iugum apostolicae servitutis, viam nos humilitatis edocuit, nosque suorum doctrinis mandatorum instruxit, ut Ipsius vestigia, qui patiens et humilis est atque misericors, quantum patitur humana fragilitas, imitemur. Nos itaque Ipsius exemplo dirigi cupientes, quos ad nos fiducia devota reducit, libenter brachiis paternae benignitatis amplectimur, illisque sinum mansuetudinis et misericordiae non negamus, dum eis praesertim devotionis et humilitatis instantia suffragatur.

Alberti erga Apost. Sedem mortis.

§ 1. Profecto dum fidem et devotionem divinae memoriae Rodulphi regis Romanorum patris tui, quibus ipse, dum viveret, erga Sedem Apostolicam studuit cum sinceritate vigere, ad memoriam nostrae considerationis adducimus, dum clara et provida magnificentiae tuae studia, per quae diebus istis gratificari Deo et ipsi Sedi cum summae devotionis et humilitatis promptitudine decrevisti, diligentius intuemur; suggerit nobis horum fervens instantia, ut erga te mansuetudinem et misericordiam exercentes, statui tuo salubriter ad laudem Divini Nominis, honorem et exaltationem sanctae Matris Ecclesiae, sacrique imperii, ac tranquillitatem et pacem fidelium, auctore Domino, consulamus.

Albertus legitimo in imperatorem electus.

§ 2. Dudum siquidem clarae memoriae Rodulpho rege Romanorum de hac luce subtracto, et per eius obitum Romano regno vacante, principes ecclesiastici et saeculares, ad quos, translato olim romano imperio de Graecis per Sedem Apostolicam in persona magnifici Caroli in Germanos, futuri Romanorum regis in imperatorem postmodum promovendi electio pertinet, te in Romanorum regem unanimiter et concorditer elegerunt: tuque huiusmodi electioni de te factae consentiens, fuisti more Romanorum regum apud Aquisgranum in Romanorum regem postmodum coronatus: et deinde fere per quinquennium exercuisti administrationem regiam: sicut praedecessores

tui legitime ac concorditer in Romanorum reges electi exercere solent hactenus, postquam apud dictum locum Aquisgrani, ubi hoc fieri consuevit, coronati fuerunt.

Ut Albertus postulatus iudicio ob caesum Adulphum misericordiam imploravit:

§ 3. Verum, cum medio tempore nonnulla contra te super iis ad nostram audientiam deducta fuissent, certis a nobis adversus te processibus propterea subsecutis; tu devoti et prudentis more filii de solita patris benignitate confidens, super iis non iudicium, sed misericordiam humiliter implorasti; nihilominus offerens te paratum tuam, prout posses, super eis ostensurus innocentiam, et alias nostra et dictae Sedis beneplacita et mandata facturum: praestitisti quoque nobis et Sedi fidelitatis et obedientiae iuramentum, et nonnulla etiam alia promissisti et iuramento firmasti, quae tam a praedicto patre tuo, quam a praedecessoribus eius Romanorum regibus iurata, promissa, facta, recognita et concessa fuerunt; sicut haec et alia in duobus patentibus literis tuo sigillo signatis, quae in ipsius archivo conservantur Ecclesiae, plenius continentur.

Fidem Ecclesiae obtulerit, eique privilegia confirmavit.

§ 4. Cumque vicem geramus Illius, qui sedens ut rex, circumdante exercitu, est moerentium consolator, et omnipotentiam suam parcendo et miserando maxime manifestat, devotione ac humilitate tua gratanter inspecta, viam mansuetudinis, misericordiae ac dulcedinis erga te potius elegimus, quam rigoris, ut apud nos et Ecclesiam memoratam obedientia humilis tibi prosit, sicut obesse debent contemptoribus inobedientia et contemptus. Et quia levantes in circuitu oculos nostros, et Romanorum regnum et imperium intuentes, invenimus in ipsis gentem peccatricem, populos graves iniquitate, semen nequam, filios sceleratos, qui deliquerunt in Dominum, blasphemaverunt Sanctum Israel, et alienati sunt retrorsum, et in eis omne caput languidum, et omne cor moerens; ita quod a planta pedis usque ad verti-

Mansuetudinis illi Bonifacius monita dicit, et exempli.

cem quasi non est sanitas in eisdem; quorumque vultus et plaga tumens non est circumligata medicamine, nec fota oleo Samaritani illius, qui homini descendenti de Ierusalem in Ierico, vulneribus sauciato, ut proximus verus subvenit, plagis eius vinum et oleum misericorditer infundendo, vestigia imitantes decrevimus tecum misericorditer agere, severitatem superando rigoris; ut tu memor tam grandis novae nostrae miserationis acceptae, tuorum discas vulnera subiectorum et plagas per mansuetudinem olei et vini acrimoniam restaurare. Modum namque sequi providimus in hac parte, per quem tu, approbatus a nobis ac nostro et eiusdem Ecclesiae fultus auxilio et favore, super reges constituaris et regna, ut evellas et destruas, dissipas et disperdas, aedifices et plantes; ac sedens in solio iudicii tuo intuitu profuges omne malum: accepta, secundum Apostolum, ad vindictam malefactorum, laudemque bonorum gladii potestate.

Eius in regem Roman. electionem approbat

§ 5. Ad gloriam igitur omnipotentis Dei Patris et Filii et Spiritus Sancti, et beatae ac gloriosae semperque Virginis Mariae, beatorum quoque apostolorum Petri et Pauli et ad honorem et exaltationem S. Romanae Ecclesiae, ac imperii praedictorum, et prosperum statum mundi, de fratrum nostrorum consilio, praesente quoque praelatorum et aliorum copiosa multitudine curialium, autoritate apostolica, et de apostolica plenitudine potestatis, te in specialem filium nostrum recipimus et Ecclesiae memoratae, ac in regem Romanorum assumimus, in imperatorem auctore Domino promovendum. Volentes et statuentes, ut de cetero talis filius rexque Romanorum existas, in imperatorem, ut praemittitur, promovendus, et quod pro tali ab aliis habearis: tibi, sicut Romanorum regi electo legitime, et Aquisgrani coronato obediri debere ab omnibus et singulis sacro Romano subiectis imperio, sicut pareri solet et debet praedecessoribus tuis Ro-

manorum regibus legitime intransibus, et a praefata Sede hactenus approbatis.

Qui intercesserunt in electione eadem defectus suppli

§ 6. Supplentes omnem defectum, si quis aut ratione formae aut ratione tuae vel tuorum electorum personarum, seu ex quavis alia ratione vel causa, sive quocumque modo, in huiusmodi tua electione, coronatione ac administratione fuisse noscatur. Omnia insuper et singula per te, vel alios de mandato tuo, facta et habita in administratione praedicta, quae alias iuxta et licita extitissent, ita valere decernimus, et tenere, sicut si administratio ipsa tibi competisse legitime nosceretur (1).

Sum ad gratia erga Ecclesiam explicanda officio, ac Imperium recte administrandum hortatur.

§ 7. Excellentiam itaque regiam monemus, rogamus et hortamur attente, ac obsecramus in Filio Dei Patris, quatenus ad ipsum Deum et praefatam Ecclesiam matrem tuam mentem et oculos tuos dirigens reverenter, ac benignitatem nostram, dictaeque Matris, qua praeventus agnosceris, devota meditatione considerans, illamque conscribens in sacrario tui pectoris, inibi sub recognitione debita perpetuo permansuram, sicut christianissimus catholicusque princeps fide praeclarus, claritate fervens, devotione sincerus, et iudicio rectus, eandem Ecclesiam et libertatem ecclesiasticam ubilibet summo studio totisque viribus revereri et colere studeas, ac tueri; et grata et grandia ipsi Ecclesiae pro gratis et grandibus impensis tibi muneribus recompenses. Populos quoque in aequitate iudices, et dirigas in terris tibi subiectis gentium nationes ad bonum; ac alias commissa tibi regni et imperii gubernacula congruis temporibus sic laudabiliter et utiliter exequaris, quod aeternae vitae praemium, Illius tibi dextera suffragante,

(1) Aliis literis die eadem datis, quae leguntur apud Bzovium, Bonifacius omnes uniones, confederationes, societates et pactiones cum quibuscumque regibus aut principibus, in praerudicium Romanae Sedis et imperii ab eodem Alberto factas, etiamque iuramento firmatas, irritavit, nullas dixit, et quaecumque iuramenta quibuscumque verbis concepta relaxavit.

a Cuius misericordia omne datum optimum, et omne perfectum donum descendit, exinde consequi merearis: et praefatae Ecclesiae te gratum et utilem filium repraesentēs, ac de bono semper in melius in eius dilectione concreas, cuique nominis fama latius in gentibus extollatur. Nulli ergo omnino hominum liceat haec paginam nostrorum receptionis, assumptionis, statuti, suppletionis et constitutionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem etc.

Datum Laterani secundo kalendas maii, pontificatus nostri anno nono.

Dat. die 30 aprilis 1303, pontif. anno ix.

XIX.

Declaratio, quod Ungariae regnum ad Mariam Siciliae reginam et Carolum eius nepotem, non autem ad Venceslaum Bohemiae regis natum pertineat (1).

SUMMARIUM

Exordium. — Dolet de Hungarici regni calamitatibus. — Pontificiae esse sollicitudinis tantis malis prospicere. — 1. Venceslaus filium in regem Hungariae electum Sedi Apost. commendat. — Contendit Maria regnum idem successionis iure ad se spectare. — Vocatur uterque in iudicium. — 2. Maria et Carolus oratorum opera in iudicio sistunt. — 3. Venceslaus et filius inania obtinent diffugia. — 4. Rationes utriusque partis; — Quibus bene examinatis, regnum Mariae et Carolo adiudicatur. — Iussi proceres ac praesules obedientiam illis exhibere. — 5. Vetat iuniorum Venceslaum regis Hung. titulo insignire; — Et praestita ei sacramenta rescindit: — 6. Eique quadrimestre constituit ad iura de petitorio producenda. — 7. Reformationi eiusdem regni consulturum se profitetur.

Bonifacius episcopus servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

Spectator omnium, cunctorum praescius Rex aeternus, civitatem Ierusalem

(1) Ex Regest. in Archiv. Vatic.

ruituram praevidens, flevit compassibiliter super illam; nunquid igitur et nos, eius officium vicariae potestatis habentes, fletus arcere possimus, mitigare punctiois aculeos, gemitus cohibere, videntes acerbè regni Hungariae collapsi per plurimum dissidia gravia, inculcata frequentius diminutionis incommoda, et ruinam totaliter imminuentem? Illud itaque violenti diripiunt et apprehendunt iam inter angustias persequentes: gemunt sacerdotes ipsius, luget populus confusione involutione perplexus; parvuli eius captivi sunt ducti ante faciem tribulantis; silet ibi belli dissidio coacta iustitia, corrupti sunt mores hominum: eradicatis virtutibus, vitiiis propagatis, zelus christianae fidei tepuit, imo iam frigit, et divini cultus observanda religio dormitavit: et dum inibi de regnandi iure contenditur promiscuis actibus, sursum deorsum miscentur confuse singula, et in aperto caduco ruit populus, cum certus non appareat gubernator. Dolendum in iis pariter et lugendum illa maxime ratio pia considerationis inducit, quod regnum ipsum, retrorsum rediens, reges lactavit hactenus reginasque catholicas, et in eminentiam coelestis exercitus mirigente sanctitate perduxit; literatos utique viros alios intelligentes et providos, scientiae claritate conspicuos, et eloquentiae facunditate disertos; in quorum vices successere pro dolor! dissidentes et stolidi modicae devotionis et fidei, abiicientes iugum disciplinae laudabilis, et debaccantes improbe sine fraeni constrictione pro libito vastatores. Numquid igitur super istis nostra consilia inhumane deficient, opportuna remedia, eclipsante charitatis fomite, et omissa lima iustitiae, delitescent? Necesse quidem adesse conspicimus, ut ruinas huiusmodi pastoralis cura nostrae provisionis impleat, collapsa reparat, iusta confoveat, vastata restaurat, et paterna benignitas apta praesidia pro ipsorum congrua reparatione producat; sedando praecipue, quantum nobis

Dolet de Hungarici regni calamitatibus

Pontificiae esse sollicitudinis tantis malis prospicere.

ex alto permittitur, contentiois praefatae de iure regnandi turbinem, et de regno ipso auferendo pro viribus omnem per nostrae reparationis suffragium tempestatem.

§ 1. Sane diebus non longe praeteritis charissimus in Christo filius noster Venceslaus Boemiae rex illustris per eius nuncium et expressas literas nobis supplicavit attente, ut negotium filii nobilis viri Venceslai eiusdem regis filii, quem in regem Ungariae concorditer et canonice proponebat electum; et eundem regem Boemiae, ac tam suos, quam eiusdem filii in hac parte sequaces in benevolentiam nostram reciperemus et gratiam; ac nos eis adiutores, directores benignos et favorabiles in ipso negotio redderemus: super cuius supplicationis instantia pia et rationabili meditatione pensantes, quod praefatum regnum Ungariae, tam nobile hactenus, tam praecclarum in spiritualibus et temporalibus, per collusiones varias, sicut praetangitur, est collapsum: quodque charissima in Christo filia nostra Maria regina Siciliae in eodem regno Ungariae, tanquam haeres proximior, habere se ius asserbat et asserit, et dilectus filius nobilis vir Carolus nepos eius regnum ipsum in parte non modica ex persona iam dictae suae paternae aviae possidebat et possidet: de quo etiam in Strigoniensi Ecclesia, iuxta ritum antiquum Ungariae, per personam idoneam regale suscepit diadema; ut tolleremus invicem peccandi materiam et concertandi discrimen, exhiberemus iustitiae debitum, ac viam reformationis dicti regni accommodam sumeremus; inter contententes eosdem tractatum pacis et compositionis amabilis more patris similiter assumere cupientes, memoratos reges Boemiae, ipsius filium et saepedictum Carolum, eorumque sequaces et alios, qui sua crederent interesse, per venerabilem fratrem nostrum Nicolaum Hostiensem episcopum, tunc Ungariae praefati regni legatum, preem-

Venceslaus filium in regem Hungariae electum Sedi Apostolicae commendat

Contendit Maria regnum idem successionis iure ad se spectare

Vocatur uterque in iudicium.

ptorie citari mandavimus, ut infra determinati et convenientis temporis spatium, in ipsa citatione praefixum, cum omnibus iuribus, actis et munimentis suis contingentibus memoratum negotium, coram nobis legitime comparere deberent: super iis complementum recepturi iustitiae, ac facturi, quae pro dicti regni statu prospero per nos essent provide ordinanda.

§ 2. Eodem vero legato praedictos regem et filium ac Carolum legitime citante, sicut per ipsius certas literas, et verbum, postea nobis evidenter innotuit; ac adveniente peremptorio termino in ipsa citatione statuto, praefata regina Siciliae intimato iam sibi ex nostra parte per aliam, quod ipsa etiam, si sua interesse putabat, in memorato termino compareret; et iam dictus Carolus per procuratores idoneos sufficienter instructos, tamquam devotionis et reverentiae filii comparuerunt cum debita obedientia coram nobis, venerabilibus fratribus nostris S. archiepiscopo Colocen., M. Zagrabien., T. Iurien., et B. Vesprien. episcopis ac dilectis filiis nonnullis archidiaconis et praepositis de ipso regno Ungariae, ex citationis praefatae vigore comparentibus similiter cum eisdem.

§ 3. Iam dicti vero Boemiae rex et natus non comparuerunt per se vel per alium in termino praefinito, nec postea; sed sub cuiusdam palliationis astutia excusatores miserunt ad nostram praesentiam dilectos filios Honorium decretorum doctorem, Ioannem cantorem Ecclesiae de Veteri Buda, clericos, ac Ioannem Romani iuris peritum laicum, excusantes eosdem, quod procuratores ad nos non miserant sufficienter instructos, causas circa hoc minus rationabiles, imo inanes et frivolas praetendentes; et in pluribus consistoriis per nos ab ipsis seriose petito, si alias causas rationabilis excusationis haberent vel ampliori forent potestate suffulti; in excusatione culpa contumaciam geminantes, dixerunt improbe,

Maria et Carolus oratorum opera in iudicio sistunt

Venceslaus et filius inania obtinent diffugia

quod praefatus rex Boemiae nullo unquam intendebat tempore de ipso regno Ungariae litigare; procuratoribus ipsis et nunciis eorundem reginae Siciliae ac nepotis instantibus, ut contumaciam ipsorum Boemiae regis et filii, ad declarationem et determinationem iuris, reginae ac nepoti competentis eisdem, procedere deberemus.

Rationes utriusque partis.

§ 4. Nos vero, habita super iis cum fratribus nostris examinatione solemniter, profunda maxime meditatione pensantes statum praefati regni Ungariae miserabilem et depressum, flebili quidem compassione condignum, quod revera ex praetacta maxime contentione regnandi in peius continue labitur; quia, dum utrinque contenditur involuto dissidio, animarum et corporum pericula prodeunt, et ipsius cives et incolae in illo regnantibus cum debita obedientia non intendunt; quodque, sicut facti notorium permanens evidenter ostendit, et licet non in figura iudicii nobis est notum, praedicta regina Siciliae, sicut primogeniturae ius obtinens clarae memoriae Stephani regis Ungariae patris sui, in eodem regno propinquior est successor, et haeres quondam Ladislao regi Ungariae fratri suo ex utroque parente, per quod opitulatur eidem communis iuris praesumptio, quae tali casu probandi onus in adversarium iuste transfert; quia etiam quondam Carolus ipsius reginae primogenitus, dicti Caroli genitor habitus est quasi communiter et praecipue per Romanam Ecclesiam, pro Ungariae rege, dum vixit, nec ex parte dictorum Boemiae regis et filii de iure competente ipsis in Hungariae regno praedicto allegatum est aliquid vel assertum, nisi sola electio, quae de ipso filio regis facta proponitur: quae procul dubio diversis ex causis, prout rationum prima facies iudicat, minus legitima, imo prorsus inutilis esse videtur; eo maxime quod sicut scripti canonis series aperiet, regnum ipsum Hungariae successionis iure provenit: electionis arbitrio non de-

fertur; rationibus praemissis, et causis aliisque motibus plurimis, quae religionem debent indicantis instruere, in trutinam rectae deliberationis appensis, expedientia commixta licentiae, ac benigna humanitate servata, de plenitudine potestatis in apertam contumaciam eorundem Boemiae regis et filii, in praesentia praelatorum, plurium cappellanorum, familiarium nostrorum et aliorum in consistorio vocatorum; praesentibus eorundem Boemiae regis et filii nunciis, ac excusatoribus supra scriptis, de fratrum nostrorum consilio decernimus, diffinimus, declaramus et volumus, quod praedicta Maria in toto ipso regno Hungariae et pertinentiis suis omnibus, ac ubique terrarum, regina Ungariae, et dictus Carolus nepos, rex nuncupentur apertis labiis scriptionibusque vulgatis, et in documentis publicis titulentur. Quodque praelati, clerici cuiuscumque dignitatis, status aut conditionis fuerint, et religiosi alii, cuiuscumque sint ordinis, nec non comites sive bani, barones, milites, cives, incolae cuiuscumque status, praeminentiae, dignitatis aut conditionis existant, iam dicti regni Ungariae omnium iurium et pertinentiarum eius, ac aliarum regionum annexarum sibi, etiamsi regnorum titulum habeant, dictis reginae Ungariae et regi nepoti, tanquam eiusdem regni Ungariae reginae et regi legitimis parere et intendere, ac de fructibus, redditibus, servitiis, iuribus et obventionibus aliis consuetis, et regi Ungariae debitis, devote respondere procurent: praelatis, clericis et religiosis comitibus sive banis, baronibus, militibus, civibus incolisque praescriptis sub poena excommunicationis iniungentes expresse, quam eo ipso, si fecerint secus, incurrant, ut eisdem reginae ac regi Ungariae circa recuperationem, defensionem et conservationem regni praedicti auxiliis, consiliis et favoribus opportunis assistant.

§ 5. Et quia in praedictis eisdem efficaciter, obedienter et placide sic agere

Quibus bene examinatis, regnum Mariae et Carolo adiudicatur.

Iurati proceres ac praesules obedientiam illis exhibere.

Vetat iuniorum Venceslaum regis Hung. titulo insignire.

cupimus, ut a contrariis prorsus abstinere et desistant, praelatis, clericis et religiosis, comitibus sive banis, baronibus, militibus, civibus incolisque praefatis sub simili poena excommunicationis, et eodem modo praecipimus, ne memoratos regem Boemiae vel eius filium, regem Ungariae nominare vel titolare aliqua nominatione vel descriptione praesumant, neve ipsis aut ministris eorum de fructibus, redditibus, proventibus ac iuribus aliis dicti regni, et praefatorum sibi adjacentium respondeant quoquo modo; vel ipsis circa occupationem, invasionem, detentionem seu usurpationem memorati regni Ungariae, et praemissorum, quae annexa sunt sibi, occulte vel publice consilium vel auxilium afferant, vel alicuius praesidium favoris impendant. Nos enim praelatos, clericos et religiosos, comites sive banos, barones, milites, cives et incolas memoratos ab omnibus homagiis, sacramentis fidelitatis, colligationis aut coniurationis, quae praelatis regi Boemiae, filio aut ministris eorum praestiterunt, aut cum ipsis in praedictum dictorum reginae et regis Ungariae aliquatenus inierunt, etiamsi ea fuerint iuramentorum, poenarum adiectione vel quovis alio vinculo roborata; quae viribus vacua et nulla fore censemus et carere decernimus omni robore firmitatis; absolvimus, et ad eorum observationem, quomodocumque aut quantumcumque se astrinxerint pro observandis eisdem, ipsos decernimus non teneri.

Et praestita ei sacramenta rescindit.

Eique quadrimestre constituit ad iura de petitorio producenda.

§ 6. Caeterum, ut, quae gravitati Sedis Apostolicae congruunt, cum debita maturitate servemus, nec excludamus a nostris processibus amicam in throno sedentibus aequitatem, regi Boemiae filioque praefatis peremptorium terminum quatuor mensium, a die datae praesentium numerandum in antea, et peremptorie praefinimus, infra cuius temporis spatium ipsi per se vel alios aut alium, si qua iura de proprietate dicti regni

Ungariae habere se credunt, nobis et Apostolicae Sedi reverenter ostendant; illaque petant et prosequantur, ut expedit ordine debito, et rationabile fuerit, sicut ipsis melius videbitur expedire. Super possessorio tamen cuiuscumque speciei vel generis pro dicto regno Ungariae memorato, regi Boemiae vel filio competente, propter eorum contumaciam sic contractam perpetuum silentium eis duximus imponendum. Ultra praemissi vero temporis spatium quadrimestre, ne in potestate sit dictorum Boemiae regis et filii inquietare pro libito, molestare frequenter, et ut vitandi scandali occasionem tollamus et causam, ex nunc prout ex tunc in iure ac proprietate competentibus ipsis forsitan in regno praefato iurisdictionis nostrae et Apostolicae Sedis denegamus immutabili edictione praesidium; et eis in tribunali quocumque tam de iustitia, fomite, quam de ipsius potestatis plenitudine perpetuum silentium imponimus, de fratrum consilio praedictorum. Ita quidem, quod praedicta termini praefinitio, iurisdictionis denegatio, impositio silentii ex nunc elapso iam dicto quadrimestris spatio, perinde vigorem habeant et effectum, ac si in eiusdem Boemiae regis et filii notitiam per formam citationis solitae pervenissem, cum magistratus alii etiam non maiores de iuris licentia per edicta in scriptis publice vel in aedes proposita citare valeant; nec sit verisimile vel praesumptum, ut praemissa in notitiam et conscientiam dictorum Boemiae regis et filii debito tempore devenire non valeant, quae in praesentia ipsius consistorii praedictorum praelatorum, aliorumque plurium et eorundem nunciorum ac excusatorum maxime sunt tam vulgate, tamque solemniter publicata.

§ 7. De reformatione praefati regni collapsi disponere cum ipsorum fratrum consilio, prout tempora se apta praebuerint, praevisis consiliis opportunisque remediis, auctore Domino, proponentes,

Reformationi eiusdem regni consulturum esse prohibetur.

ut in ipso, gratia disponente superna, tranquilla tempora redeant, inquieta recedant: sicque ipsius regni status reformetur in prosperum, quod laeta pax et amoenitas in locum tam gravium adveniat scandalorum.

Nulli ergo hominum liceat hanc paginam nostrorum constitutionis, definitionis, declarationis, iniunctionis, praecepti, absolutionis, decreti, impositionis et denegationis infringere vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem etc.

Datum Anagninae secundo kalendas iunii, pontificatus nostri anno IX.

Dat. die 31 maii 1303, pontif. anno IX.

XX.

Institutio Studii generalis in Alma Urbe, cum privilegiis pro doctoribus et scholaribus.

SUMMARIUM

Proemium. — 1. Studium generale in Urbe instituit. — 2. Exemptio doctorum et studentium a Curia Capitolina. — 3. Et a novis impositionibus. — 4. Taxa pensionis pro domibus eorumdem. — 5. Cognitio causarum quibus iniungenda. — 6. Dispensatio a residentia in beneficiis, data facultate percipiendi fructus. — 7. Executores huiusce constitutionis. — 8. Obstantium derogatio.

Bonifacius episcopus servus servorum Dei, dilectis filiis abbati monasterii S. Laurentii extra muros, et priori Basilicae ad Sancta Sanctorum, ac archipresbytero Ecclesiae S. Eustachii de Urbe, salutem et apostolicam benedictionem.

In supremæ præminentia dignitatis divini dispositione consilii constituti, ad universas fidelium regiones nostrae vigilantiae creditas, tamquam pastor dominici gregis, aciem apostolicae considerationis extendimus, ad earum profectum quantum nobis ex alto permittitur intendentes: sed ad urbium Urbem, Ro-

manam videlicet civitatem, quam divina clementia statuit caput orbis, eo attentioris meditationis intuitum retorquemus, quo principalius in eadem nostri Sedem apostolatus coelestis dispositio stabilivit, et firmavit Ecclesiae fundamenta. Hanc profecto nimirum inter caeteras urbes sub christiana religione fidei militantes, uberioris affectionis praerogativa prosequimur, studiosius apostolicis munimus praesidiis, et condignis libentius gratiis honoramus, ideoque ferventi non immerito desiderio ducimur, quod eadem Urbs, quam divina bonitas tot gratiarum dotibus insignivit, scientiarum etiam fiat foecunda muneribus, ut viros producat consilii maturitate conspicuos, virtutum redimitos ornatibus ac diversarum facultatum dogmatibus eruditos, sitque ibi fons scientiarum irriguus, de cuius plenitudine hauriant universi literalibus cupientes imbui monumentis.

§ 1. Ad hunc igitur universalem profectum non solum incolarum Urbis ipsius et circumpositae regionis, sed et aliorum, qui propter hoc quasi continuo de diversis mundi partibus confluunt ad eandem, studio paternae sollicitudinis intendentes, diligenti super hoc cum fratribus nostris deliberatione praehabita, de ipsorum consilio auctoritate apostolica duximus statuendum, quod in Urbe praedicta perpetuis futuris temporibus generale vigeret Studium in qualibet facultate, ac docentes et studentes ibidem, omnibus privilegiis, libertatibus et immunitatibus concessis doctoribus et scholaribus in studiis generalibus commorantibus, gaudeant et utantur.

§ 2. Et ne huiusmodi ipsorum Studium (quod de bono semper in melius dirigi cupimus), perturbari contingeret, auctoritate praedicta decrevimus, ut doctores vel scholares, in huiusmodi Romano studio commorantes, non possint invito in Cur. Capitolii occasione qualibet civiliter vel criminaliter conveniri, nisi forsau (quod absit) homicidium per ali-

Studium generale in Urbe instituit.

Exemptio doctorum et studentium a Curia Capitolina.

quem vel aliquos de eodem Studio Romano perpetrari contingeret: quo casu vicarius Rom. Pont. contra clericos, senator vero vel senatores, qui pro tempore fuerint in Urbe praedicta, contra laicos procedant et faciant quod iustitia suadebit.

Et a novis impositionibus.

§ 3. Nec ad aliquas contributiones in taliis, aut collectis, quae imponerentur pro tempore habitatoribus dictae Urbis, seu aliqua obsequia communi Urbis ipsius praestanda praetextu morae, quam in eadem Urbe contraherent, vel aliqua pedagia ratione rerum suarum, quas ad dictum Romanum Studium deferri, vel exinde reportari facerent, doctores, aut scholares eiusdem Romani Studii teneantur.

Taxa pensionis pro domibus eorumdem.

§ 4. Quodque pensiones domorum, quas doctores vel scholares in eadem Urbe studiorum causa morantes inhabitarent, taxari deberent per duos taxatores, quorum unum ipsi doctores et scholares, et alterum Commune ipsius Urbis eligant, et si ii duo concordare nequirent, stetur taxationi tertii taxatoris ab eisdem doctoribus et scholaribus eligendi, ac ultra taxationem huiusmodi nihil ab eis possit exigi nomine pensionis pro domibus antedictis.

Cognitio causarum quibus iniungenda.

§ 5. Et licet Roma communis sit patria, si tamen quispiam litem contra scholares peregrinantes causa studiorum in illa super aliquo negotio movere voluerit (huiusmodi rei optione data scholaribus ipsis) eos coram domino, aut magistro suo, vel praedicto vicario conveniat, iuxta legitimam super hoc editam sanctionem, et qui contrafecerint, poenam dictae sanctionis incurrant. Rectores quoque quos doctores et scholares eiusdem Romani Studii pro tempore duxerint eligendos, in ipsos doctores et scholares ac familiares ipsorum, tam circa cognitionem et decisionem causarum civilium et criminalium civiliter motarum, et etiam criminaliter in criminibus levioribus, quam ipsorum corrigendos ex-

cessus leves, ordinariam obtineant potestatem.

§ 6. Ut autem doctores et scholares dicti eo liberius intendere studio valeant ac proficere in eodem, quo maioris fuerint gratiae favore muniti, ipsis auctoritate praedicta concessimus, ut dum huiusmodi Studio docendo vel audiendo insisterent, fructus, redditus et proventus omnium beneficiorum suorum cum cura vel sine cura, etiam si eorum aliqua personatus vel dignitates existerent, cum ea possint integritate percipere (quotidianis distributionibus dumtaxat exceptis) cum qua illos perciperent, si in Ecclesiis, in quibus illa obtinent, personaliter residerent, et ad residendum in eis interim minime teneantur, neque ad id a quoquam valeant coarctari. Nec obstantibus quibuscumque statutis et consuetudinibus contrariis, dictarum Ecclesiarum iuramento, confirmatione Sedis Apostolicae, vel quacumque firmitate alia roboratis, etiam si de illis servandis per se, vel per procuratores suos praestassent forsitan iuramentum.

§ 7. Verum quia non sufficit privilegiorum et indulgentiarum aliquibus dare praesidia, nisi sint, qui super iis eos manuteneant et defendant, cum parum sit in civitate ius esse, nisi, qui illud tueatur, existat, discretioni vestrae per apostolica scripta mandamus, quatenus, vos, vel duo aut unus vestrum, per vos vel alium seu alios eisdem doctoribus ac scholaribus, qui in eodem Romano Studio pro tempore fuerint, efficacis defensionis praesidio assistentes, non permittatis eos, vel eorum aliquos contra huiusmodi statuti, constitutionis et concessionis nostrarum tenores ab aliquibus molestari. Molestatores huiusmodi, necnon contradictores quoslibet, et rebelles, quicumque cuiuscumque conditionis fuerint aut status, etiamsi pontificali, vel alia quavis praefulgeant dignitate, auctoritate apostolica, postposita appellatione, compescendo.

Dispensatio a residentia in beneficiis, data facultate percipiendi fructus.

Executores huiusce constitutionis.

Obstantium de-rogatio

§ 8. Non obstantibus supradictis, seu de duabus dietis (1) edita in concilio generali et nostra, qua cavetur, quod conservatores a Sede deputati praedicta aliquos ultra unam dietam a fine dioecesis eorundem trahere non praesumant, et quibuscumque aliis constitutionibus contrariis, dummodo ultra tertiam vel quartam dietam extra suam dioecesim aliquis auctoritate praesentium non trahatur, aut si aliquibus ab eadem sit Sede indultum, vel in posterum indulgeri contingat, quod excommunicari, suspendi, vel interdicti non possint per literas apostolicas, impetratas, vel etiam impetrandas, nisi eadem literae impetrandae plenam et expressam fecerint de indulto huiusmodi mentionem, et quibuslibet literis et indultis apostolicis, per quas, praesentibus non expressis, vel totaliter non insertis, nostrae iurisdictionis explicatio in hac parte posset quomodolibet impediri, et de quibus, quorumque totis tenoribus de verbo ad verbum in nostris literis mentio sit habenda. Volumus autem, quod quilibet vestrum, etiam super negotio per collegam suum in hac parte primitus inchoato, se intromittere valeat, et procedere in eodem prout et quotiens fuerit opportunum.

Datum Anagninae, anno incarnationis dominicae MCCCIII, 8 idus iunii, pontificatus nostri anno IX.

Dat. die 6 iunii 1303, pontif. anno IX.

XXI.

Erectio Studii generalis in civitate Avinionis (2).

SUMMARIUM

Prooemium. — 1. Studia literarum favore prosequitur Pontifex. — 2. In civitate Avinion. erigitur Studium. — 3. Facultas magisteria conferendi. — 4. Laureandi prius examinentur. — A quo debeant ap-

(1) Deest forsitan constitutione. (2) Hic idem Pontifex simile Studium mox instituit in Urbe, ut in eius const. praecedenti.

probari. — 5. Qui fuerint approbati ubilibet possunt legere. — 6. Iuramentum ab examinatore praestandum. — 7. Doctorum et scholarium privilegia.

Bonifacius episcopus servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

Prooemium
Conditoris omnium immensa benignitas rudem hominem, quem post perceptionem mortiferi gustus ad perfectionem discretionis afferre naturalis ratio non poterat, scientiarum artiumque decrevit dogmatibus erudiri. Sicque dono dato divinitus plurium idiomatica nationum, sub diversarum linguarum varietate diffusa, in unum conveniunt loquendi commercium, latinitatis ordine literalis. Sic gesta patrum et principum redacta sunt et rediguntur in monumenta librorum. Sic veri et falsi certamina certis rationibus et argumentis probabilibus dirimuntur. Sicque generationis et corruptionis corporum universorum, simplicitas elementorum a qualitate discernitur. Sic etiam vocum sonoritas pari concordia prodit in iubilum et documento colligitur, qualiter in divinis obsequiis modulatione musica Domino serviatur. Sic terminorum extrema scholastica doctrina metitur, quaslibet longitudinis et latitudinis, sublimitatis et profundi distantias, punctorum seu mensurarum connumeratione distinguens. Sic de supernorum essentia corporum prout moventur et consistunt in ordine, philosophiae perscrutatio arte nititur habere notitiam, licet sit res intellectu difficilis, et aciem humanae rationis transcendat. Sic datur iuris utriusque cognitio, querela a iurgio dirimitur, et quod suum est, redditur unicuique; sic quoque ad sacrarum acceditur altitudinem Scripturarum, et elicitur vivificans spiritus de literae visceribus occidentis. Expedi igitur singulis regionibus orthodoxis, ut in eis habeantur viri industres, literarum decore, scientiis et virtutibus praesigniti, ut singula sic ipsorum consiliis providis et consulta providentia di-

rigantur, quod earum incolae subiectitudinis observantia gloriosi vivant, et qui regnant quietis beatitudine gratulentur. Tales siquidem viros, infusa eis caelitus gratia, literale studium efficit, parvulos suavitate lactans dulcedine, cibans adultos uberius, et profectos maioris ubertatis delectatione foecundans, dum circa ipsum studiosa sedulitate versantur. De his profecto non indigne accipitur, quod refulsit sol in clypeos aureos, qui sunt iustitiae defensores, facta causarum ambigua dirimentes. Qui suae defensionis viribus, in rebus publicis ac privatis, lapsa erigunt, fatigata reparant, nec minus humano generi per scientiarum cooperationem provident, quam si praeliis ac vulneribus patriam parentesque salvarent. Ac Iustiniana sanctio non solum illos imperio militare decrevit, qui gladiis, clypeis et thoracibus muniuntur, sed alios qui praesidio gloriosi muniminis, laborantium spem, vitam posterisque defendunt, ne potentiorum manus validior afficiat humiliores iniuriis, prematque iacturis clypeo iustitiae non adiutos. Tales utique clypeos aureo titulo merito praesignivit Auctoritas, cum per aurum virtutum nobilitas, et per scutum fortitudo fidei designetur. Habet enim scientia incomparabiles thesauros deliciarum, omniumque bonorum gratiam largitur ad plenum.

Studia literarum favore prosequitur Pontifex

§ 1. Nos itaque profectibus publicis ex debito pastoralis officii, cui dante Domino praesidemus, efficacibus studiis intendentes, ingenti utique desiderio ducimur, et cura propensioris sollicitudinis excitamur, ut studia literarum, per quae scientiarum thesaurus acquiritur, ac ad spiritualis et temporalis gaudii gloriam pervenitur, laudabilibus incrementis dirigantur ubilibet, ac propensius invalescant, et in illis potissime locis et partibus, quae idonea et accommodata fore noscuntur, ad multiplicanda doctrinae semina, et germina salutaria producenda.

Bull. Rom. Vol. IV.

22

§ 2. Cum itaque Avinionen. civitas ob ipsius commoditates et condiciones quam plurimas, habilis et apta non modicum huiusmodi studio censeatur;

§ 3. Nos pro utilitate publica credentes multipliciter expedire, ut in civitate praedicta cultores sapientiae inserantur, fructum uberem largiente Domino in tempore producturi, praesentium auctoritate concedimus, ut in civitate praedicta sit et habeatur de caetero Studium literarum generale, in quo magistri doceant, et scholares libere studeant et audiant in quavis licita facultate. Ac si qui processu temporis in eodem Studio fuerint, qui scientiae bravium assequuti, docendi sibi licentiam, aut alios licenter erudire valeant, petierint exhiberi, sancimus ut in iure canonico et civili, ac in medicina et liberalibus artibus examinari possint ibidem, et in facultatibus ipsis dumtaxat magisterii titulo decorari.

§ 4. Statuentes ut quotiens ad id aliqui fuerint promovendi, praesententur episcopo Avinionensi pro tempore existenti. Qui magistris facultatis illius, in qua examinatio fuerit facienda, in eodem Studio praesentibus, convocatis, eos gratis, et difficultate sublata qualibet, de scientia, facundia, modo legendi, et aliis quae in promovendis ad doctoratus seu magisteriatus officium requiruntur, examinare studeat diligenter, et illos, quos idoneos repererit, petito secreta magistrorum eorundem consilio, quod utique consilium in ipsorum consulentium dispendium vel iacturam revelari quomodolibet, sub divinae maledictionis interminatione districtius prohibemus, approbet et admittat, eisque petitam licentiam largiatur. Alios minus idoneos penitus repellendo, postpositis omnino gratia, odio vel timore. Caeterum ne vacante sede Avinionen. contingat volentes promoveri ad magisterium impediri, volumus ut promovendi huiusmodi, vacationis tempore, praeposito Avinionen. Ecclesiae praesententur, qui eos examinatos ap-

In civitate Avinion. erigitur Studium.

Facultas magisteria conferendi.

Laureandi prius examinentur.

A quo debeant approbari.

probet vel reprobet, secundum modum in episcopo praetaxatum.

§ 5. Illi autem, qui in civitate praedicta examinati et approbati fuerint, ac docendi licentiam obtinuerint, ut est dictum, ex tunc absque examinatione vel approbatione alia legendi et docendi ubique in facultate illa, in qua fuerint approbati, plenam et liberam habeant facultatem, nec a quoquam valeant prohiberi.

§ 6. Sane ut rite in iam dictis examinationibus procedatur, praecipimus, ut magistri legere in eodem Studio cupientes, antequam incipiant, praestent publice iuramentum, quod ipsi vocati ad examinationes easdem personaliter venient, nisi fuerint legitimo impedimento detenti, et gratis, sine difficultate, odio et amore postpositis, dabunt examinatori fidele consilium, ut de examinatis digni approbati debeant, et indigni merito reprobari. Qui vero iuramentum huiusmodi praestare noluerint, nec ad legendum, nec ad examinationes easdem, nec etiam ad aliqua universitatis ipsius Studii comoda vel beneficia ullatenus admittantur.

§ 7. Ut autem doctores et scholares praedicti, eo libentius valeant intendere Studio, ac proficere in eodem quo se munitos agnoverint gratia et favore, eis auctoritate praedicta concedimus, ut dum huiusmodi Studio docendo vel audiendo duxerint insistendum, omnibus privilegiis, libertatibus et immunitatibus concessis doctoribus et scholaribus in studiis generalibus commorantibus gaudeant et utantur.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam etc. Si quis etc.

Dat. Anagninae kal. iulii, pont. nostri anno ix.

Dat. die 4 iulii 1303, pontif. anno ix.

XXII.

Philippus Galliae rex, enarratis quae ab eo gesta sunt, fidelium coetu sacrisque segregatus declaratur (1).

SUMMARIUM

Potestatem et dignitatem Petri successoris exponit. — 1. Mansuetudine se cum Philippo usum asserit. — 2. Eum in excommunicationem contra Romipetas spoliante latam incurrisse. — Quae lex a Bonifacio confirmata fuerat et ampliata. — Regem multa contra Romipetas commisisse, episcopos vero ne Romam venirent prohibuisse. — 3. Quare missum eidem S. Marcelli cardinalem qui absolutionem offerret. — 4. Legatum regio banno subiicit Philippus: — Canonum itaque sententias debet expavere. — 5. Maiora deinde patrasse facinora. — 6. Columnensibus publice favet: — 7. Eum itaque in excommunicationem a canonibus latam incurrisse: — Ipsoque iure subditos ab omni fidelitate erga eum esse liberos. — 8. Beneficia siquis ab eo acceperit, invasorem beneficiorum eorumdem declarat: — Omnesque confederationes cum ipso initas invalidat. — 9. Processum hunc se publicaturum dicit.

Bonifacius episcopus servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

Super Petri Solio, excelso throno, divina dispositione sedentes, Illius vices gerimus, cui per Patrem dicitur: Filius meus es tu, ego hodie genui te: Postula a me, et dabo tibi gentes haereditatem tuam et possessionem tuam terminos terrae: Reges eos in virga ferrea, et tamquam vas figuli confringes eos. Quo monemur, ut intelligant reges, disciplinam apprehendant, erudiantur iudicantes terram, quod serviant Domino cum timore, et exultent ei cum tremore; ne si irascatur aliquando, pereant, cum exarserit ira Eius. Ideoque magnum iudicamus ut parvum, quia Eius sumus vicarii, apud Quem personarum acceptio

(1) Ex Leibnitio Cod. Diplom., tom. II, pag. 318

indigna reperitur. Hoc Veteris et Novi Testamenti veritas habet; hoc venerandorum conciliorum probat auctoritas; id Sanctorum Patrum tenet sententia; id etiam naturalis ratio manifestat. Sed, licet tanta potestate sit praedita Petri Sedes, tantaque polleat dignitate, tamen, ut pius pater, severitatem mansuetudine temperantes, ac lenientes aequitate rigorem, non ad confringendum, quamquam iuste possemus, sed ad dirigendum in viam salutis ferream directionis virgam in praesentiarum assumimus, et correctionis ferulam amplexamur. Novum ad hoc nihil; prout neque grana de spicis excuti fecimus, nempe simpliciter iudicantis opera fungimur. Quinimo utentes denuntiatorum officio, nullas poenas Philippo Francorum regi imponimus; sed ei, propter excessus suos iam excommunicato notorie, inflictas potius a iure intimamus.

§ 1. Bonus itaque medicus, si quibusdam medicamenta morbis officiant, se de gratia vertit, non iis statim duriora subiiciens, sed leniora, nisi morborum aliud exposcat acuitas, administrans: sic peccatorum eiusdem sauciati regis vulnera prius palpavimus, exactis lenitatibus mulsimus, ipsumque pietate paterna fovimus: imo lenimenta huiusmodi seminarium contumaciae fuerunt, et odiorum; eum erexerunt in superbiam, et ad contemptum pertinaciter provocaverunt. Unde nos ad alias non graves tamen medelas convertimus, ut saltem experiamur, utrum tactus leniter, non contractus, se corrigat, (sicut Nabuchodonosor prae caeteris terrae rex inclytus), quod optamus, ne obstinatus, in quem transfixit, videat; et cogamur ferro abscindere vulnera, quae fomentorum medicinam non sentiunt; poenitentiam agat; an (quod absit) in profundum malorum demersus, sordidus sordescat amplius, et veluti Pharaon indurescat.

§ 2. Olim siquidem, dum idem rex peccaret graviter in diversis articulis in

clerum et Ecclesiam Gallicanos, primum per eiusdem regis nuntios ad nos missos, ipsum super huiusmodi salubribus monuimus monitis; deinde ad eum dilectum filium Iacobum de Normannis, notarium nostrum, ei nostras deferentem literas, in quibus excedebat, capitula continentes, transmisimus: quanquam imprudenter, quanquam infrunito animo et irreverenter tractaverit (non advertens, quod secundum Evangelicam veritatem, qui spernit missum, spernit mittentem; ideo dignus sententia, quam dudum Constantinus Papa in Iustinum imperatorem Iustiniani filium simili causa tulit): qui in vicino erant, evidenter cognoscunt, ac idem patuit de longinquo; nec considerans, quod antiquitus est sancitum a sanctis Patribus, et promulgatum canonibus (1), quod si quis Romam petentes, rebus, quas ferunt, spoliare praesumpserit, communione careat christiana: quodque ii, qui accedunt ad praesentiam Romani Pontificis, cum rebus suis debeant esse sub protectione apostolica securi; et parvi pendens excommunicationis sententiam, quam inhaerentes vestigiis Romanorum Pontificum, et praecipue Nicolai Papae, praedecessorum nostrorum, qui dictorum canonum auctoritate suffulti, contra talia facientes ad excommunicationem hactenus processerunt, addito per Nicolaum eundem processibus ipsis, etiamsi haec committentes imperiali aut regali dignitate radiant. Nos etiam eodem privilegio excluso, in omnes etiamsi praedicta fulgeant dignitate, qui ad Sedem Apostolicam venientes, vel recedentes ab ea, capiunt, spoliant, vel detinere praesumunt, aut impedimentum aliquod exhibent, quominus ad eandem Sedem liberem, cum propriis bonis et rebus suis veniant et recedant ab ea, in die Coenae Domini proximo praeterito, tali modo declarantes: etiam illos, qui per se vel per suos officiales vel ministros, aut in-

(1) Leibnitius legit: a Sanctis Patribus promulgatis canonibus (R. T.).

Eum in excommunicationem contra Romipetas spoliante latam incurrisse.

Quae lex a Bonifacio confirmata fuerat et ampliata.

Potestatem et dignitatem Petri successoris exponit.

Qui fuerint approbati nihil potest legere.

Iuramentum ab examinatis praestandum.

Doctorum et scholarium privilegia.

colis imperii, regnorum, seu terrarum suarum, vel transeuntibus per ea, unde cumque oriundis, ad Sedem venientibus memoratam, vel redeuntibus ab eadem, equitatoras limitant, vel subtrahunt quae deferunt, vel reportant pro suis opportunitatibus vel expensis, aut quasvis alias res et bona; sive aperiunt literas, vel auferunt, seu taxant numerum personarum aut evectioem, vel alias directe vel indirecte talibus venientibus vel redeuntibus impedimentum vel obstaculum praestare praesumunt, impeditores fore ad dictam Sedem venientium et redeuntium, et excommunicationis sententiam incurere supradictam. Adeo nostris temporibus, sicut alias fecerat, notorie sui regni fines in transgressores gravissimis interminatis poenis, et in nos iactatis blasphemii arctae custodiae deputat, ablatis contra dictam sententiam nostram non solum indigenis, sed etiam ad eandem Sedem per regnum ipsius aliunde venientibus rebus suis, vel iniuriose taxatis, imo autem omnino subtractis, ac litteris quas deferunt apertis per custodes passuum, aut retentis quod nullus libere ad praedictam Sedem potest accedere: nec praelati Franciae per nos, ut super dictis deliberarem cum iis, ad nostram praesentiam evocari potuerunt, sicut eorum huiusmodi per litteras constat, quas in archivio Romanae Ecclesiae facimus conservari. Sic et Noviomen., Constantien., Bituricen. episcopi ipsorum nuntios excusatio, eodem impediente rege, venire (1); qua causa etiamsi princeps quisquam fuerit, qui hoc prohibuerit, illum censet canon communione privandum. Quis enim libere ad memoratam Sedem proficisci dicet, qui sic tractatur, et quod retineatur, vel regnum permittatur exire, sub alterius potestate consistit? Certe nullus qui sane intelligat, et qui scripti iuris vim in hoc cognoscat, habet aliquam veritatem.

§ 3. Sed volentes secundum sacrorum

(1) Deest hic aliquid, etiam in Leibnitio.

doctrinam canonum pacis servare vinculum, eum aequitate et firmitate portare, nec (1) sic moti sumus. Immo evangelica dicta pensantes conati sumus errantem ovem tam charam, tamque nobis dilectam quasi propriis humeris ne periret ad ovile reducere, in uberibus collocare pascuis, et dulcedinis pabulo confovere. Nam cogitantes secundum Evangelii parabolam, quod qui notarium spreverat saltem nostrum vereretur filium, ad reducendum eum filium nostrum Iohannem, et sanctorum Marcelli et Petri presbyterum cardinalem de regno oriundum ipsius, qui tamquam amicus suus eius zelabat salutem, curavimus destinare offerentem inter caetera sibi ex parte nostra absolutionem ab excommunicationum sententiis quibus erat notabiliter irretitus.

§ 4. Verum frustra nos talis cogitatus arripuit, quia si erga praedictum notarium se, ut praemittitur, gessit, filium nostrum magis ignominiose compescuit, quia sicut ipse cardinalis nobis retulit, oblatam absolutionem contempsit, eique deputatis custodiis, ne libere ire posset, quo vellet, nec recipere qui venirent ad eum, de regno suo, non reversurum sine licentia, et sic quodammodo, ut eius cardinalis verbo utamur, regio banno suppositum protulit et efflavit eundem. Et etiam ultra parabolam ipse tandem nos Patrem familias non dimisit intactum, sed iterum laceravit blasphemii, et iniuriis lacessivit, oblitus quod legitur: Honora patrem tuum et matrem tuam, ut sis longaevus super terram, et quod filio semper honesta et sancta Patris querela deberet videri, et taliter eius non effici castigator: confoederationibus et colligationibus factis cum nonnullis praelatis, et personis aliis regni sui, pacis vinculum, quod salvum esse totis affectibus nitentur, rupit, perturbavit unitatem ecclesiasticam, et inconsutilem Domini tunicam sciudere non expavit, ac suae appellationi frivola contra nos adhaerere

(1) Leg. forsan nos, loco nec.

Quare missum eidem S. Marcelli cardinali qui absolutionem offerret

Legatum regio banno subicit Philippus.

perperam coegit et cogit invitos, et in ruinam secum perniciose deducit. Sane parabolam timeat, ne vinea aliis locetur agricolis, qui suis temporibus fructus reddant. Paveat censuram canonum, quae contra tales dignoscitur praeparata, et ne ex huiusmodi stricta custodia cardinalis praedicti canonem (excommunicationem) latae sententiae (qui ad eos per interpretationem transit, qui clericos sine laesione detinent in custodia publica vel privata; cum non multum a specie verborum differant quibus, quo volunt, facultas recedendi non datur), incurrat, diligenter attendat.

§ 5. Ad hoc, ut omittamus de dilecto filio abbate Cisterciense detento, et aliis multis religiosis maxime italicis, quia iussio regis urgebat, recedentibus regno, captis de ipsius conniventia, et aliquo tempore in castelletto servatis, eo quod adhaerere nollent appellationi praedictae, ac de eo, quod in persona venerabilis fratris nostri B. Apamearum episcopi, actum extitit nuper, et Nicolaum de Bonfractu capellanum cardinalis iam dicti, nostras ad eum portantes litteras, quibus regem excommunicatum per cardinalem eundem mandavimus publice nuntiari, capi fecit, et repetitum a cardinali eodem a carcere noluit relaxare, prout idem cardinalis nobis id per proprias literas notum fecit; unde perinde dicitur habere, cum ipse rex impedimentum praestiterit, sicut si mandata renuntiatio praecepisset.

§ 6. Stephanum insuper de Columna, nostrum et Ecclesiae hostem, in suo regno receptavit patenter, non veritus excommunicationis sententiam, quam post Columnensium fugam de Tibure promulgavimus publice quibuscumque privilegiis non obstantibus in omnes etiam imperiali aut regali praefulgeant dignitate, qui dictum Stephanum, aut alios quondam filios Iohannis de Columna, et Iacobum fratrem dicti Iohannis, Ricardum et Petrum de Monte Nigro dicti Iohannis

nepotes recipere, conducere, receptari vel recipi facere seu conducti, aut iis vel ipsorum alicui publice vel occulte, auxilium, favorem vel consilium exhiberent, quodque contra adiutores, fautores et receptores praedictorum Iacobi et filiarum dicti Iohannis ab olim per nostras litteras procedi mandavimus, ut contra haereticos, receptatores, fautores, et adiutores eorum. Nequaquam in his servit Deo rex Francorum in timore, aut Ei cum tremore exultat, ne iratus in eum per suum vicarium exardescat; nempe tanto offendit gravius, quanto perniciosius peccat suae perditionis ad alios exempla transmittens.

§ 7. Heu ipsum consilia prava commaculant, eum Syrenes, nec non usque in exitum dulces damnose permulcent, periculose regalem mentem exagitant, et decipiunt incessanter: non enim propter eas liberare ipsum possumus nec debemus. Hominem namque primum non a peccato diaboli excusavit suggestio, quin divini mandati transgressor solverit poenam mortis, et silentium nostrum nihil foret, quam delinquendi occasio et dissolutio universae ecclesiasticae disciplinae; cum enim notorium facti continui sit, quod ipso faciente, et contra dictam nostram veniente sententiam, libertas non est per regnum ipsius veniendi ad Apostolicam Sedem, et quod si dictus Nicolaus est captus, et praefatus Stephanus receptatur in regno, nostraeque sententiae supradictae latae firmatae sint, et praedicatae publice, sic quod canonum excommunicatio in aperto liquet ex praemissis (ut taceamus ad praesens de custodia iam dicto cardinali imposita, detentione abbatis, captionem religiosorum dictorum et temerariis actionibus in iam dictos commissis), ipsum eundem regem manifestis excommunicationibus esse ligatum, et per consequens beneficia ecclesiastica, personatus, et dignitates, si eorum aliquo legitimo titulo, quandoque ad eum collatio pertinet de

Canonum itaque sententiam debet expavere.

Majora terrore patrasse faciora.

Columnensibus publice favet

Eum itaque in excommunicationem a canonibus letam incurrisse.

Regem multa contra Romitas commisit, episcopos vero in Romam venire prohibuit

iure, interim non posse conferre. imperium sive iurisdictionem aliquam per se vel alios, aut communes actus, seu legitimos exercere, et collationem et exercitium ipsum nullius dignitatis; ac vassallos ipsius esse a fidelitate, etiam iuramentis quibus astringuntur eidem, et huiusmodi debito totius obsequii, auctoritate canonum, absolutos; hoc omnibus his praecipue, qui de eius regno sunt, vel in eo moram faciunt, nuntiantes eum excommunicatum comitari poenas huiusmodi declaramus: et more periti medici, cum non profuerint monita, a levioribus incipientes, ac Sanctorum Patrum nostrorum statuta tenentes, omnes fideles et vassallos eius, eique iuratos a fidelitate et iuramentis, quousque idem rex in excommunicatione permanserit, apostolica nihilominus auctoritate absolvimus, et ne eidem fidelitatem observent vel servent modis omnibus, sub interminatione anathematis. (quia magis Deo, quam hominibus servire oportet, et fidelitatem christiano principi Deo adversanti eiusque praecepta calcanti nulla cohibentur auctoritate persolvere) prohibemus.

§ 8. Et quin rex ipse aliquos forsitan inveniret, qui beneficia huiusmodi, Dei timore postposito, ab ipso reciperent, districte praecipimus, sub excommunicationis, amissionis beneficiorum, quae alias haberent, et inhabilitatis perpetuae ad ecclesiastica beneficia de caetero obtinenda, poena, quam ipso facto incurrant, si contrarium agant, ne ab eo sic excommunicato manente, illa recipiant quoquomodo; districte, sub huiusmodi a nobis infligendis poenis, inhibentes capitulis Ecclesiarum, in quibus beneficia ipsa per regem, excommunicatione durante, conferuntur eundem, ne eos, quibus conceduntur, ab ipso recipiant vel admittant. Porro cum scriptum sit: Solve colligationes impietatis, solve fasciculos deprimentes, nos confoederationes praedictas, etiam cum quibusvis terrae regibus aut principibus, quod non credimus, initas,

dissolvimus, et iuramenta, si qua sunt praestita, annullamus: etiam nuntiantes ipsi regi, ut a facie arcus fugiat; respiscat, ad obedientiam redeat, et ad Dominum convertatur, ne, quod praeterire non valebimus, iusto in eum iudicio animadvertere compellamur.

§ 9. Ut autem huiusmodi noster processus, quem de consilio fratrum nostrorum facimus, ad omnium notitiam deducatur, chartas sive membranas processum continentes eundem, in cathedrali Ecclesia Anagnina, vel affigi ostiis, vel super liminaribus faciemus, quae processum nostrum suo quasi sonoro praeconio et patulo indicio publicabant, ita quod idem rex et alii, quos processus ipse contingit, nullam possint excusationem praetendere, quod ad eos talis processus non pervenerit, vel quod ignoraverint eundem, cum non sit verisimile remanere quoad ipsos incognitum vel occultum, quod tam patenter omnibus publicatur.

Actum Anagninae in aula nostri palatii sexto idus septembris, pontificatus nostri anno nono (1).

Dat. die 8 septembris 1303, pont. anno IX.

(1) Hasce literas publicatas non fuisse contendit Pagius in Bonifacii vita, § LXIX. Bonifacium siquidem die 7 septembris fuisse a Nogareto, caeterisque perduellibus Anagninae captum, est in comperto, cum hoc decretum die tantum octava foret promulgandum, prout ex ipsis apparet notis chronologicis, quae in calce leguntur. At Bonifacium a Romanis post triduum libertati restitutum omnes norunt: tunc vero omnem habuisse decretum huius publicandi facultatem quis negaverit? Chronologicae siquidem notae diem tantummodo designant, quo illud promulgasset, si sui fuisset iuris. A Leibnitio, Dupuy, aliisque ex bibliothecarum diversarum mss. illud legimus erutum: ex quo conici potest, ipsum originale Anagninae inter tumultus non fuisse deperditum, nec in hostium devenisse manus; a Bonifacio autem, Romae cum esset, exemplaria nonnulla ad principes, aliosque missa fuisse. Profecto, nisi in aliquorum saltem notitiam hae devenissent literae, nec absolvi Philippus a Clemente V petiisset, nec illas ab eodem Clemente irritari oportuisset.

Processum hunc se publicaturum dicit

Ipsaque iure subditos ab omni fidelitate organom esse liberos:

Beneficia si quis ab eo acceperit, in vassorum beneficiorum eorumdem declarant:

Omnisque confoederationes cum ipso initas:

BENEDICTUS XI

PAPA CXCV

Anno Domini MCCCIII.

Nicolaus Bucasinus, patria Tarvisinus, antea magister generalis ordinis Praedicatorum, mox S. R. E. cardinalis episcopus Ostiensis, electus est in Romanum Pontificem die 22. octobris anno 1303, die vero 27 coronatus, et Benedictus XI appellatus. Sedit in pontificatu mens. VIII, dies XV, imperantibus in Oriente Andronico imperatore, in Occidente vero Alberto rege Romanorum; obiit Perusii die 6 iulii 1304 et sequenti die sepultus est in ecclesia fratrum Praedicatorum. Vacavit sedes mens. fere XI.

I.

Encyclicae Benedicti literae de sua in Pontificem electione (1).

SUMMARIUM

De divinae providentiae arcanis. — Gradus dignitatum, quos gessit. — 1. Communibus cardinalium suffragiis Pontifex renuntiatus. — 2. Tanto oneri renuncians. — Cardinalium precibus devincitur. — 3. Praesulum implorat preces.

Benedictus episcopus servus servorum Dei, venerabilibus fratribus, archiepiscopo Mediolanensi, et eius suffraganeis, salutem et apostolicam benedictionem.

De divinae providentiae arcanis.

Opera divinae potentiae plerumque mens humana miratur, dum mirabiles personarum et temporum immutationes attendit; in quorum contemplatione sensus hominis hebetatur, dum conatur perquirere investigabiles vias Domini, et Eius occulta consilia perscrutari; Ipse namque nonnumquam potentes humiliat, ponit humiles in sublimi; et dispensat

(1) Ex Raynaldo ad annum 1303. § 47.

munera gratiarum, plenam et perfectam habens ad singula, tamquam palmo concludens omnia, potestatem. Nos autem nimirum in admirationem protrahimur, ac timor et tremor nos vehementer invadunt, dum infra mentis arcana revolvimus, quot et quantas immutationes receperit hactenus status noster, qui ab olim ordinem fratrum Praedicatorum professi, putabamus abiecti esse in Domo Domini cum humilibus servis Eius, et sub obedientiae iugo Creatori reddere votum nostrum. Sed divini dispositione consilii post ministeria varia in ordine praedicto nobis imposita, suscepimus magisterii generalis officium; ac subsequenter ad cardinalatus apicem dignitatis per Apostolicam Sedem assumpti, cum aliquandiu ministerii nostri debitum in gradu sacerdotii egissemus, praefecti fuimus per Sedem eandem in episcopum Ostiensem. Novissime vero fratrum nostrorum instantia, prout series infrascripta declarat, nos subire coegit sarcinam apostolicae servitutis.

Gradus dignitatum, quos gessit.

§ 1. Nuper enim felicis recordationis Bonifacio Papa VIII, sicut Domino placuit, de hac luce subtracto, et sicut speramus, post labores impensos ad praemium evocato; eiusque corpore cum exequiarum solemnitate debita tradito ecclesiasticae sepulturae, nos tunc ut praetangitur, episcopus Ostiensis, caeterique fratres nostri episcopi, presbyteri et diaconi S. R. E. cardinales ad tractandum de Romani substitutione Pontificis, in palatio Sancti Petri de Urbe, in quo decesserat pridem ipse, convenimus; nobisque ac ipsis ad id eligentibus per viam procedere scrutini, contigit Illo faciente, qui concordiam diligit, quod unico facto ac publicato scrutinio, tanta finaliter in votis eorumdem fratrum est inventa concordia, quod per eos de nobis, licet immeritus, fuit ad apostolatus officium XI kalendas novembris proxime elapsi electio celebrata. In quo prae admirationis magnitudine redditi, nec immerito

Communibus cardinalium suffragiis Pontifex renuntiatus.

sumus attoniti, stupor nostram animam hebetavit; eumque timor et tremor pariter concesserunt: numquid enim non admiratione dignum, quod inter tot et tantas eorundem fratrum personas, vitae ac famae claritate pollentes, virtutibus redimitas, abundantes insuper multiplicium sufficientia meritorum, in praesidendo apostolico culmine humilitas nostra, quae illius fuerat merito postponenda, praefertur? Nonne, dum iniuncti oneris molem attendimus, et nostram insufficientiam comparamus, digne invalescant timor et tremor, ne portantis debilitas sub tantae molis gravitate succumbat? Nonne timendum iterum et tremendum, ne iustus iudex, rationem de talentis creditis veniat exacturus; servum invidiam a bono torpentem opere saeve damnet?

Tanto operi re-
nunciatio

§ 2. Haec, et alia plura quae, prolixitatis vitandae gratia, sermo succinctus omittit, insufficientiam nostram a tantae gravitatis onere subducendam adeo efficaciter suggerebant, quod eorundem fratrum importunitati diversarum excusationum obicem opponentes, ea qua potuimus reluctatione, restitimus. Sed fratres ipsi, nostrae resistentiae obviantes, nostris excusationibus non admissis, nos ad conscendendum Petri Cathedram multae importunitatis instantia devicerunt: nosque, licet ex nostrorum defectuum conscientia diffidentes, de Illius tamen confisi omnipotentia, qui non solum sufficit eosdem supplere defectus, sed et potens est omnem gratiam abundare facere in nobis: ne, sub obedientia nutriti, diutius eam contemnere pertinaciter, graviusque pericula, quae imminere ipsi Ecclesiae, totique terrarum orbi ex eius vacatione verisimiliter timebantur, damnabiliter negligere censeremur; votis tandem fratrum acquievimus eorundem, ac ad deferendum sarcinam Summi Apostolatus submittentis humeros imbecilles, recepti ab eis unanimiter in Romanum Pontificem, recepimus consequenter solemniter, bene-

Cardinalium
precibus devin-
citur.

dictiones et caetera secundum morem praeficiendorum Romanorum Pontificum in personis praedecessorum nostrorum hactenus observatum; anxio et humiliato spiritu Domino supplicando, ut Ipse, qui nos huiusmodi iugum subire concessit, sic ad ipsum portandum debilitatem nostram robore fulciat, sic illud faciat sua benignitate portabile, quod sub eo nos non contingat ex nostra debilitate deficere; sed ita nobis et gregi dominico nostrae vigilantiae credito, sua virtute proficere, quod de talento nobis tradito dignam possimus in extremo iudicio reddere rationem.

Praesulum im-
plorat preces

§ 3. Quo circa fraternitatem vestram rogamus, et hortamur in Domino, per apostolica vobis scripta mandantes, quatenus, nobis compatiens in tanti ponderis gravitate, ad supportandum illud subministretis, quantum in vobis est, velut in partem apostolicae sollicitudinis evocati, vestri auxilii fulcimentum, commissas vobis Ecclesias gregesque dominicos in eis vobis creditos gubernando solcite, fideliter et prudenter; ac fundendo pro nobis pias orationes ad Dominum, ut Ipse in executione pastoralis officii sic sua pietate nos dirigat quod gratum ministerium nostrum fiat; et spem certam de nobis et fiduciam habituri, quod vobis in iis, quae ad laudem Dei, vestrarumque statum Ecclesiarum spectare videbimus, favorem libenter apostolicum impendamus.

Datum Laterani kalendis novembris, pontificatus nostri anno 1.

Dat. die 1 novembris 1303, pont. anno 1.

II.

Nova confirmatio ordinis fratrum Servorum B. Mariae Virginis sub regula S. Augustini.

SUMMARIUM

Prooemium. — 1. Quamvis hic ordo per Sedem Apost. videatur confirmatus; —

Eum tamen expresse confirmat Benedictus. — 3, 4. Clausulae.

Benedictus episcopus servus servorum Dei, dilectis filiis generali et universali prioribus et fratribus Servorum S. Mariae, ordinis S. Augustini, salutem et apostolicam benedictionem.

Prooemium.

Dum levamus in circuitu oculos nostros, et gregem dominicum nobis, licet immeritis, divina dispositione commissum, undique iuxta pastoralis officii debitum contemplamur, vigilem, quantum nobis ex alto permittitur, curam libenter impendimus, ut cultores vineae Domini Dei Sabaoth, sic cultui salutis intendant, quod eadem vinea palmites diffusos extendens, salutarium producat fructuum ubertatem. Et licet erga singulos cultores huiusmodi, personas videlicet ecclesiasticas, apostolica sollicitudo versetur, erga tamen viros religiosos, qui contemplationi coelestium, mundanis relegatis illecebris, piae vitae studio, sine intermissione desudant, eo propensiosem nos decet diligentiam adhibere, quo ipsi pro religionis favore sunt amplius apostolicis praesidiis confovendi.

Quamvis hic
ordo per Sedem
Apost. videatur
confirmatus:

§ 1. Sane vos, qui ordinem Sancti Augustini per Sedem Apostolicam approbatum profitemini et servatis, et devotionis affectu, quem geritis ad B. Mariam Virginem gloriosam, assumitis vobis vocabulum ab Eadem, vos Servos eiusdem Virginis humiliter nominando, dictumque ordinem Sancti Augustini, iuxta pias et honestas institutiones vestrae regulae in honorem ipsius Virginis editas laudabiliter servastis hactenus, et servatis: ac vobis per specialia privilegia, dicta Sedes indulget, quod celebrare possitis capitulum generale, ac in eodem capitulo priorem vobis generalem eligere, qui in fratres vestri ordinis correctionem et alia, quae ad suum spectant officium libere valeat exercere; quodque ad sepulturam positus recipere illos, qui apud loca vestra elegerint sepehri. Ex quibus clare inspicentibus, satis innuitur, dictam vestram

Bull. Rom. Vol. IV.

23

regulam per eandem Sedem existere quodammodo confirmatam.

§ 2. Nos autem qui ad Virginem ipsam Dominam nostram libenter devotionem, quam possumus, exhibemus, nolentes quod aliquis contra vos et regulam ipsam quicquam possit detractionis impingere, quin eadem regula plenam habeat apostolici muniminis firmitatem, ad omnem haesitationis materiam circa haec de quorumvis animis amovendam, vestris supplicationibus inclinati, regulam et eius institutiones praedictas expresse, auctoritate apostolica, confirmamus et etiam approbamus, et praesentis scripti patrocinio communimus, eamque vobis concedimus.

Eum tamen ex-
presse confir-
mat Benedi-
tus.

§ 3. Decernentes ipsam per vos fore perpetuis temporibus inviolabiliter observandam.

Et observari
iubet

§ 4. Nulli ergo omnino hominum liceat, etc.

Clausulae

Dat. Laterani 3 idus februarii, pontificatus nostri anno 1.

Dat. die 11 februarii 1304, pont. anno 1.

III.

Receptio congregationis monachorum Coelestinorum ordinis S. Benedicti, sub Sedis Apostolicae protectione, cum nonnullarum gratiarum elargitione (1).

SUMMARIUM

1. Prooemium. Ordinem cum dependentiis sub apost. suscipit protectione. — 2. Regulam iniungit observandam. — 3, 4. Bona omnia ei confirmat. — 5. Abbas generalis quolibet triennio eligendus: — 6. Qui eo ipso suum suscipiat munus: — 7. Benedicti tamen debet: — 8. Quolibet anno visitandus. — 9. De novalibus nihil ordo solvere debet. — 10. Aliae exemptiones. — 11. Abbatis facultates. —

(1) Huius Congregationis statuta approbavit Coelestinus V, qui ante pontificatum eius institutor fuit, in sua Constit. 1, pag. 116 huius tomi.

12. Prohibitio cogendi monachos ad synodos, etc. — 13. Exemptes a religione hac in alijs non recipiendi. — 14. Clausulae.

Benedictus episcopus servus servorum Dei, dilectis filiis Berardo patri abbati monasterii Sancti Spiritus de Sulmona, Valen. diocesis, eiusque coabbatibus et conventibus aliorum monasteriorum et membrorum eidem monasterio Sancti Spiritus subiectorum, ordinis Sancti Benedicti praesentibus et futuris, in perpetuum.

Procurator.

1. Religiosam vitam eligentibus, apostolicum convenit adesse praesidium, ne forte cuiuslibet temeritatis incursus, aut eos a proposito revocet, aut robur, quod absit, sacrae religionis infringat. Cum itaque Regi regum mentibus humilibus et devotis exhibeatis religiose ac iugiter famulatum, nos ob vestrae religionis zelum, quem habere dicimini, et contemplatione felicitis recordationis Coelestini Papae Quinti praedecessoris nostri, praedicti ordinis professoris, ad vos, vestrumque ordinem sinceram gerentes caritatis affectum, in his quae ipsius religionis augmentum et prosperum statum respiciunt, quantum cum Deo possumus nos favorabiles exhibebimus. Ea propter, dilecti in Domino filii, vestris iustis postulationibus clementer annuimus, et monasterium Sancti Spiritus ac alia monasteria, prioratus, ecclesias, membra et loca eidem monasterio Sancti Spiritus subiecta, quae per speciale privilegium Sedis Apostolicae novimus ad Romanam Ecclesiam nullo medio pertinere, sub beati Petri et nostra protectione suscipimus, et praesentis scripti privilegio communimus.

Ordinem cum dependens sub apostolica suscipit protectione

Regulam totius ordinis observantiam

§ 2. In primis siquidem statuente, ut ordo monasticus, qui secundum Deum, et beati Benedicti regulam, in monasteriis, prioratibus, et membris et aliis locis praedictis institutus esse dignoscitur, perpetuis ibidem temporibus inviolabiliter observetur.

§ 3. Praeterea quascumque possessiones, quaecumque bona monasterium

S. Spiritus, et alia monasteria, prioratus et membra praedicta in praesentiarum rationabiliter possident, aut in futurum largitione regum vel principum, oblatione fidelium seu aliis iustis modis, praestante Domino, poterunt adipisci, firma vobis vestrisque successoribus, et illibata permaneant.

Bona omnia ei confirmat.

§ 4. In quibus haec propriis duximus exprimenda vocabulis, videlicet locum ipsum, in quo praefatum monasterium S. Spiritus situm esse dignoscitur cum omnibus pertinentiis suis, monasterium S. Ioannis in Plano Lucerin. diocesis, S. Bartholomaei de Civitate S. Mariae, olim vocata Luceria, S. Spiritus de Magella, Sancti Gregorii de Rocha Mauricii, S. Petri Vallisbonae, S. Petri de Monte Plano, S. Spiritus, et hospitale cum ecclesia S. Andreae de Bucelano, S. Mariae de Civitellis de civitate Theatin. S. Spiritus de Orthona, S. Spiritus de Lonzano, S. Mariae inter Montes Theatin. diocesis, Sancti Eusebii de Urbe, S. Mariae in Pinezano, Pennen. diocesis, Sancti Salvatoris de civitate Pennensi, Sanctae Mariae de Collemadio iuxta Aquilam, S. Cecidii de Caporciano, Sancti Spiritus de Issernia, Sanctae Mariae de Trivento, S. Mariae de Anglono Triventin. diocesis, Sancti Spiritus iuxta Venafrum, S. Spiritus Alifanensis, S. Antonii de Campania Ferentinatis diocesis, prioratus S. Antonii et Sancti Leonardi prope Sulculam Anagninae diocesis, S. Ioannis de Aqua Sancta, S. Marci de Fucis Marsican. diocesis, Sancti Nicolai de Civitate, Sancti Martini de Boiano, et S. Ioannis de Rodio.

Abbas generalis quolibet triennio eligendus

§ 5. Et quia inter alia, quae salubrem et quietum statum vestrum sapiunt, de praecipuis casibus hoc esse necessarium arbitramur, ut de substitutione futuri abbatis successoris tibi, fili abbas S. Spiritus, quem patrem abbatem caeteris tuis coabbatibus, praelatis et fratribus tibi subiectis, praesentibus et futuris perpetuo stabilimus, praecipue ordinamus, et di-

strictae praecipimus observari. Quod pater abbas singulis trienniis in generali capitulo sponte suam offerat et exhibeat cessionem, et idem capitulum statim et absque temporis intervallo ad patris abbatis substitutionem procedat, iuxta formam in regula traditam, et aut de abbate cedente (si eum talem putaverint) vel de alia persona monasteriorum et locorum, per electionem canonicam praedicto monasterio Sancti Spiritus provideant de abbate.

Qui eo ipso cum suscipiat munus

§ 6. Qui quidem abbas si fuerit in concordia electus, et nihil obstiterit de canonicis institutis, nulla super hoc a Sede Apostolica confirmatione petita vel obtenta, eo ipso suae administrationis officium seu ius administrandi in spiritualibus et temporalibus consequatur, et illud tamquam pater abbas (prout ad eum pertinet) libere exequatur.

Pater abbas

§ 7. At idem abbas si alias non extiterit benedictus, benedictionis suae munus a quocumque maluerit catholico episcopo gratiam et communionem Apostolicae Sedis habente, recipere studeat, illudque sibi dictus episcopus gratis impendat.

Quolibet anno visitandus

§ 8. Praeterea ut idem pater abbas non possit a rectitudine suae regulae deviare, mandamus omni anno a tribus prioribus sui ordinis, qui pro tempore fuerint, videlicet a Sancti Spiritus de Magella, Sanctae Mariae de Collemadio iuxta Aquilam, ac Sancti Spiritus de Issernia monasteriorum prioribus visitetur.

De prioribus in ordo solvere debet

§ 9. Sane de fructibus terrarum ac possessionum vestrarum hactenus acquisitarum, quas propriis manibus aut sumptibus colitis, sive de hortis vel de nutrimentis animalium, nullus a vobis decimas exigere vel extorquere praesumat.

Abbas exemptus

§ 10. Concedimus quoque etiam vobis, ne de iis, quae in ornamentis, vel pro eis aut libris, fabrica, luminaribus, anniversario, septimo, vigesimo ac trigesimo, sive alias ad perpetuum cultum divinum seu pro pietatis vel indumentis et cal-

ceamentis vestris vobis legantur pietatis intuitu, dummodo id in fraudem non fiat, nulli teneamini iustitiam seu portionem canonicam exhibere.

Abbas facultatis

§ 11. Concedimus etiam tibi, fili abbas Sancti Spiritus, tuisque successoribus, qui pro tempore fuerint, ut a fratribus vestri ordinis in ipso monasterio Sancti Spiritus, ac aliis monasteriis, prioratibus et membris ac locis subiectis eidem monasterio Sancti Spiritus constitutis absolute ac dispensatione indigentibus, sive priusquam intraverint ordinem, sive post in casibus excesserint, pro quibus excommunicationis vel interdicti aut suspensionis incurrunt sententias a canone promulgatas, et huiusmodi sententias innodati, aut in locis suppositis ecclesiastico interdicto divina officia celebrantes, vel suscipientes ordines sic ligati notam irregularitatis incurrunt, de consilio fratrum vestrorum, qui literati sint, et Deum timentes, absolute iuxta formam Ecclesiae, prout secundum Deum expedire videritis, valeatis beneficium impertiri, nisi adeo gravis et enormis foret excessus, quod essent propter hoc ad eandem Sedem merito destinandi, proviso ut laesis satisfaciant competenter.

Prohibitio cogendi monachos ad synodos, etc.

§ 12. Inhibemus etiam, ne aliquis episcopus vel quaevis alia persona spiritualem vel aliam iurisdictionem habens, vos ad synodos vel conventus forenses, aut ad convocationes suas accedere, vel cum eis intra vel extra civitates vel terras processionaliter exire, aut suis constitutionibus subiacere, seu capitula, scrutinia et inquisitiones in locis vestris vel alibi, de vobis vel de vestrorum aliquo, aut fidelitatem iuramento firmatam, et manualementem obedientiam a vobis aut prioribus et superioribus vestris exigere seu etiam prohibere, ne ad civitates seu villas et ad loca quaelibet, ubi religiose et honeste morari possitis, audeatis acce-

(1) Vide Concil. Trident., sess. 24, c. 1, et sess. 35, c. 13.

dere, ibique pro vestris usibus aedificia, monasteria, ecclesias seu oratoria ex permissione et indulto nostro construere libere valeatis, nec in accedentes fratres et monachos vestros seu constructores huiusmodi seu receptatores eorum excommunicationis vel interdicti sententias possint proferre.

Executio a re-
fessione hae in
aliis non reci-
piendi.

§ 13. Prohibemus insuper, ne ulli fratrum vestrorum post factam in monasterio vestro vel in aliis locis vestris eiusdem ordinis professionem, fas sit sine abbatis sui licentia ordinem ipsum relinquere, et ad locum religionis alterius, vel ad ordinem alium se transferre; discedentes vero aliter, nullus cuiuscumque religionis vel status existat, audeat retinere: quod si secus factum fuerit, tam discedens, quam is seu illi, qui ipsum talem receperint, si requisiti eum a se non reiecerint infra mensem, ipso facto sententiam excommunicationis incurrant.

Clausula

§ 14. Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum liceat monasteria, prioratus, membra et loca praedicta temere perturbare aut eorum possessiones etc.

Ego BENEDICTUS catholicae Ecclesiae episcopus.

Ego Ioannes Tusculan. episcopus.

Ego Theodoricus civitatis Populi episcopus.

Ego Leonardus Alban. episcopus.

Ego Petrus Sabin. episcopus.

Ego frater Ioannes Portuen. episcopus.

Ego Ioannes tit. Sanctorum Marcellini et Petri presbyter cardinalis.

Ego frater Robertus tit. Sanctae Pudentianae presbyter cardinalis.

Ego frater Gentilis tituli Sancti Martini in Montibus presbyter cardinalis.

Ego Neapoleo Sancti Adriani diaconus cardinalis.

Ego Londulphus Sancti Angeli diaconus cardinalis.

Ego Guilelmus Sancti Nicolai in Carcere Tulliano diaconus cardinalis.

Ego Franciscus S. Luciae in Silice diaconus cardinalis.

Ego Franciscus Sanctae Mariae in Cosmedin diaconus cardinalis.

Ego Ricardus S. Eustachii diaconus cardinalis.

Ego Lucas S. Mariae in Via Lata diaconus cardinalis.

Dat. Laterani per manum Papiani episcopi Parmen. S. R. E. vicecancellarii, 2 id. martii, indict. 2, incarnationis dominicae anno 1504, pont. vero domini Benedicti PP. XI anno primo.

Dat. die 14 martii 1504, pontif. anno 1.

CLEMENS V

PAPA CXCIV

Anno Domini MCCCIV.

Post unius fere anni Sedis Apostolicae vacationem, die tandem 5 iunii anno 1505 electus est Perusii in Romanum Pontificem Bertrandus de Gotto natione Vasco, patre Beraudo, archiepiscopus Burdegalensis, qui, coronatus Lugduni die 14 novembris eiusdem anni, Clemens Quintus appellatus est. Sedit in pontificatu annos VIII, mens. X, dies XV, temporibus Andronici in Oriente imperatoris et Alberti mox Henrici, regum Romanorum. Obiit Carpentoracti die 20 aprilis anno 1514. Vacavit sedes an. II, mens. III, dies XVIII.

I.

Saecularizatio Ecclesiae Burdegalen. ordinis Sancti Augustini (1).

SUMMARIUM

Exordium. — 1. Causae huius saecularizandi Ecclesiae. — Eam saecularizat: — 2. Canonicosque saeculares in ea decernit instituendos. — 3. Clausulae.

(1) Ex Regest. Vatic.

Clemens episcopus servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

Exordium.

Sedes Apostolica, quae super universas Ecclesias obtinet divina institutione primatum, circa singulas maternae diligentiae cura sedulo vigilans, earum profectibus velut sollicita mater ardentem intendit, studens ea penitus submovere, per quae ipsae Ecclesiae sustinere possent circa spiritualia vel etiam temporalia nocumenta; et illa efficaciter agere, quorum suffragio eis in utrisque augmentum, Deo propitio, valeat provenire.

Causae huius saecularizandi Ecclesiae.

§ 1. Sanè inter varias et innumeras sollicitudines, quae nobis ex officio apostolatus incumbunt, ad Burdegalensem Ecclesiam, quae nos olim ante nostrae promotionis initia fovit ut filium, ac demum nos sponsum habuit, nostrae gubernationi commissa, nunc vero demum nos patrem ac dominum recognoscit, cum de ipsa fuerimus, gratia favente divina, non nostris meritis, ad supremae dignitatis fastigium evocati; propter quod eius non possumus nec volumus oblivisci, nostrae mentis aciem convertentes, et attendentes, quod dicta Ecclesia, in qua ordo Sancti Augustini institutus existit ab antiquo, propter defectum et impotentiam canonicorum regularium in ipsa Ecclesia existentium, circa bona et iura ipsius gravia recepit hactenus, et adhuc recipit nocumenta; cum nonnulli per suam potentiam illa occupaverint et invaserint, occupent et invadant, et alias de decimis et redditibus et aliis iuribus dictae Ecclesiae debitis non respondeant, nec ipsa occupata restituant, ut tenentur, eidem: quae quidem omnia possent contingere etiam in futurum: considerantes insuper, quod iidem canonici a primis institutis et observantiis regularibus sui ordinis a multis retroactis temporibus citra temeritate propria discedentes, ad mores et condiciones saecularium canonicorum quasi totaliter se traxerunt, ac attendentes, quod, consideratis statu et

conditione illius patriae, dicti canonici ad huiusmodi instituta et observantias regulares servandas, ut tenentur in habitu et in aliis, sine gravi scandalo reduci non possent, nec hactenus per nos, dum praeramus ipsi Ecclesiae, ac alios Burdegalen. archiepiscopos, qui fuerant pro tempore, potuerunt; nec rigor etiam disciplinae regularis dicti ordinis posset deinceps in eos commode exerceri; ex quorum transgressione, neglectu vel contemptu de facili suarum incurrerent periculum animarum, cui ex debito pastoralis officii, prout est possibile, occurrere nos oportet; quodque propter religionis nexum, cuius observantiae recipiendos canonicos in ipsa Ecclesia se astringere oporteret, inveniri non possent de facili viri sic litterati, potentes et alias idonei, quales dictam Ecclesiam, quae metropolitana, et alias insignis existit, ad instruendum alios in literarum scientia, praesertim sacrae paginae, et in aliis, quae ad curam pertinent animarum, nec non ad recuperandum et defendendum bona et iura praedicta, habere decet, vellent institui in eadem: ac indubitanter credentes, quod si ex nostrae providentiae studio de regulari fiat ipsa Ecclesia saecularis, personae huiusmodi facilius poterunt reperiri: et quod exinde honoris et commodi eidem Ecclesiae proveniret non modicum incrementum, et salubrius poterit in spiritualibus et temporalibus gubernari ac in praedictis bonis et iuribus manuteneri utiliter et defendi; horum et etiam aliorum, quae rationabiliter animum nostrum movent, consideratione ducti, de fratrum nostrorum consilio, auctoritate apostolica, praefatam Burdegalen. Ecclesiam perpetuo constituimus saecularem, ac de caetero canonicos instituendos in ea fore volumus saeculares.

Exm. saecularizandi

Canonicosque saeculares in ea decernit instituendos.

§ 2. Decernentes ex nunc eadem auctoritate ipsos ad regulam sancti Augustini, in habitu, professione, et aliis observandam non astringi, et ad observantias regulares, disciplinam, et statuta eiusdem